

Academiejaar 2014 – 2015

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

**FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN
FACULTEIT TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN**

Invloed van topsport op sportbeoefening

Een studie naar het ‘Boris Becker’ en ‘Anton Geesink’ effect.

Student: Yannic Audenaerde

Masterproef voorgedragen tot het bekomen
van de graad van:

Master in de Sociaal-Economische Wetenschappen

Promotor: Prof. dr. Walter Weyns

Medebeoordelaar: dr. Thomas Peeters

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

**FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN
FACULTEIT TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN**

Invloed van topsport op sportbeoefening

Een studie naar het ‘Boris Becker’ en ‘Anton Geesink’ effect.

Student: Yannic Audenaerde

Masterproef voorgedragen tot het bekomen
van de graad van:

Master in de Sociaal-Economische Wetenschappen

Promotor: Prof. dr. Walter Weyns

Medebeoordelaar: dr. Thomas Peeters

Inhoudsopgave

0. Inleiding	1
0.1 Maatschappelijk relevantie	1
0.2 Probleemstelling	2
0.3 Logische organisatie van de masterproef	2
1. Maatschappelijke betekenis van sport	3
1.1 De ontplooiingswaarde van sport	4
1.2 De inspiratiewaarde van sport	6
1.3 De identificatiewaarde van topsport	6
1.4 De economische waarde van topsport	9
2. Sportvolgers	10
2.1 Motivatie om sport te volgen	10
2.2 Samenhang tussen motivatie en verschillende sporten	12
2.3 Onderscheid in sportvolgers	12
2.4 Onderscheid op basis van de mate van identificatie	13
2.5 Onderscheid op basis van consumptie	13
2.6 Onderscheid op basis van motivatie	14
3. Determinanten voor topsportsucces	16
3.1 Niveaus van determinanten	16
3.2 Kader voor sportsucces	18
3.3 Succes voorspellen	19
4. Niche en mainstream	21
5. Topsport en sportbeoefening	23
5.1 Double pyramid theorie	23
5.2 Invloed sportuitzending op participatie	24
5.3 Invloed van topsport	25
5.4 Hypotheses	31
6. Topsportorganisatie in Nederland	33
7. Data en methode	38
7.1 Dataverzameling	38
7.2 Voorbereiden data	40
7.3 Methode	40
8. Empirie	42
8.1 Analyse	42
8.2 Bespreking	55
9. Conclusie	58
10. Bibliografie	61

Lijst met figuren en tabellen

Tabel 1: Ledenontwikkeling van sporten gegroepeerd naar omvang zendtijd.

Figuur 1: Stroomschema voor verdere focus sportprogramma's.

Figuur 2: Ledenontwikkeling KNHS.

Figuur 3: Relatieve ledenontwikkeling KNHS.

Figuur 4: Ledenontwikkeling KNHB.

Figuur 5: Relatieve ledenontwikkeling KNHB.

Figuur 6: Ledenontwikkeling KNRB.

Figuur 7: Relatieve ledenontwikkeling KNRB en Duitse roeibond.

Figuur 8: Verschil in ledenontwikkeling jongeren en volwassenen bij KNRB.

Figuur 9: Verschil in ledenontwikkeling mannen en vrouwen bij KNRB.

Figuur 10: Ontwikkeling aantal licenties KNWU.

Figuur 11: Ontwikkeling aantal licenties in bezit vrouwen KNWU.

Figuur 12: Ontwikkeling ledental watersportverbond.

Figuur 13: Relatieve ontwikkeling watersportverbond.

Tabel 2: Overzicht resultaten empirie.

Abstract

Deze masterproef onderzoekt het verband tussen topsportsucces en sportbeoefening. Volgens sportinstanties zou van aansprekende resultaten door topsporters een positief effect uitgaan op het aantal sportbeoefenaars, dit is gebaseerd op de 'double pyramid' theorie. Op basis van de literatuur blijkt er geen sprake te zijn van dit positieve effect en in bepaalde gevallen treedt er zelfs een negatieve invloed op. Er is dan sprake van een 'ontmoedigingseffect', topprestaties ontmoedigen mensen om het zelf te proberen. Er zijn enkele uitzonderingen waarbij wel sprake is van een toename van het aantal sporters als gevolg van topsportprestaties, hierbij gaat het steeds om relatief nieuwe of onbekende sporten. Voorliggende masterproef voegt aan deze studies een nieuwe kijk toe door een verdeling te maken in nichesporten en mainstreamsporten en te zoeken naar verschillen in effecten tussen deze 2 types sporten. Dit is gedaan door bij zes sportbonden de ledenontwikkeling te analyseren nadat in de sport succes werd geboekt. Bij de mainstream sporten was duidelijk geen effect waarneembaar van topsportsucces op het aantal leden van een sportbond. Bij de niche sporten werden gemixte resultaten teruggevonden, bij het overgrote deel bestond echter ook hier geen positief verband. Op basis van deze resultaten kan gesteld worden dat topsportsucces niet positief bijdraagt aan het aantal sportbeoefenaars. Dit betekent dat het investeren in topsport niet de manier is om een bevolking tot sporten aan te zetten.

0. Inleiding

Sport speelt in het leven van veel mensen in de huidige maatschappij een belangrijke rol. Over het algemeen komt dit op twee manieren tot uiting, namelijk door het volgen van sport of door het doen aan sport. Natuurlijk komt een combinatie van deze twee manieren ook vaak voor. Juist omdat (top)sport in het leven van veel mensen zo belangrijk is, wordt er een groot maatschappelijk belang aan toegekend. In Nederland is de maatschappelijke betekenis van sport in de jaren negentig van de vorige eeuw op de politieke agenda gekomen. Overheden van verschillende niveaus probeerden vanaf toen sportbeleid te plaatsen in het kader van sociale vernieuwingen (van Bottenburg & Schuyt, 1996). Vanaf toen speelde de maatschappelijke betekenis van sport een rol in het sportbeleid van Nederlandse overheden. Dit sportbeleid is de laatste jaren voor het overgrote deel gericht op het aan het sporten krijgen van de bevolking om zo de strijd aan te binden met het probleem van overgewicht.

Concreet zijn er vier waarden te onderscheiden die verband hebben met de maatschappelijke waarde van sport en meer specifiek topsport. De laatste jaren ziet het er naar uit dat door sportinstanties de focus met name gelegd wordt op de inspiratiewaarde van topsport. Deze inspiratiewaarde is de ondersteunende factor in de wijze waarop het NOC*NSF (Nederlandse overkoepelende sportorganisatie) de bevolking aan het sport wil krijgen. Hierdoor ligt de focus van het NOC*NSF met name op de topsport en is een plan opgesteld om Nederland in de top 10 van de medaillespiegel te krijgen op de Olympische spelen. De vraag is of er daadwerkelijk inspiratie uitgaat van sportsucces en of de relatief grote overheidsuitgaves die Nederland aan topsport doet te verdedigen zijn met het argument dat dit de bevolking aan het bewegen zet. (NOC*NSF, 2012)

Deze masterproef gaat in op de vraag of er een positief effect uitgaat van topsportprestaties op de sportbeoefening. Er is reeds verschillende literatuur over dit onderwerp verschenen waarin deze invloed over het algemeen als niet bestaand wordt bestempeld op enkele uitzondering na gelaten. Het doel van deze masterproef is een bijdrage te leveren aan de reeds bestaande literatuur en de genoemde uitzonderingen te verklaren door een onderscheid te maken tussen mainstream en niche sporten voor het effect van sportprestaties. Uiteindelijk is het de bedoeling een uitspraak te doen over het Nederlandse sportbeleid, wordt met dit beleid de bevolking aan het bewegen gebracht of is een ander beleid nodig.

0.1 Maatschappelijk relevantie

Overheden investeren in sport, zowel in breedtesport, sportevenementen als topsport. In veel landen gaat een groot deel van het beschikbare budget naar topsport. Hierbij wordt verwacht dat topsport een positieve bijdrage kan leveren aan de maatschappij. Topsport draagt bij aan het vormen van een saamhorigheidsgevoel en heeft een sociaal bindende kracht. Daarnaast gaan landen er van uit dat topsport, en met name prestaties geleverd door topsporters, de bevolking van het land inspireert om zelf te gaan sporten.

Dit argument wordt vaak gezien als de belangrijkste rechtvaardiging van investeringen in topsport. Wanneer investeringen in topsport leiden tot meer prestaties en daardoor tot meer sportbeoefening zijn deze investeringen de eenvoudigste wijze om de bevolking aan het sporten te krijgen.

Deze masterproef probeert inzicht te geven in de vraag of dit uitgangspunt juist is, waarbij met name gekeken wordt of topprestaties bij een bepaalde sport resulteren in meer of minder actieve sportbeoefenaars van deze sport. Wanneer dit verband ontbreekt kan de vraag gesteld worden of investeringen in topsport wel zinvol zijn. In deze masterproef wordt specifiek gekeken naar de Nederlandse situatie, juist omdat Nederland naar verhouding een groot deel van de voor sport beschikbare middelen in topsport investeert.

0.2 Probleemstelling

De centrale vraag van deze masterproef is “Wat is de invloed van topsportprestaties op de sportbeoefening”. Op basis van literatuuronderzoek worden vijf hypothesen geformuleerd die antwoord kunnen geven op deze centrale vraag. Bij het beantwoorden van deze vraag wordt er een onderscheid gemaakt tussen mainstreamsporten en niche sporten en worden sporten geselecteerd waarvoor een aanzienlijk budget beschikbaar is en waarin topprestaties werden geleverd.

0.3 Logische organisatie van de masterproef

In deze masterproef wordt eerst nagegaan wat in de literatuur verstaan wordt onder de maatschappelijke betekenis van sport, waarbij de focus ligt op topsport. Verder wordt ingegaan op hoe sportvolgers in te delen zijn en welke factoren van invloed zijn op het behalen van sportsucces. Daarnaast wordt bekeken hoe een onderscheid gemaakt kan worden tussen mainstream en niche sporten. Daarna gaan we verder in op het daadwerkelijke onderwerp van deze masterproef en wordt de literatuur bekeken die het verband tussen topsport en sportbeoefening weergeeft. Als laatste komt de organisatie en financiering van topsport in Nederland aan bod om zo tot een selectie te komen van de sporten die in het empirisch deel worden besproken.

Nadat de literatuur besproken is worden de hypothesen die daarin geformuleerd zijn geanalyseerd in de empirie. Hiervoor is gebruik gemaakt van een methode die ook door andere onderzoekers gebruikt wordt. Dit is gedaan om de resultaten te kunnen vergelijken met eerder onderzoek. Nadat de analyse is uitgevoerd worden de resultaten besproken en waar mogelijk terug gekoppeld naar de literatuur.

1. Maatschappelijke betekenis van sport

Sport is een activiteit van alle tijden en plaatsen, de oorsprong van sportieve activiteiten ligt vaak in eigenschappen die nodig waren voor de jacht, transport of oorlog. Ook activiteiten met een nadruk op spel zoals verschillende balsporten worden al zeer lang beoefend. Zo werd in Noord-Afrika el mahag gespeeld dat op het huidige honkbal lijkt, en speelden de originele bewoners van Centraal Amerika tlaxtli dat overeenkomsten met het huidige voetbal kent. In andere delen van de wereld kwamen vergelijkbare spelen voor. Deze spelen waren locatie gebonden en de regels verschilden tussen plaatsen. Alleen de basisinformatie lag in grote lijnen vast lag. Een scheidsrechter was een onbekend begrip. (van Bottenburg, 2001)

Een voorbeeld van deze sportieve activiteiten is het in Engeland gespeelde knappan. Knappan werd gespeeld met een variabel aantal spelers, waarbij spelers van kant wisselden en toeschouwers plotseling ineens aan het spel gingen deelnemen. Het doel was om de bal op een bepaalde plaats te krijgen, maar de exacte regels verschilden tussen dorpen. Hoe de bal op de gewenste plek terecht kwam speelde geen rol, welk lichaamsdeel gebruikt werd ook niet. (van Bottenburg, 2001)

Vanaf de laatste helft van de negentiende eeuw verdwenen de variaties tussen regionale spelen doordat er betere transportmogelijkheden ontstonden waardoor er meer contacten tussen dorpen en steden kwamen. Nationaal en later internationaal gestandaardiseerde regels voor sporten kwamen in omloop. Dit leidde ook tot de oprichting van nationale sportbonden in geïndustrialiseerde naties, naties die later industrialiseerden kregen ook later sportbonden. Engeland en Schotland liepen voorop in de ontwikkeling van sport doordat de veranderingen in de maatschappij eerder plaatsvonden, de hogere klassen richtten hier exclusieve verenigingen op zodat variabele regels bij lokale sportactiviteiten gestandaardiseerd konden worden. De regulatie, organisatie en standaardisatie van sport is een westerse innovatie die vandaag de dag over de hele wereld verspreid is. (van Bottenburg, 2001)

Sport kent weliswaar een lange voorgeschiedenis maar de moderne gestandaardiseerde vorm is nog geen 100 jaar oud. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de maatschappelijke betekenis van sport in de huidige vorm. De focus ligt hierbij op topsport maar de breedtesport wordt niet uit het oog verloren. Met breedtesport wordt in deze masterproef sport bedoeld die door alle lagen van de bevolking kan beoefend worden op amateurbasis. We nemen beide vormen van sport op in dit onderzoek omdat er door sportbestuurders van uitgegaan wordt dat er een band bestaat tussen beide.

De ‘maatschappelijke betekenis van sport’ is uiteraard een erg ruim concept. Door van Bottenburg, Elling, Hover, Brinkhof en Romijn (2012) is op basis van een literatuurstudie een opdeling gemaakt in vier waarden. De onderzoekers verkozen de term waarden boven de term functies, omdat het bij veel van de in het genoemde onderzoek besproken maatschappelijke betekenissen gaat om de wijze waarop topsport

invloed heeft op maatschappelijke ontwikkelingen zonder dat er sprake is van een rechtstreekse causale relatie. De vier waarden die van Bottenburg en anderen (2012) identificeren zijn de ontplooiingswaarde, de inspiratiewaarde, de identificatiewaarde en de economische waarde van sport. Deze waarden kunnen elkaar mogelijk overlappen en het is tevens mogelijk dat ze tegengesteld zijn aan elkaar. Zo is sport in essentie een gezonde bezigheid, maar het is zeer de vraag of het verleggen van grenzen in sport dat ook is.

1.1 De ontplooiingswaarde van sport

Sport biedt beoefenaars de kans op persoonlijke ontplooiing. Hier kan sprake zijn van bij de jonge sporter die de top wil bereiken, bij de sporter die zich wil verbeteren en ook bij de ex-topsporter die zijn ervaringen meeneemt in zijn verdere leven. In deze gevallen is er sprake van de ontplooiingswaarde van topsport, deze waarde ondersteunt de andere drie waarden die van sport uitgaan (Sotiriadou, 2005). De ontplooiingswaarde van sport komt met name voor bij topsport en heeft te maken met de mogelijkheid van sportieve talenten om zich te ontwikkelen tot hun hoogste niveau. Het ontplooiën van een talent in topsport verschilt van de ontwikkeling van talenten op andere gebieden. Zo vergt topsport over het algemeen grote lichamelijke inspanningen en vindt deze ontwikkeling plaats in een levensfase waarin ook belangrijke andere levensbepalende ontwikkelingen zich voltrekken, zoals bijvoorbeeld de sociaalpsychologische ontwikkeling van kind tot volwassene (van Bottenburg e.a., 2012).

Beoefenen van topsport heeft ook invloed op de schoolloopbaan. Over deze invloed bestaan in de literatuur twee verschillende meningen. Zo wordt in het onderzoek van Aquilina (2009) en van de Bosscher en de Croock (2010) gesteld dat topsport en studie een moeilijke combinatie is. Conzelmann en Nagel (2003) tonen aan dat in Duitsland oud-topsporters een hoger opleidingsniveau hebben dan het gemiddelde van de Duitse populatie. Daarnaast vonden Conzelmann en Nagel dat een mannelijke oud-topsporter een hoger niveau van educatie bereikt dan zijn broers en een vrouwelijke oud-topsporter een hoger niveau dan haar zussen. Echter wordt dit anders wanneer gekeken wordt naar het hoogste behaalde opleidingsniveau. Vooral bij topsporters uit de negentiger jaren van de vorige eeuw is een ander beeld zichtbaar voor wat betreft behaalde universitaire studies. Dit aantal is relatief afgenomen, terwijl dit bij de totale Duitse populatie juist is toegenomen. Deze afname is nog sterker voor de jongste groep die in het onderzoek van Conzelmann en Nagel (2003) meegenomen is. Deze groep bevat geen afgestudeerden, maar het aantal inschrijvingen aan het hoger onderwijs is lager dan het aantal afgestudeerden in de vorige groep, wat erop kan duiden dat de combinatie studie en topsport moeilijker geworden is, al is het percentage dat gaat studeren nog altijd groter dan het percentage in de rest van de populatie (Conzelmann & Nagel, 2003). Dit in tegenstelling tot onderzoek van onder andere Elferink-Gemser, Visscher en Lemmink (2007) en daarnaast ook van Jonker, Elferink-Gemser en Visscher (2010), die juist menen dat het beoefenen van topsport studieprestaties versterkt.

Daarnaast is er de invloed van het beoefenen van topsport op de verdere levensloop van de ex-topsporter. Over het algemeen wordt aangenomen dat er sprake is van een positieve impact. Atleten die topprestaties geleverd hebben zien daar geen nadelen van in de rest van hun professionele leven, enkele lijken zelfs een verhoogde opwaartse beroepsmobiliteit te hebben, voornamelijk olympische atleten (Conzelmann & Nagel, 2003). Volgens de ondervraagde sporters zelf heeft hun sportactiviteit een positieve invloed gehad op de rest van hun professionele carrière. Dit gevoel hadden ze zowel op het moment van het onderzoek als toen zij starten met hun maatschappelijke carrière (Conzelmann & Nagel, 2003).

Een voordeel voor topsporters werd in het onderzoek van Conzelmann en Nagel (2003) met name gevonden in de 'Rising Careers' groep waarbij de hoge mate van nationale populariteit en daar bijhorende sociale status een voordeel was tegenover niet-topsporters. In de 'Rising Career' groep zitten mensen die niet direct een universitaire opleiding volgen na hun middelbaar onderwijs, maar dit mogelijk later wel doen en een carrièrepad volgen waarin het prestige van hun beroep significant toeneemt. Voor de groepen Standard Careers en Problem Careers die Conzelmann en Nagel identificeerden vonden ze geen invloed van de sportcarrière op de loopbaan. Aangezien een groot deel van de sporters binnen de 'Rising Career' groep vaak een baan vindt binnen de sport, ziet het er naar uit dat topsport een voordeel is in het verdere arbeidsleven. Ook belangrijk is dat ex-topsporters vaak een financiële buffer hebben opgebouwd waarmee ze educatie na hun sportcarrière kunnen bekostigen (Conzelmann & Nagel, 2003).

Hoewel de invloed van topsportbeoefening op de verdere carrière over het algemeen positief is kan afscheid nemen van topsport voor topsporters soms een moeizaam proces zijn, met name bij de topsporter die onvrijwillig deze overgang moet maken (Torregrosa, Boixados, Valiente & Cruz, 2004). Wel moet gezegd worden dat deze overgang voor de meeste topsporters zonder al te veel problemen verloopt, al vinden velen het wel moeilijk om geen deel meer uit te maken van een sportgroep. Elling (2009) laat zien dat negen procent van de topsporters in Nederland professionele hulp zocht bij de overgang naar het 'gewone' leven.

De ontplooiingswaarde van breedtesport hangt af van het motief dat een persoon heeft om een sport te beoefenen. Mogelijke motieven zijn vreugde, spanning en prestige. Of er een rangschikking binnen deze motieven bestaat is onduidelijk. Sport kan bijdragen aan de vorming van het karakter van een individu en dan specifiek voor bepaalde persoonlijkheidskenmerken. Deze opvoedende waarde van sport werd in de negentiende eeuw sterk onderstreept. Sportbeoefening werd gezien als een manier om mannelijkheid, flinkheid, zelfbeheersing, loyaliteit en gehoorzaamheid aan te leren. (van Bottenburg & Schuyt, 1996)

Deze kijk is in de loop van de tijd afgezwakt, maar nooit geheel verdwenen. Sport en karaktervorming worden vrij eenvoudig aan elkaar gelinkt door het feit dat maatschappelijk gewaardeerde eigenschappen ook in de sportwereld van belang zijn

(Cowell, 1960). Of er daadwerkelijk een effect is van sporten op de persoonlijkheid is maar de vraag. In wetenschappelijk onderzoek van onder meer Iso-Ahola en Hatfield (1986) bleek dat er op korte termijn geen verband is tussen deelname aan sport en ingrijpende veranderingen van de persoonlijkheidsstructuur. Wel blijkt dat er een positief effect op onderdelen van de persoonlijkheidsstructuur bestaat (Iso-Ahola & Hatfield, 1986). Zo heeft sporten een positieve impact op het zelfbeeld en de zelfwaardering van mensen, op hun ambitie en prestatiegerichtheid en als laatste op het belang dat men hecht aan competitieve waarden. Sporters hebben een hoger verwachtingspatroon van hun schoolprestaties dan niet-sporters, al verschilt het verband in sterkte tussen sociale klassen. (Rehberg & Schafer, 1968). (van Bottenburg & Schuyt, 1996)

1.2 De inspiratiewaarde van sport

Sport heeft ook een inspiratiewaarde. Aangenomen wordt dat mensen die topsport volgen hun gedrag hierdoor laten inspireren. Aangenomen wordt ook dat mensen die kijken naar sport aangezet worden om zelf actief te gaan sporten. Bestuurders in de sport zien deze inspiratiewaarde als legitimatie voor investeren in het topsportsysteem en het aantrekken van topsportevenementen. Er wordt vanuit gegaan dat topprestaties in de sport niet alleen mensen aantrekt om topsport te volgen, maar ook om zelf te gaan sporten. Topsport inspireert mensen dus op twee manieren. (van Bottenburg, e.a., 2012)

Aangezien deze masterproef gaat over de mate waarin personen geïnspireerd worden om een sport te beoefenen op basis van prestaties in sport wordt er in dit hoofdstuk niet verder ingegaan op de inspiratiewaarde. De verdere verdieping van dit thema gebeurt later in deze masterproef.

1.3 De identificatiewaarde van topsport

Deze waarde van sport zit hem in het feit dat personen sport niet enkel volgen uit interesse voor de betreffende sportactiviteit, maar ook omdat ze zich identificeren met een deelnemende sporter of team. Deze identificatie kan plaats vinden omdat een topsporter als het hoogst haalbare niveau in de betreffende sport gezien wordt. Identificatie kan ook voortkomen uit sociale aspecten, zoals regionale of nationale vertegenwoordiging of aspecten als geslacht, afkomst en fysieke beperkingen. Zo werd in de late negentiende en begin twintigste eeuw in Europese landen als Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk sport gebruikt om een gevoel van nationale eenheid op te roepen (Levermore & Millward, 2007). Na 1945 speelde sport een grote rol in het neerzetten van een nationale identiteit in de nieuwe ontstane natiestaten en om de nationale identiteit te versterken in oudere staten (Levermore & Millward, 2007).

Tegenwoordig kan de identificatiewaarde bij clubvoetbal vaak gevoelens van regionalisme oproepen wat een natiestatie juist schade aan kan doen (Guilianotti & Armstrong, 1999). Ook leidt deze waarde er toe dat etnische minderheden vaak kiezen

voor sporthelden met een gedeelde etnische achtergrond. Deze gevoelens van verbondenheid met de sporter kunnen dan bijdragen aan groepsspecifieke empowerment. (van Bottenburg, e.a., 2012)

Deze waarde van topsport en de daaruit volgende mogelijke sociale binding wordt vaak gebruikt als legitimatie voor het topsportbeleid (VWS, 2011), waarbij met name waarde gehecht wordt aan de sociaal bindende kracht van topsport op nationaal niveau (VWS, 2011). Deze sociaal bindende kracht van topsport wordt gezien als een tegenkracht voor het onder druk staan van de sociale cohesie door maatschappelijke ontwikkelingen (Bairner, 2001). Er is echter ook een keerzijde aan deze identificatie. Hierbij kan gedacht worden aan mogelijk fout voorbeeldgedrag door sporters en problemen die ontstaan door botsingen tussen verschillende supportersgroepen (Bairner, 2001; Spaaij, 2006).

De identificatiewaarde van topsporters heeft invloed op drie elementen: namelijk topsporters als rolmodel, invloed op empowerment en vooroordelen en als derde invloed op nationale trots en sociale verbondenheid. Deze drie aspecten zullen kort besproken worden om een beter beeld te schetsen van de mogelijke impact van topsport op de maatschappij (van Bottenburg, e.a., 2012).

Identificatie met sporters kan zich zowel in de goede als in de foute zin voordoen en komt met name voor bij jongeren. Er is empirisch wel bewijs dat jongeren en volwassenen zich identificeren met sporthelden, maar of deze topsporters dan ook als rolmodel fungeren en hun gedrag overgenomen wordt, is onduidelijk (Søbrik Petersen, 2010). Dit geldt zowel voor de sport specifieke als voor de maatschappelijke invloeden en zowel voor positieve als negatieve invloeden (Søbrik Petersen, 2010). Het is dus niet duidelijk of jongeren harder gaan werken of gedisciplineerder worden omdat hun sportheld zulke eigenschappen laat zien.

In empirisch onderzoek is aangetoond dat er sociale verschillen zijn in de betekenis van sporthelden voor verschillende groepen. Opvallend hierin is dat met name mannen als sportheld worden gezien, ook onder vrouwen, en dat vrouwelijke sporthelden bijna uitsluitend bij vrouwen voorkomen (Biskup & Pfister, 1991; van Bottenburg, e.a., 2012).

Door de toenemende mondialisering en ook commercialisering in de samenleving en dus ook in de sport zijn sporthelden minder nationaal gebonden. Sporthelden worden vaker een soort idolen die niet meer de traditionele waarden van 'echte helden' weerspiegelen, maar hun status ontleen aan hun uiterlijke kenmerken. Dit komt onder meer door de steeds grotere rol van de media bij de identificatie van mensen met hun sporthelden. Hierdoor zijn het met name bekende (oud-) profvoetballers en individuele sporters die langdurig prestaties leveren die een bredere functie als rolmodel op zich kunnen nemen. (van Bottenburg, e.a., 2012)

Voor mensen uit bepaalde etnische minderheidsgroepen of mensen met een beperking kan de prestatie van een sporter die een gedeelde eigenschap heeft met deze mensen

niet enkel zorgen voor een persoonlijke betekenis van het idool, maar ook zorgen voor een groter gevoel van sociale erkenning en empowerment voor de betreffende groep (Brittain, 2004; Myers Hardin & Hardin, 2005). In onderzoek gericht op deze kant van sport is het thema met name sociaal-kritisch. De meeste onderzoeken wijzen erop dat bestaande vooroordelen over deze groepen vaak bevestigd lijken te worden door sporters uit deze minderheidsgroepen (van Bottenburg, e.a., 2012).

Het laatste element en door natiestaten vaak als belangrijkste legitimering voor het topsportbeleid aangevoerd, is de bijdrage van topsport aan de nationale trots, verbondenheid en nationaal prestige (Smith & Porter, 2004). Topsport biedt de kans om nieuwe natiestaten te creëren, doordat er belangrijke identificatievormende symbolen bij gebruikt worden en ook een 'strijd' tussen landen laat ontstaan. Met name sporten die voor bewoners van een land als 'volkssport' worden gezien zorgen voor een brede nationale identificatie, waarbij tegenwoordig ook de media een belangrijke rol spelen. De media is namelijk nodig om het grote publiek te bereiken en de nationale identificatie en verbondenheid te versterken. (van Bottenburg, e.a., 2012)

Een voorbeeld van de binding tussen nationale identiteit en sport is het ijshockey in Canada, besproken in een paper van Robidoux (2002). Robidoux argumenteert dat aangezien ijshockey rond 1900 sterk afweek van sporten die uit Europa en de VS kwamen het een aantrekkelijk tijdverdrijf was voor veel Canadese mannen. Dit omdat het spel een uniek Canadese origine en karakter had. Dit effect werd versterkt doordat ijshockey een spel was dat voor mannen van verschillende lagen van de bevolking toegankelijk was. Temeer omdat het eerder populaire Lacrosse (vroege vorm van ijshockey) enkel nog voor de hogere klassen beschikbaar was doordat alleen amateurs aan wedstrijden mochten meedoen. Ijshockey werd gezien als een mannelijke en agressieve sport die mannen een kans gaf hun mannelijkheid te testen. Dit beeld werd versterkt door de buitenlandse kijk op deze sport waardoor Canadezen het als een eigen product begonnen te zien. Ijshockey werd in de eerste plaats als Canadees en in de tweede plaats als gewelddadig opgevat in andere staten. Ijshockey werd in essentie een middel om Canada als natie te onderscheiden van Britse en Amerikaanse invloeden.

De implicaties gingen echter verder dan dit zoals onder meer te zien was in 1972 in een wedstrijd serie tussen Canada en de Sovjet Unie. De Canadezen verloren de eerste wedstrijd doordat ze overklast werden door de spelers uit de Sovjet Unie. In reactie hierop vielen de Canadese spelers terug op een gewelddadige manier van spelen, waarbij moedwillig botten van de tegenstander gebroken werden, ze vochten zich letterlijk een weg terug in de serie en uiteindelijk naar de winst. Deze 'heldenmoed' werd in het geheugen van de Canadezen gegrift als een overwinning van de 'Canadese waarden' als individualisme, flair en voornamelijk karakter. Het terugzien van zichzelf in het ijshockey roept mannelijke formules van identificatie op, wat niet wil zeggen dat deze factoren in het huidige Canada nog sterk naar voren komen. Een nationaal symbool kan namelijk nooit een gehele natie weergeven, maar ook al kan het land niet gesymboliseerd worden, de kracht van nationalistische expressie blijft bestaan.

IJshockey als promotor van nationale trots is geankerd in de Canadese historie waarin ook patriarchie, heteroseksualiteit en kapitalisme een grote rol speelden. IJshockey geeft Canada een manier om zich te onderscheiden van andere natiestaten. (Robidoux, 2002)

1.4 De economische waarde van topsport

Als laatste maatschappelijke waarde van topsport is er de economische waarde. Een recente studie van de economische betekenis van topsport laat zien dat de totale productiewaarde van sport 14 miljard euro op jaarbasis bedraagt in Nederland, wat zorgt voor een toegevoegde waarde van 6,9 miljoen euro. Dit komt overeen met 1,3% van het bruto binnenlands product (PRC, 2008; NOS*NSF, 2009). Hierbij gaat het wel over de waarde in het geheel van zowel breedte- als topsport. De specifieke economische waarde van topsport in Nederland is onbekend, deze vormt waarschijnlijk een klein deel van het geheel. Topsport geldt met name als motor van innovaties wegens de voortdurende wens om grenzen te verleggen.

Topsport stimuleert voorts de economie dankzij de verbinding met media en bedrijfsleven. Gezamenlijk spelen ze in op het grote publiek door de belangstelling die bestaat voor topsportprestaties. De combinatie van sportorganisaties, bedrijfsleven en media wordt ook wel de golden triangle genoemd, wegens de versterkende werking van de drie domeinen op elkaar. (van Bottenburg, e.a., 2012)

Een belangrijk deel van de economische invloed van topsport zit in het organiseren van topsportevenementen door een bepaald land. Deze evenementen worden georganiseerd omdat ze een belangrijke waarde hebben voor het realiseren van een doorbraak op verschillende terreinen, zoals place marketing en welzijn. Voor het berekenen van het totale economisch effect van een dergelijk evenement bestaan verschillende methodes. Ook de toepassing van deze methodes verschilt tussen onderzoekers en adviseurs van regeringen. Een verdere bespreking hiervan valt buiten de kader van deze masterproef. (van Bottenburg, e.a., 2012)

In dit hoofdstuk zijn de verschillende maatschappelijke betekenissen van topsport besproken. De inspiratiewaarde hebben we hierbij buiten beschouwing gelaten aangezien daar elders uitgebreid op ingegaan wordt. Belangrijk om na dit hoofdstuk te vermelden is dat sport op verschillende fronten kan bijdragen aan de maatschappij, wat een bepaald uitgavenniveau aan topsport door de overheid legitimeert.

2. Sportvolgers

In dit hoofdstuk van deze masterproef gaan we de factoren bespreken die een motivatie kunnen zijn voor het publiek om sport te volgen. Verder wordt er op basis van de literatuur een onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten sportvolgers. Aangezien er meerdere redenen zijn om sport te volgen zullen er verschillen zijn in de mate waarin personen door sport kijken gemotiveerd worden om aan sport te doen. Als de motivaties van personen om sport te volgen bekend zijn kunnen mensen op basis van deze motivaties opgedeeld worden in verschillende soorten sportvolgers. Deze sportvolgers zullen op verschillende wijze beïnvloed worden door het kijken naar sport. Een bepaalde groep zal meer gemotiveerd worden door het zien van sportprestaties om zelf te gaan sporten dan een andere groep.

2.1 Motivatie om sport te volgen

Er zijn diverse onderzoeken gedaan naar de motivatie bij het publiek om sporten te volgen. In deze onderzoeken vinden we een groot aantal verschillende motivaties. Ik zal me hier tot de acht motivaties beperken die in de meeste onderzoeken naar voren komen namelijk ontsnapping, economisch, eustress (positieve stress), zelfbeeld, groepsband, vermaak, familie en esthetisch (Wann, Melnick, Russell & Pease, 2001). Deze motivaties hebben te maken met de reden om een sport te volgen en erin geïnteresseerd te zijn en niet met de populariteit. Elke van deze 8 motivaties zal in dit deel kort toegelicht worden.

Bij ontsnapping moet men denken aan individuen die ongelukkig zijn met aspecten van hun leven en dit tijdelijk kunnen vergeten door naar sport te kijken (Wann Grieve, Zapalac, Pease, 2008). Sport bezoeken en supporteren bij sport is een afleiding van de rest van het leven (Sloan, 1989; Smith, 1988). Met andere woorden sport is een manier om te ontsnappen aan persoonlijke moeilijkheden.

Het economische perspectief heeft volgens Eastman en Land (1997) te maken met personen die zich tot sport aangetrokken voelen doordat er economische winsten zijn te behalen door bijvoorbeeld gokken op sportwedstrijden. In de literatuur is niet eenduidig of deze personen daadwerkelijk fan zijn aangezien Wann (1995) in een studie naar een motivatieschaal van sportfans geen duidelijke relatie vond tussen economische motivatie en fan zijn van een sport. Personen met een economische motief zijn waarschijnlijk geen fans in de normale zin van het woord, ze supporteren het team waar ze geld opgezet hebben. Het volgen van sport hangt af van de economische winst die er te behalen is tijdens een bepaalde wedstrijd of competitie.

Eustress is het volgende motief dat in deze paragraaf toegelicht wordt. Dit heeft te maken met de wil om spanning en stimulansen te verkrijgen via sport (Gantz, 1981; Sloan, 1989). Deze vorm van motivatie om sport te bekijken komt voort uit het feit dat mensen de spanning en opwindning rond sportevenementen waarderen.

Het motief van zelfbeeld heeft volgens Trial en anderen (2003) te maken met het beter over zichzelf voelen door de prestaties en de verbondenheid met een sportteam. Een persoon identificeert zichzelf met het sportteam of de sporter en voelt zich daardoor positiever over zichzelf.

Als vijfde motief is er de groepsband die vaak ontstaat met medetoeschouwers van een sportevenement door het sociale gebeuren dat het bezoeken van een sportwedstrijd is (Wann, e.a. 2008). Volgens onderzoek van Mann (1969) en een ander onderzoek van Aveni (1977) naar het bezoeken van voetbalwedstrijden is er een duidelijke voorkeur van fans om sport te bekijken als onderdeel van een groep. Daardoor is het aannemelijk dat dit motief van sport volgen bij nagenoeg alle bezoekers van een sportwedstrijd voorkomt.

Het motief vermaak is gelijkwaardig aan de motivatie van fans van andere vormen van vermaak zoals het bezoeken van het theater of het kijken van tv (Sloan, 1989; Gantz & Werner, 1995). Een persoon kijkt naar sport omdat hij of zij dit ziet als een gemakkelijke manier om zijn vrije tijd te spenderen (Sloan, 1989; Gantz & Werner, 1995). Het zien van de successen van je favoriete sportteam, een rivaliserend team zien verliezen en het bekijken van gewelddadige sporten wordt door nagenoeg alle sportfans als gemakkelijk gezien (Su-Lin, Tuggle, Mitrook, Coussement, Zillmann, 1997; Bryant, 1989; Bryant, Comisky & Zillmann, 1981).

Getrouwde personen of personen met kinderen gebruiken sportevenementen vaak om samen te zijn met familie (Wann, Lane, Duncan & Goodson, 1998). Dit familiale samenzijn is een motief om een sport te volgen (Wann, e.a., 1998). Onderzoek van Wann, Schrader en Wilson (1999) suggereert dat personen met dit motief minder gesteld zijn op gewelddadige acties in sporten, omdat ze hun kinderen hier niet aan willen blootstellen. Dit wordt echter weer weerlegd door ander onderzoek dat geen verband vond tussen deze motivatie en de keuze voor gewelddadige of niet gewelddadige sporten (Wann & Ensor, 2001).

Als laatste motief om sport te volgen is er het esthetische motief. Dit heeft te maken met de liefde voor de schoonheid van de sport (Wann, e.a., 2008). Dit kan te maken hebben met de aantrekkingskracht van artistieke sporten zoals kunstschaatsen. Daarnaast zijn er ook personen die deze motivatie ten toon stellen bij andere sporten. Zo kan er ook schoonheid gezien worden in bepaalde acties, zoals bijvoorbeeld de schoonheid van een goed schot in het voetbal (Sargent, Zillmann & Weaver, 1998). Deze motivatie kan dus ook bij volgers van alle sporten voorkomen en is net als de andere niet beperkt tot een bepaalde sport.

Naast de acht motivaties die hier besproken zijn worden er in delen van de literatuur nog andere mogelijke motivaties genoemd om sport te bekijken zoals het zoeken naar sociaal aanvaarde vormen van stress en stimulatie (Sloan, 1989). Deze andere vormen van motivatie kunnen vaak onder één van de hier besproken motivaties gevangen

worden en dus is er voor deze masterproef besloten het bij deze acht motivaties te houden. Daarnaast gaat deze masterproef in de eerste plaats over de invloed van de sportprestaties op het sportgedrag van mensen en zijn deze acht motivaties voldoende om een beeld te schetsen waarom mensen sport volgen via verschillende kanalen. Duidelijk is dat er voor verschillende soorten sport een verschil is in de motivaties om deze sport te volgen. Dit is een feit waarmee rekening gehouden moet worden bij het kiezen van sporten die gebruikt worden bij het kijken of prestatie daadwerkelijk invloed heeft op de populariteit van een sport.

2.2 Samenhang tussen motivatie en verschillende sporten

Het onderzoek van Wann en anderen (2008) kijkt daarnaast of bepaalde motivaties meer voorkomen bij volgers van een bepaald type sport. Hierbij kwam naar voren dat bij individuele sporten vooral aan het esthetische motief belang gehecht wordt door de volgers in vergelijking met teamsporten. Eustress, zelfbeeld, groepsband, vermaak en familiemotief kwam dan weer meer voor bij teamsporten dan bij individuele sporten. Een verschil in belang van motivatie tussen agressieve en niet agressieve sporten vindt men bij vijf van de acht factoren. Esthetisch motief voor het volgen van sport komt met name voor bij de niet agressieve sporten, terwijl het economische motief, eustress, groepsband en vermaak met name voorkomen bij agressieve sporten. Als laatste maakte men in het onderzoek van Wann en anderen (2008) het onderscheid tussen stijlrijke en niet stijlrijke sporten waarbij er voor 7 van de 8 motivaties een onderscheid werd gevonden. Enkel het ontsnappingsmotief werd bij volgers van beide soorten sporten in dezelfde mate teruggevonden. Het esthetische motief was zoals te verwachten voor stijlrijke sporten sterker aanwezig dan voor niet stijlrijke sporten. Bij de andere 6 motivaties waar men een onderscheid in vond was dit sterker bij de niet stijlrijke sporten.

2.3 Onderscheid in sportvolgers

In dit deel gaan we een onderscheid proberen te maken tussen verschillende soorten personen die sport volgen. Het gaat er hierbij om te kijken of er onderscheid te maken is tussen sportbezoekers op basis van het type sportbezoeker, aangezien het te verwachten is dat verschillende soorten sportvolgers anders kunnen reageren op een sportsucces. Deze verschillende reacties hebben mogelijk effect op de motivatie om zelf te gaan sporten.

Klassiek onderzoek naar verschillen tussen sportbezoekers gaat op basis van demografische factoren. Onderzoek van Sargent, Zillmann en Weaver (1998) toont aan dat mannen en vrouwen naar verschillende sporten kijken op televisie. Mehus (2005) haalt ook andere factoren aan en dicht een rol toe aan cultureel kapitaal dat in zijn onderzoek een significante invloed heeft op de hoeveelheid sport die bepaalde personen bekijken. Ook zijn er onderzoeken die gedrag en psychologische variabelen gebruiken om een beeld te krijgen van de motivaties van personen om sporten te volgen. Op basis

van enkele psychologische factoren construeren Hunt, Bristol en Bashaw (1999) een continuüm van sportvolger. Binnen dit onafgebroken spectrum onderscheiden deze onderzoekers vijf concrete types. Deze vijf types van sportvolgers zijn de tijdelijke, lokale, toegewijde, fanatieke en disfunctionele fan. Vergelijkbare opdelingen van sportvolgers zijn ook door andere onderzoekers gemaakt. Deze opdelingen bieden een houvast om sportvolgers te begrijpen, maar geven geen redenen voor de consumptie van sport en de eisen die de verschillende groepen aan sport stellen.

2.4 Onderscheid op basis van de mate van identificatie

Verschillende onderzoeken waaronder dat van Wann en Branscombe (1993) geven een verband aan tussen het concept team- of atleetidentificatie en het gedrag van sportbezoekers. Fans laten op verschillende manieren zien in welke mate ze geïdentificeerd zijn met sporters. Dit gebeurt door middel van de tijd en het geld dat ze investeren in het volgen van sporters. Zo zullen fans die zich zeer sterk identificeren met de sporter of het sportteam meer juichen en applaudisseren om hun favoriet aan te moedigen. De fans zijn meer betrokken bij de specifieke sporter. De groep die zich sterk identificeert met hun favoriet zal ook bereid zijn een aanzienlijker bedrag uit te geven aan teamkleding en accessoires om deze band met de atleet duidelijk te maken. Sporters maken voor deze groep sportvolgers een belangrijk deel uit van hun identiteit en de sporter kan gezien worden als een extensie van het individu. Sportvolgers die zich minder identificeren met een atleet vertonen dit gedrag minder sterk of geheel niet. De winst of het verlies van de sporter of sportteam wordt voor de groep sterk identificerende sportvolgers een eigen winst of verlies (Bernache-Assollant, Lacassagne & Braddock, 2007). Dit onderscheid tussen volgers van sport is gebaseerd op psychosociale perspectieven rondom sportevenementen, waarbij sporteridentificatie een beeld geeft van de gedragingen van sportbezoekers en hoe deze volgers reageren voor, tijdens en na de competitie (Robinson, Trial & Kwon, 2004). (Wann & Branscombe, 1993; Wann, e.a., 2001; Tajfel, 1981; Tajfel & Turner, 1986)

2.5 Onderscheid op basis van consumptie

Sportvolgers kunnen ook op een andere manier opgedeeld worden dan volgens de hierboven besproken wijze op basis van identificatie met sporters. Dit gebeurt dan op basis van de indeling van Holt (1995) voor consumptie in het algemeen. Holt deelt consumptie op in vier categorieën namelijk, consumptie als spel, als integratie, als classificatie en als ervaring. Deze opdeling is daarnaast ook toegepast op de consumptie van sport. Deze opdeling is dan op basis van de verschillen in motivaties die volgers van sport bezitten om een sport te volgen. Het volgen van een sport hangt niet enkel af van extrinsieke motivatie, maar ook van wat de sport weerspiegelt. Sportvolgers zoeken individuele of gedeelde ervaringen of beide ervaringen. Ze kunnen zowel reactieve als actieve toeschouwers zijn, in enkele gevallen zijn beide mogelijkheden gelijktijdig aanwezig. Bij het kijken naar de consumptie van sport is het dus nodig alle aspecten in kaart te brengen die te maken hebben met consumptie en de zoektocht naar ervaringen

die met sport volgen in verband staan (Holbrook & Hirschman, 1982). Op basis van de consumentenoriëntaties komen Richelieu en Pons (2005) en daarnaast ook Pons, Murali en Nyeck (2006) tot drie dimensies, op elke van deze dimensies heeft een individuele sportfan een bepaalde plaats.

Deze drie dimensies zijn sensatie, kennis en het zoeken van sociaal contact. De clusters van sportfans op deze drie dimensies leidt de auteurs tot vier groepen van sportconsumenten. Deze vier groepen en dus soorten fans die deze onderzoekers onderscheiden zijn sociale fans, super fans, experimentele fans en context fans. Voor onderzoek naar fans is dit een interessante indeling aangezien er duidelijk omliggende groepen ontstaan. Het feit dat het puur gaat om een indeling van fans maakt het voor deze masterproef minder bruikbaar omdat de toeschouwer die niet specifiek fan is van een sporter of sportteam buiten beschouwing gelaten wordt. Een andere kritiek op de hier genoemde indelingen is dat ze ervan uit gaan dat deze groepen constant zijn over de tijd en plaats. De hier besproken indeling gaat er over het algemeen van uit dat een individu altijd in hetzelfde cluster valt wanneer deze verschillende sportevenementen bezoekt. Deze laatste aanname is niet waarschijnlijk, aangezien het gedrag van personen en dus van fans afhangt van de context. Aangezien er sprake is van een andere context kunnen individuen bij verschillende sporten verschillende behoeftes vervuld zien worden. Het is dus aannemelijk om bij de indeling van sportfans rekening te houden met de context. De motivatie van de sportvolger voor het volgen van een sport kan per context en dus per sport en mogelijk zelfs binnen de zelfde sport verschillen. (Bouchet, Bodet, Bernache-Assollant & Kada, 2011)

2.6 Onderscheid op basis van motivatie

Bouchet en collega's (2011) stellen dan ook een ander framework voor. Het schema dat deze auteurs voorstellen is dat van Bourgeon en Bouchet (2001). Deze indeling van sportvolgers is gebaseerd op twee focusgroepen en twintig interviews, afgenomen bij individuen, die zowel geïnteresseerd als niet geïnteresseerd zijn in sport. Uit deze data vonden Bourgeon en Bouchet verschillende motivaties van sportbezoeken. Deze motivaties hadden met name te maken met de zoektocht naar verschillende ervaringen. Deze ervaringen hadden betrekking op de sociale interacties tussen publiek en spelers en van het publiek onderling. Op basis van deze gevonden motivaties stellen Bourgeon en Bouchet vier types van sportvolgers op. Deze types van sportvolgers zijn de opportunist, de estheet, de supporter en de interactieve kijker. Deze groepen zijn bepaald op basis van overeenkomsten tussen individuen in de interviews en focusgroepen. De gevonden overeenkomsten lagen bij de verwachtingen die een individu had wanneer deze een sport gaat bekijken en de dominante zoekervaring die de participatie beïnvloedt.

Wat houdt elke afzonderlijke groep van de vier groepen van Bourgeon en Bouchet (2001) nu exact in. Dat proberen we hier verder te bekijken. De sportvolgers die onder opportunisten valt laat het meedoen aan collectieve gedragingen afhangen van de

voordelen van de beloning hiervan voor zichzelf. Sportvolgers die onder deze groep vallen zullen bijvoorbeeld aan een wave meedoen als ze dit voor zichzelf als voordelig zien. De estheten zijn dan weer meer gericht op de sport zelf en dan vooral op de volgende punten kwaliteit, schoonheid, exceptionele prestatie, eerlijk spel en drama. Deze sportvolgers kunnen tevreden zijn met een verlies als het spel maar mooi gespeeld werd, hij komt om de technische kwaliteit van de spelers te bekijken. De supporter is aanwezig om support te leveren aan de spelers. De voornaamste zorg van deze sportvolgers is in een positieve zin bijdragen aan de prestaties van de spelers op het veld door hun fysieke en vocale aanwezigheid. De interactieve sportvolger is gericht op het entertainment en de gedeelde emoties. Deze sportvolgers reageren en interacteren met het evenement, dit gaat vaak verder dan het sportevenement zelf, ze zijn aanwezig om plezier te hebben. (Bourgeon, & Bouchet, 2001)

De opdeling van Bourgeon en Bouchet (2001) is in twee afzonderlijke onderzoeken in verschillende sportcontexten getest. Uit deze twee onderzoeken blijkt dat er sterke verschillen zijn tussen de redenen van bezoek aan een sportevenement. Met behulp van deze verschillende redenen ziet het er naar uit dat het mogelijk is mensen op te delen in de verschillende groepen sportvolgers van Bourgeon en Bouchet (2001). Dit duidt erop dat sportvolgers daadwerkelijk verschillen in de redenen waarom ze een sport volgen en dus bezoeken. Dit is een interessant feit voor sportmarketeers aangezien deze zo gericht een bepaalde groep kunnen aanspreken. Door gebruik te maken van overeenkomsten binnen een groep kan men zo met een campagne zoveel mogelijk mensen te bereiken. Tevens kan men een specifieke groep van sportvolgers zo aanspreken om een bepaalde sport te volgen aangezien deze aansluit bij hun motieven om een sport te volgen. (Bouchet, e.a., 2011)

3. Determinanten voor topsportsucces

In dit deel wordt ingegaan op de verschillende factoren die prestaties van sporters beïnvloeden. Een belangrijk aspect daarbij is de financiële input die sportbonden verkrijgen. Deze financiële input kan onder andere dienen voor het ondersteunen van talent, het betalen van coaches of het verbeteren van de faciliteiten.

Sport en dan met name sport op de olympische spelen is een strijd tussen landen geworden. Deze strijd tussen landen waarbij de medaillespiegel op de olympische spelen als meetmiddel wordt gebruikt is tegen de wil in van het Internationaal Olympisch Comité (IOC). De strijd tussen landen komt neer op een gevecht tussen verschillende systemen van sportorganisatie (Heinilä, 1982). Succes van sporters op internationale evenementen hangt namelijk af van het nationale systeem van sportorganisatie. Succes hangt af van de hoeveelheid middelen en of deze middelen effectief gebruikt worden. Een voorbeeld van staten die zeer succesvol waren in sport zijn de communistische staten in Oost-Europa. Deze staten behaalden internationaal succes door grote investeringen in de verschillende nationale sportsystemen waarbij gewerkt werd met staatsamateurs. (de Bosscher, de Knop, van Bottenburg & Shibli, 2006)

Er zijn diverse studies uitgevoerd die verschillen in Olympisch succes verklaren door middel van sociaal-economische factoren zoals populatie en landmassa. Dit soort studies verklaren sportsucces met factoren die op de korte termijn of in het geheel niet beïnvloed kunnen worden door het sportbeleid van een land. Deze factoren zijn voor deze masterproef niet erg interessant. Hier zullen we met name kijken naar factoren die wel beïnvloed kunnen worden door het sportbeleid. Het sportbeleid van een land vaststellen is een moeilijke taak aangezien landen over het exacte beleid weinig naar buiten brengen. Het best vast te stellen is de financiële input van de overheid in sport in een land. De output van het beleid is ook niet eenvoudig te meten aangezien sportsucces land specifiek is. Wat in het ene land voor een sport als een succes wordt gezien kan in een andere land een teleurstelling zijn. (de Bosscher e.a., 2006)

3.1 Niveaus van determinanten

In de literatuur wordt voor de determinanten van sportsucces drie niveaus aangegeven, namelijk het macro-, het meso- en het microniveau. Onder het macroniveau wordt de sociale en culturele omgeving waaronder mensen leven verstaan. Hier kan enkel op zeer lange termijn invloed worden uitgeoefend door sportbonden en politiek, als deze invloed al mogelijk is. Op het mesoniveau wordt het sportbeleid en de politiek teruggevonden. Op dit niveau kan de meeste invloed worden uitgeoefend op zowel het niveau zelf als de financiële stroom die naar de topsport gaat. De meeste beslissingen op dit niveau gaan echter over de lange termijn aangezien er tijd gaat over de beslissing en de daadwerkelijke uitvoering. Het laatste niveau is het microniveau waarbij het gaat over de atleet en zijn directe omgeving. Bepaalde aspecten van dit niveau zijn op de

korte termijn te beïnvloeden zoals de gebruikte trainingsmethode en tactiek. Bij andere aspecten is invloed onmogelijk. Een voorbeeld daarvan zijn de genen van een atleet. (de Bosscher, e.a., 2006)

Er zijn factoren van het ene niveau die sterk inwerken op een ander niveau. Dit is met name het geval bij het meso- en het macroniveau waardoor deze niveaus elkaar deels overlappen. Factoren van het mesoniveau worden sterk beïnvloed door de cultuur van een land wat op zichzelf een factor in het macroniveau is. De factoren uit het macroniveau die het mesoniveau beïnvloeden kunnen op papier veranderd worden maar dit is in de praktijk nagenoeg onmogelijk. Deze factoren zitten verankerd in de maatschappij en om deze aan te passen zijn grote veranderingen in de maatschappij nodig die niet enkel de sport beïnvloeden. (de Bosscher, e.a., 2006)

Bij studies naar het macroniveau wordt er vanuit gegaan dat het sporttalent op de wereld evenredig verdeeld is. Dit houdt in dat elk land een gelijke kans heeft om sporters op te leiden die successen kunnen behalen (Morton, 2002). De macroniveau variabelen die het vaakst gebruikt worden om sportsucces te voorspellen zijn bruto nationaal product (per inwoner) van een land en het aantal inwoners (Bernard & Busse, 2000; Morton, 2002; Vagenas & Vlachokyriakou, 2012). Deze twee variabelen verklaren in het merendeel van de onderzoeken rond de 50 procent van het behaalde sportsucces op internationaal niveau. Onder onderzoekers is consensus dat deze twee macroniveau variabelen bijdragen aan sportsucces. Over andere macroniveau variabelen bestaat discussie of deze al dan niet een bijdrage leveren. Volgens Bernard en Busse (2000) is de verklarende waarde van macrovariabelen overigens afgenomen in de afgelopen twee decennia. De invloed van deze variabelen blijft wel aanwezig, maar zijn ze voor deze masterproef niet erg interessant aangezien het sportbeleid er geen invloed op kan uitoefenen.

Het mesoniveau is daar waar beleidsmakers hun beslissingen nemen en waar verschillen tussen landen kunnen optreden. Voor de makers van sportbeleid is dit een interessant niveau juist omdat hier verschillen gemaakt kunnen worden met andere landen in het verzekeren van sportsucces. Voor onderzoekers is het interessant om te zien welke soorten van beleid er zijn en hoe deze succes beïnvloeden. Sport wordt namelijk op verschillende manieren georganiseerd in de wereld. Bij de organisatie van sport zijn over het algemeen grote sommen geld betrokken. Er is in de literatuur echter weinig bekend over waarom bepaalde landen excelleren in bepaalde sporten. Ook is er weinig onderzoek verricht naar waarom sportsystemen beter werken dan andere.

Studies met betrekking tot sportsucces handelen vaak over de voormalig communistische staten van Oost-Europa, waarbij gekeken wordt hoe deze staten hun sportorganisatie ingericht hadden (Broom, 1991; Buggel, 1986). Deze en ook andere auteurs vonden de volgende zeven punten die kenmerkend waren voor sportorganisatie in de voormalig communistische staten:

1. Lichamelijke opvoeding en sport in het schoolsysteem als grondwettelijk recht.
2. Vroeg talent vinden in scholen.
3. Grote trainingsfrequentie ingebed in schoolsysteem.
4. Opleiding voor professionele coaches voorzien.
5. Financiële steun
6. Sterke prioriteit voor toegepast wetenschappelijk onderzoek.
7. Een netwerk van sportgeneeskunde.

De voormalige communistische staten in Oost-Europa hebben een sterke rol gespeeld in de ontwikkelingen in de topsport. Houlihan (1997) merkt op dat 'landen als Australië en Canada hebben beleid aangenomen wat sterk lijkt op het Sovjet-model in bepaalde belangrijke aspecten. . .' (p6). De zeven kenmerken die voorkwamen in het Sovjet- model zijn voorbeelden van aspecten die beïnvloed kunnen worden door sportbeleidsmakers. Gezien de grote successen die Sovjet-staten in het verleden behaalden kunnen deze kenmerken van een sportsysteem bijdragen aan het behalen van succes.

3.2 Kader voor sportsucces

Bij het bekijken van bepalende aspecten voor sportsucces op basis van recentere sportsystemen komen ook enkele belangrijke factoren naar voren. Clumpner (1994) stelt drie belangrijke factoren voor internationaal succes vast. Dit zijn allereerst financiële steun voor training centers en personeel, daarnaast een doorgaand geïntegreerd Olympisch sport systeem en als laatste de aanwezigheid van talent. Deze drie factoren vult hij aan met enkele ondersteunende factoren die actief zijn op de drie niveaus die sportsucces bepalen. Oakley en Green (2001) stippen tien factoren aan die aanwezig zijn in landen waar sportsuccessen behaald worden. Volgens Oakley en Green duidt dit erop dat deze tien factoren noodzakelijk zijn voor sportsucces.

Aan de hand van de hierboven aangehaalde studies stellen de Bosscher en anderen (2006) een conceptueel kader samen om factoren, die in het sportbeleid bijdragen tot internationaal succes leiden, te analyseren. Ze stellen negen clusters (pilaren) op die elk een bepaalde beleidsarena factor vertegenwoordigen. Elk van deze beleidsarena factoren bevat sub-criteria. Deze negen pilaren zijn in elk land aanwezig en dat maakt het mogelijk om het sportbeleid van landen op basis van de inhoud van de clusters te vergelijken. Daarbij is een vergelijking per cluster aan te raden. De eerste pilaar betreft de financiële input. Pilaar nummer twee heeft te maken met de geïntegreerde aanpak van beleidsontwikkeling. Deze twee pilaren zijn noodzakelijke onderdelen voor het ontwikkelen van sport en om een carrière in welke tak van sport dan ook mogelijk te maken. Een land wat een grotere financiële input in pilaar één toestaat biedt meer mogelijkheden aan sporters om zich optimaal te ontwikkelen. (de Bosscher, e.a., 2006)

Hoe optimaler sporters zich kunnen ontwikkelen hoe groter de mogelijkheden tot succes zijn. De ontwikkelingen van de individuele sporter vinden plaats in pilaar drie tot en met negen van het kader van de Bosscher en anderen (2006). In deze pilaren vinden

we de verschillende domeinen waarin de monetaire input uit pilaar één omgezet wordt in gerichte investeringen. Deze investeringen zullen verricht moeten worden op een voor het land zo effectief mogelijke wijze om sportsucces als output te verkrijgen. De pilaren drie, vier en vijf omvatten de sportcarrière van een sporter, waarbij elke pilaar een andere periode weergeeft. Pilaar drie betreft de fase waarin de sporter voor het eerst kennis maakt met de sport. De vierde pilaar bouwt daar op door en is de fase waarin het talent ontwikkeld wordt. Dan komt de sporter bij pilaar vijf waarin de resultaten geplukt worden van de geleverde arbeid. In pilaar vijf worden ook de voorbereidingen getroffen voor het einde van de sportcarrière. Het doorlopen van deze drie pilaren is niet het carrière pad van iedere sporter die in pilaar drie instapt. Een deel van de mensen die kennismaken met een sport missen gewoon talent om topsporter te worden en er zijn ook talenten die de top nooit halen. (de Bosscher, e.a., 2006)

In het conceptueel kader van de Bosscher en anderen kan pilaar één gezien worden als input en de overige pilaren als de processen die zo goed mogelijk moeten worden vormgegeven om tot de gewenste output te komen. De gewenste output is dan sportsucces. Hoe de financiële input uit pilaar één gespreid wordt over de andere pilaren is land specifiek. Landen pakken dit aan op een wijze waarvan het land denkt dat dit de beste resultaten oplevert. Daarbij is het van belang dat men zich blijft realiseren dat het opleiden van sporters een lange termijn project is en dat er uiteraard factoren blijven waarop sportbeleidsmakers geen invloed kunnen uitoefenen. (de Bosscher, e.a., 2006)

Het hier besproken conceptueel kader is ontwikkeld met het West-Europese sportsysteem in gedachten. Dit betekent dat voor landen in ander regio's het sportsysteem er mogelijk anders uitziet. Sport is namelijk een sociaal fenomeen dat niet begrepen kan worden zonder een begrip van de cultuur van een samenleving waarbinnen de sport plaatsvindt. De passie voor sport van Australiërs heeft mogelijk een sterk verklarende kracht voor het sportsucces van Australië. Zo komt het verschil in sportsucces tussen Vlaanderen en Nederland volgens Rooms en van Praet (2005) door het feit dat Nederlanders meer prestatie gericht zijn, meer geneigd zijn tot lange termijn denken, betere planners zijn en minder proberen onzekere situaties te voorkomen en zo dus gemakkelijker risico's nemen dan Vlamingen. Deze culturele factoren zijn van invloed op hoe de sportsystemen in Nederland en Vlaanderen zijn vormgegeven en zijn dus medeverantwoordelijk voor het verschil in sportsucces tussen beide.

3.3 Succes voorspellen

Er zijn ook onderzoeken beschikbaar die proberen te voorspellen hoeveel medailles behaald worden op volgende Olympische spelen. Er worden daarbij verschillende variabelen gebruikt om toekomstig succes te voorspellen. Voor deze masterproef zijn met name de variabelen interessant die betrekking hebben tot de financiële input. Bernard en Busche (2000) maken gebruik van het BNP als verklarende variabele voor het aantal medailles dat gewonnen wordt op Olympische spelen. Vagenas en

Vlachokytiakou (2012) maken onder meer gebruik van gezondheidsuitgaven door de overheid om Olympisch succes te verklaren. Volgens de onderzoekers geeft deze variabele samen met de andere variabelen een beeld van de economische capaciteit van een land. De uitgave aan gezondheid bleek in het onderzoek een significante coëfficiënt op te leveren in de regressievergelijking. Het model met deze variabele bleek beter te passen bij de werkelijkheid dan dat met enkel het BNP.

Ook Forrest, Sanz en Tena (2010) maakten gebruik van een variabele die te maken heeft met de financiële toekenning aan sport. Ze probeerden na te gaan of een groter sportbudget bijdraagt aan de medailleoogst van een staat. Jammer genoeg waren de exacte uitgaven aan sport niet wereldwijd beschikbaar. Daarom werd in het onderzoek gebruik gemaakt van de categorie van publieke uitgaven van de Verenigde Naties waaronder recreatie, cultuur en religie valt. Deze groep werd gekozen omdat deze ook sport bevat. De variabele werd in het onderzoek significant geacht in de regressie die opgesteld werd naar medailleoogst. Dit duidt erop dat er een effect uitgaat van sportuitgaven op het aantal medailles dat gewonnen wordt op de Olympische spelen. Volgens Forrest, Sanz en Tena kan daarmee verklaard worden waarom bepaalde landen zoals Australië, Nieuw-Zeeland en Nederland beter presteren dan verwacht kan worden op basis van het BNP. Deze drie landen geven een aanzienlijk bedrag uit in de categorie die hier als sportuitgave werd gezien.

4. Niche en mainstream

Voor deze masterproef wordt verwacht dat er een verschil is in het effect op sportparticipatie van sportprestaties tussen verschillende sporten. Om dit te kunnen aantonen is het van belang een onderscheid te maken tussen verschillende sporten. Er is gekozen dit onderscheid te maken op basis van het feit dat een sport een mainstream of een niche sport is. Deze vorm van onderscheid is gekozen omdat verwacht wordt dat een kleinere sport meer zal merken van een succes dan een grotere sport, aangezien er voor een kleine sport nog meer groeimogelijkheden zijn en mensen door het succes er mogelijk voor het eerst mee in contact komen. Het onderscheid houdt in essentie in dat over een mainstream sport gesproken wordt als deze in een samenleving duidelijk aanwezig is en van een niche sport als de sport slechts door een klein deel van de samenleving gevolgd wordt. Dit onderscheid kan gemaakt worden op verschillende niveaus in de samenleving waarbij het laagste niveau vaak een regio is en het hoogste niveau de hele wereld omvat. (Greenhalgh, Simmons, Hambrick, & Greenwell, 2012)

Het onderscheid wordt onder meer gemaakt in de paper van Greenhalgh en collega's (2011). In deze paper werden vier niche en één mainstream sport bekeken en werd gevraagd aan deelnemers van de studie in hoeverre ze zeven factoren aan een sport linken. Greenhalgh en collega's vonden dat de deelnemers aan het onderzoek duidelijk verschillende factoren aan de niche sporten toeschreven dan aan de mainstream sporten. Zo werden betaalbaarheid duidelijk toegeschreven aan niche sporten en populariteit duidelijk aan mainstream sporten. Er is dus een duidelijk onderscheid te maken op de zeven factoren van Greenhalgh en collega's tussen de twee soorten sporten.

Het initieel onderscheid maken tussen sporten is echter een lastig karwei, omdat het onderscheid context specifiek is. De mainstream gekozen sport in het onderzoek van Greenhalgh en collega's (2011) is daar al een voorbeeld van, omdat daar gekozen werd voor de NFL (American Football) als mainstream sport, in Europa is dit juist geen grote sport. In dit hoofdstuk worden enkele manieren besproken om dit onderscheid te maken waarna er gekozen wordt om één van deze manieren aan te houden voor deze masterproef.

Wat een niche is in de consumentenmarkt is over het algemeen makkelijk te bepalen. Voor sport wordt het echter een moeilijker taak aangezien er hier geen algemeen aanvaarde criteria en dus opdeling bestaat. Een vaak gebruikt criterium is de aandacht die een sport verkrijgt in de landelijke media. Een mainstream sport verkrijgt dan veel aandacht en richt zich op een groot publiek terwijl een niche sport volgens Miloch en Lambrecht (2006) aanzienlijk minder aandacht krijgt en geen massaal publiek trekt en zich dus op een kleiner segment moet richten. Door deze geringe media aandacht moet een niche sport zich op een specifiek publiek richten. Dit opent dan weer mogelijkheden voor bedrijven om een bepaald specifiek segment te bereiken. Mainstream sporten bieden bedrijven dan weer de mogelijkheid een groot heterogeen publiek te bereiken.

Dit onderscheid is een rudimentaire basis maar biedt geen verder houvast aangezien er per moment in de tijd verschillen kunnen zijn in de grootte van het publiek van een bepaalde sport. Een voorbeeld hiervan zijn de Olympische spelen wanneer er meer mensen naar bepaalde sporten gaan kijken die anders nauwelijks gevolgd worden. Tijdens de Olympische spelen kan een sport een mainstream sport lijken terwijl deze op andere moment een niche sport is. Het ziet er naar uit dat er een continuüm is voor sporten, wat loopt van populair tot amper aandacht. Daarnaast verschilt de aandacht voor bepaalde sporten tussen landen. Een sport kan in het ene land zeer populair zijn terwijl er in een ander land nagenoeg geen interesse in is. (Greenhalgh, e.a. 2011)

Auteurs zijn daardoor geneigd duidelijkere criteria te formuleren om mainstream en niche sporten te onderscheiden. Een gevolg hiervan is dat er verschillende categorieën niche sporten ontstaan. Zo onderscheiden Rosner en Shropshire (2004) vier categorieën van niche sporten naast mainstream sporten. De eerste categorie bevat lagere niveaus van competitie die niet het hoogste niveau van landelijke competitie weerspiegelen. Het gaat hier om zowel jeugdniveaus van sporten als tweede divisie in bijvoorbeeld landelijke voetbalcompetities. De tweede groep is opkomende sporten waarbij het hoogste niveau van competitie niet dezelfde hoeveelheid aandacht verkrijgt als mainstream sporten. De volgende categorie van Rosner en Shropshire zijn de binnensporten als alternatief voor sporten die traditioneel buiten werden gedaan, zoals zaalvoetbal. De laatste categorie is de geslacht specifieke competitie. Dan krijgt de variant voor vrouwen minder aandacht dan de variant voor mannen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het verschil in aandacht voor vrouwen- en mannenvoetbal. Dit is niet de enige vorm van indeling maar geeft wel een richting die gebruikt kan worden om een onderscheid te maken tussen niche en mainstream sporten.

Uit de verschillende onderzoeken blijkt dat welke sport als mainstream wordt gezien en welke niet in de meeste gevallen een keuze is van de onderzoeker. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van hulpmiddelen zoals de populariteit of de indeling in categorieën die voorgesteld wordt door Rosner en Shropshire (2004) of door te kijken naar de hoeveelheid aandacht die een sport krijgt.

Voor deze masterproef zal toch gebruik gemaakt worden van de hoeveelheid aandacht die een sport verkrijgt in de nationale media om een onderscheid te maken. Hiermee worden Miloch en Lambrecht (2006) gevolgd, deze stellen namelijk dat een niche sport niet de massale aandacht verkrijgt die een mainstream sport wel verkrijgt. Deze indeling wordt in deze masterproef gebruikt omdat deze het eenvoudigst toe te passen is. Hierdoor kan een sport vrij eenvoudig toegekend worden aan een bepaalde groep zonder dat daarvoor uitvoerig onderzoek nodig is. Het is namelijk niet de bedoeling van deze masterproef om het onderscheid tussen mainstream en niche sporten aan te tonen. Het onderscheid wordt gemaakt omdat er verwacht wordt dat voor beide type sporten een ander effect is van prestaties op sportbeoefening. Een feit blijft dat welke sport mainstream en welke sport niche is voer blijft voor discussie mede door de context afhankelijkheid van de categorie waarin een sport valt.

5. Topsport en sportbeoefening

In dit hoofdstuk wordt de link gelegd tussen topsportprestaties en sportbeoefening. De vraag voor dit hoofdstuk is of er een stimulerende werking op sportbeoefening uitgaat van prestaties door topsporters. Anders geformuleerd zetten prestaties van topsporters in een sport aan tot meer beoefening van deze sport. Het gaat hierbij om door van Bottenburg en anderen (2012) genoemde inspiratiewaarde van sport, in deze masterproef specifiek van topsport. Deze inspiratiewaarde is voor politieke bestuurders vaak een element om topsport te ondersteunen met gemeenschapsgeld. Prestaties zouden leiden tot meer deelname aan sport wat een gunstig effect heeft voor de samenleving. (van Bottenburg, e.a., 2012)

5.1 Double pyramid theorie

Er zijn in de literatuur verschillende voorbeelden te vinden van een effect van topsport op de breedtesport (van Bottenburg, 2001; Donnelly, e.a., 2011). Vaak wordt er gesproken over het trickle-down effect, waarbij verondersteld wordt dat topsport een positieve invloed heeft op breedtesport (Donnelly, e.a., 2011). Naast dit trickle-down effect staat dan het trickle-up effect wat het betekent dat er een stimulerende werking is van de breedtesport op de topsport (Donnelly, e.a., 2011). Beide effecten spelen een rol in de 'double pyramid' theorie.

Deze theorie wordt breed aangehangen in sportorganisaties en beïnvloedt daardoor sterk het sportbeleid van overheden. Deze theorie is afkomstig uit het begin van de georganiseerde wedstrijdsport. Daarbij wordt uitgegaan van een mondiaal competitiestelsel waarbinnen topsport en breedtesport van elkaar gescheiden zijn. Door een selectiemechanisme van sporters was er een verbinding tussen de laagste niveaus en het hoogste niveau van sport. In elk hoger niveau is het aantal sporters lager dan in het vorige waardoor een piramide ontstaat met een brede onderlaag en een spitse top. Deze piramide is concreet onder woorden gebracht door Pierre de Coubertin. Pierre de Coubertin stelde dat uit iedere duizend sportbeoefenaars honderd uitblinkers voortkomen, waaruit weer één topsporter resulteert (Lenk, 1974). Er wordt gesproken over een 'double pyramid' theorie omdat er vanuit gegaan wordt dat de enkele topsporters het grote publiek stimuleren om aan sportbeoefening te doen. (van Bottenburg, 2002; van Bottenburg, 2003)

Deze theorie van een dubbele piramide is in de loop van de twintigste eeuw al uit de gratie geraakt in de wetenschap. Zo stelde Pfetsch (1975) al in 1975 dat de wedstrijdsport nog wel aan deze piramide voldeed maar dat door veranderingen in de sportwereld hier andere vormen aan toe gevoegd moesten worden. Een verandering in de sportwereld is de relatie tussen topsport en breedtesport. Deze relatie is in essentie verzwakt aangezien breedtesport niet meer enkel toevoer tot topsport is. Een groot deel

van de breedtesporters heeft geen enkele ambitie om topsporter te worden en hebben daar ook geen mogelijkheid toe (van Bottenburg, 2003). Ook zijn er steeds meer mensen die om andere redenen een sport beoefenen. Zo zijn voor mensen die aan fitness-sporten of avontuurlijke sporten doen niet langer prestaties het doel, maar de eigen gezondheid, fitheid, spanning en gezelligheid de dominante factoren om sport te beoefenen (Antonissen, 2000).

Topsport kan evenmin nog gezien worden als een verlengstuk van de breedtesport. Er zijn andere principes aan het werk dan in de breedtesport en het behalen en daarna handhaven van een positie aan de top is door de internationale concurrentie alleen nog realistisch als topsport als primaire tijdsbesteding wordt benaderd (van Bottenburg, 2003). De topsport heeft hierdoor een eigen dynamiek gecreëerd die voor de gewone sterveling zowel bewondering als vervreemding kan oproepen (van Bottenburg, 2003). Een studie onder Zwitserse burgers van Lamprecht en Stamm (2000) onderschrijft dit. Uit dit onderzoek bleek dat Zwitserse burgers eerder het gevoel hebben dat beide vormen van sport nog maar weinig met elkaar van doen hebben dan dat deze samenhangen. Ondanks de duidelijke problemen in de relatie tussen topsport en breedtesport blijft het IOC en ook landelijke en regionale sportinstanties bij het idee van deze dubbele piramide bij het opstellen van beleid, waarbij dus uitgegaan wordt van een onrealistische harmonieuze samenhang tussen topsport en breedtesport (Bottenburg, 2003).

5.2 Invloed sportuitzending op participatie

De impact die topsport op het grote publiek kan hebben hangt steeds meer af van de media aandacht die uitgaat naar een bepaalde sport. Dit omdat de media en dan met name de landelijke media het voornaamste kanaal is waarmee sport bij de mensen thuis komt. Hierdoor heeft de media een grote invloed op welke sporten de mensen het meest te zien krijgen. Dit heeft als gevolg dat de nadruk met name op sport door mannen, uitzonderlijke prestaties en heldendom komt te liggen. Dit zijn de factoren waarin een topsport aanzienlijk afwijkt van de breedtesport, er is minder oog van de media voor de factoren die overeenkomstig zijn. (Coakley, 1998).

Er is volgens het grootste deel van de verrichte studies geen direct effect van het kijken naar sport op de deelname aan sport van deze kijkers. Het onderzoek van van den Heuvel (2000) is daar een goed voorbeeld van. Dit onderzoek bekijkt het aantal uren media aandacht die voetbal, schaatsen, tennis en wielrennen in Nederland kregen. Deze media aandacht bleef volgens van den Heuvel ongeveer gelijk in de eerste helft van de jaren negentig. Dit terwijl het percentage van de populatie die actief aan schaatsen en voetbal deed juist afnam. Het aantal wielrenners en tennissers nam heel licht toe in de zelfde periode. Van den Heuvel bekeek ook enkele sporten die nagenoeg geen media aandacht kregen. Opvallend is dat deze sporten juist meer sportende leden mocht ontvangen. Het ziet er naar uit dat meer media aandacht voor een sport niet positief bijdraagt aan het aantal beoefenaars van deze sport. Het beoefenen van een sport leidt

volgens onderzoek van Lamprecht en Stamm (2000) dan weer wel tot extra interesse voor deze sport in de media. Dit effect is met name sterk als men de sport in competitief verband beoefent.

Deze uitkomst in Nederland wordt ondersteund door een groot onderzoek onder jongeren in Ierland. In dit onderzoek uitgevoerd door Scully en Clarcke (1997) bleek dat slechts twee procent van de jongeren het kijken naar een sport meenam in de beslissing een sport te gaan beoefenen. In Nederland vond Van den Heuvel (2000) een iets hoger percentage bij de mensen die het volledig eens waren met de stelling 'Als ik sport gekeken heb op televisie, voel ik de behoefte op zelf te gaan sporten'. De grote meerderheid, 66 procent, was het op het moment van dit onderzoek echter oneens met deze stelling.

Als we kijken naar de gemiddelde uitzendtijd en de groei in aantal clubleden voor alle sporten in Nederland is een duidelijk beeld zichtbaar. De onderstaande tabel laat zien dat sporten die in 1994 en 1997 de minste uitzendtijd verkregen de grootste stijging in ledenaantal hadden tussen 1990 en 2000. De sportbonden met de minste zendtijd hadden een grotere toename in leden. (van Bottenburg, 2003)

Tabel 1: Ledenontwikkeling van sporten gegroepeerd naar omvang zendtijd.

Gemiddelde uitzendtijd per jaar (op basis van 1994 en 1997)	Sporten	Groei in club ledenaantal 1990-2000
>4000 min/jaar	Voetbal, tennis, schaatsen, wielrennen, autosport	+ 4,35%
150-4000 min/jaar	Atletiek, basketbal, skiën, honk/softbal, biljard, golf, gymnastiek, handbal, hockey, motorracen, volleybal, zwemmen, watersport, paardensport	+ 10,25%
<150 min/jaar	Alle andere	+ 19,00%

Bron: van Bottenburg, M. (2003). Top- en breedtesport: een siamese tweeling? In: Breedveld (Ed.), *Rapportage Sport 2003* (pp. 285-312). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

5.3 Invloed van topsport

Er zijn verschillende studies die een verband aantonen tussen topsport en sportparticipatie. Het valt daarbij op dat er verschillende uitkomsten zijn van deze onderzoeken. Enkele onderzoeken vinden een positieve invloed van topsportprestaties

op sportbeoefening. Het merendeel van de onderzoeken vindt echter een negatief effect van topsportprestaties op sportbeoefening. Bij een positief effect van sportprestaties op sportbeoefening is er met name sprake van korte termijn effecten. Voor topsportevenementen is er een zelfde beeld dat onderschreven wordt door de onderzoeken van Haynes (2001) en Hanstad en Skille (2010) in verband met het organiseren van Olympische spelen. Deze onderzoekers vonden een positief korte termijn effect voor sportbeoefening na de Olympische Spelen van respectievelijk Sydney 2000 en Lillehammer 1994.

Het gewenste effect en het volgens de 'double pyramid' theorie optredende effect is dat sportprestatie ervoor zorgt dat meer mensen de sport gaan beoefenen (Wann, 2001). Dit motiverende effect van sportprestaties wordt door enkele auteurs het 'Boris Becker Effect' genoemd en in Nederland ook wel het Ard-en-Keesie-effect (van Bottenburg, 2001; van Bottenburg, 2003). Dit effect lijkt op het eerste zicht aannemelijk. Aangezien een belangrijke overwinning door een landgenoot een groot enthousiasme kan oproepen onder de bevolking, waardoor de sport waarin de overwinning behaald is een belangrijk item wordt in een land. Of de bevolking daardoor aangemoedigd worden om aan sport te doen en lid te worden van een sportclub is echter maar zeer de vraag. (Van Bottenburg, 2001; van Bottenburg, 2003).

Volgens van Bottenburg (2001, 2003) moet er om sprake te zijn van een 'Boris Becker Effect' aan drie voorwaarden worden voldaan. Deze voorwaarden hebben betrekking op de toename van het aantal leden van een sportbond.

1. De groei in ledenaantal moet uitgesproken groter zijn dan voor het kampioenschap door de atleet.
2. De groei in ledenaantal van de sportbond moet duidelijk groter zijn dan die van andere sportbonden, waarin geen groot kampioenschap is behaald. Als dit niet het geval is sluit de stijging aan bij de algemene trend. Het gaat dus om de relatieve groei en niet de absolute groei, waarbij de relatieve groei duidt op het percentage leden op het totaal aantal georganiseerde sporters.
3. De groei van het aantal leden van de sportbond moet duidelijk anders gekenmerkt zijn dan die van andere vergelijkbare landen in dezelfde sport, waarbij in het andere land geen vergelijkbaar kampioenschap behaald is in deze tak van sport.

Tennis

Van Bottenburg (2002) heeft zijn drie voorwaarden onder andere toegepast op het tennissucces in Duitsland. Dit gedurende de succesjaren van Boris Becker en de daarop volgende jaren waarin Steffi Graf, Michael Stich en het Duitse Davis Cup Team successen behaalden. Als een uitzonderlijk prestatie werd in dit onderzoek door van Bottenburg in eerste instantie gekeken naar de Wimbledon successen van Boris Becker. Daarnaast werd er ook gekeken naar de successen van de andere spelers en de overige successen

van Boris Becker. In het aantal leden van de Duitse tennisbond stelde van Bottenburg een lichte extra absolute stijging vast direct volgend op de eerste Wimbledon titel in 1985 van Boris Becker. De groei in leden van de tennisbond was dus groter dan voor het succes en dit duidt erop dat aan de eerste voorwaarde is voldaan. Op de langere termijn nam het aantal leden van de Duitse tennisbond af. Aan het eind van de jaren negentig trad er een grote terugval in leden op.

Het succes van de tennissers in de jaren tachtig ging naast een absolute groei in leden ook gepaard met een relatieve groei in leden. Het aantal leden van de tennisbond nam toe in vergelijking met alle deelnemers aan georganiseerde sport op amateurniveau. Aan de tweede voorwaarde die van Bottenburg (2002) opstelt is dus ook voldaan. In het begin van de jaren negentig bleef de tennisbond relatief ongeveer even groot terwijl aan het eind van dat het decennium het aantal leden relatief sterk afnam. Aan de eerste twee voorwaarden om te spreken van een positief effect van prestatie op sportbeoefening voldeed de groei in tennisspelers in Duitsland. (van Bottenburg, 2002)

Voor de derde voorwaarde voldeed deze groei niet. Als de groei in leden van de tennisbond in Duitsland vergeleken wordt met Nederland dan merkt van Bottenburg op dat in Nederland ook een relatieve groei in leden van de tennisbond zichtbaar is in dezelfde periode, die groter was dan deze in Duitsland. Dit terwijl in de jaren tachtig geen aansprekende resultaten behaald werden door Nederlandse tennissers. Dit tennissucces kwam in Nederland pas in 1996 wanneer Richard Krajicek Wimbledon weet te winnen. (van Bottenburg, 2002)

We zien dus dat van Bottenburg (2002) bij het toepassen van zijn criteria op het tennissucces in Duitsland niet spreekt van een effect. Dit omdat aan twee van de drie voorwaarden wordt voldaan en om van een effect te spreken moet aan alle voorwaarden worden voldaan. Er was sprake van een extra groei, de groei was relatief iets groter dan van andere sportbonden. Maar de groei is niet sterker dan in buurland Nederland. Hierdoor kan niet gesproken worden van een motiverend effect op sportbeoefening uitgaand van sportsuccessen.

De uitkomst van de studie verricht door van Bottenburg wordt bevestigd door een vergaande econometrische studie door Feddersen, Jacobsen en Maenng (2009) met betrekking tot de Duitse tennissuccessen in de jaren tachtig. Feddersen, Jacobsen en Maenng vonden geen positief effect uitgaand van de tennissuccessen in Duitsland op het aantal tennissers. In dit onderzoek werd een negatief verband aangetroffen en dat betekent dat de tennissuccessen ervoor zorgen dat het aantal leden van de tennisbond afnam. Er was dus sprake van ontmoediging.

Volleybal

Dit negatief effect is daarnaast ook vastgesteld door van Bottenburg (2002, 2003) bij andere sporten. Hij vond vergelijkbare resultaten bij Nederlandse sportsuccessen. Dit

onder meer voor het volleybalsucces in 1992 met de olympisch zilveren medaille en later in 1996 met de gouden medaille op de Olympische spelen. Deze successen van de volleybalploeg werden niet gevolgd door een toename van het aantal leden van de volleybalbond. De volleybalbond had te maken met een relatief dalend aantal leden vanaf 1985 en de successen brachten geen verandering in deze tendens. Dit terwijl in Duitsland het aantal leden van de volleybalbond toenam terwijl er geen aansprekende resultaten behaald werden door de nationale volleybalploeg. De volleybalsuccessen werden behaald nadat er een groei in leden was opgetreden, deze groei viel stil in 1985 en werd door de successen geen nieuw leven in geblazen. Een vergelijkbaar beeld is zichtbaar op basis van het succes in het tafeltennis van Bettine Vriesekoop. Dit succes volgde net als bij het volleybal op een periode waarin er sprake was van een toename in het aantal leden van de tafeltennisbond. Na het succes was er sprake van een daling in het aantal leden van de tafeltennisbond. Er zijn in de literatuur nog meer voorbeelden te vinden die een gelijkaardige tendens belichten. (van Bottenburg, 2002, 2003)

Langere periode van succes

In de hierboven besproken gevallen is sprake van eenmalig succes. De vraag is of bij een langere periode van succes er zich een zelfde beeld voordoet. Mogelijk heeft langdurig succes een andere invloed op sportbeoefening aangezien er dan over langere termijn een mogelijk effect optreedt. Succes blijft maar kort in het geheugen van de meeste mensen hangen. Geluk van de winst bij het ene evenement kan snel opgevolgd worden door teleurstelling bij het volgende. Deze teleurstelling kan al optreden bij verlies van een minder belangrijke wedstrijd.

Om te zien of er een ander effect optreedt bij opeenvolgende successen wordt gekeken naar het Nederlands voetbal. Hierbij kan begonnen worden bij de winst van het Europees kampioenschap in 1988 tot de Champions League zege van Ajax in 1996. In de jaren voor deze successen valt op dat de voetbalbond zowel relatief als absoluut gezien leden aan het verliezen was. Na de Europese titel van 1988 wordt deze neergaande trend in absolute zin even onderbroken en neemt het aantal leden toe. Deze toename kan echter verklaard worden doordat het aantal sporters in het algemeen toenam. In relatieve zin blijft het aantal leden van de voetbalbond dan ook afnemen tot begin jaren negentig wanneer een stabilisatie van het aantal leden optreedt. De successen van het Nederlands elftal en Ajax zorgden niet voor een aanpassing in deze trend. (van Bottenburg, 2002, 2003)

Bij een andere sport waarin Nederland op regelmatige basis successen behaald namelijk het schaatsen werd geen effect gevonden van het succes op het aantal leden van de bond. Voor deze sport gold dat de periode van grote successen door Ard Schenk en Kees Verkerk in de jaren zestig en zeventig niet voor extra leden zorgde. Hier is het net als in het volleybal en tafeltennis eerder zo dat voor de successen een toename in leden werd gezien. Na de kampioenschappen werd in zowel absolute als relatieve zin een afname in ledenaantal gezien. In Australië werd voor de sport in het algemeen een gelijkaardig

effect waargenomen. Hogan en Norton (2000) stelden vast dat er geen toename was in het aantal sportbeoefenaars als gevolg van de successen van de Australische sporters. Een lange periode van succes is dus ook geen garantie voor een duidelijke positieve invloed op het aantal sportbeoefenaars. (van Bottenburg, 2002, 2003)

Een verklaring voor de afname van het aantal sportbeoefenaars door sportsuccessen wordt gegeven door het ontmoedigingseffect. Toeschouwers van topprestaties worden ontmoedigd door deze prestaties aangezien ze deze als onhaalbaar zien voor zichzelf. Hierdoor zou ontmoediging optreden om in georganiseerd verband aan sport te doen door het grote verschil tussen zichzelf en de topsporter. Dit ontmoedigingseffect zou synchroon met het trickle-down effect van topsportprestaties optreden, waardoor het dus context specifiek is wat de invloed van sportprestaties is op de sportbeoefening. Dit ontmoedigingseffect is momenteel enkel een theoretisch concept dat nog niet empirisch vast gesteld is. (Feddersen, e.a., 2009)

Anton Geesink effect

Als zowel het ontmoedigingseffect en het trickle-down effect gelijktijdig optreden kunnen er ook voorbeelden zijn van sporten waarbij succes wel leidt tot extra leden. Een sport waarbij een duidelijke toename van leden gezien werd na sportsucces is judo. In 1952 behaalde Anton Geesink voor Nederland een Europese titel. Na nog dertien Europese titels behaalde hij in 1961 de wereldtitel als eerste Europeaan en in 1964 de eerste Olympische titel in het judo ooit. Het aantal leden van de Nederlandse judobond nam enorm toe in de periode van 1958 tot 1966. In 1958 had de judobond minder dan 0,01% van het aantal georganiseerde sporters in Nederland. Dit was gegroeid tot net geen 0,025% in 1966. Deze toename kan toegeschreven worden aan de Europese titel van Anton Geesink. Jammer genoeg is door een gebrek aan gegevens een vergelijking met andere landen niet mogelijk. Een verklaring waarom bij het judo het aantal leden wel toenam kan gezocht worden in het feit dat judo in die periode een relatief nieuwe sport was. Mensen kwamen voor het eerst in contact met de sport door de media aandacht die Anton Geesinks succes teweegbracht. Het verschil met de eerdere sporten zit hem hier dus in het feit dat het gaat om een relatief nieuwe sport dit in tegenstelling tot de uitbreiding van reeds veel beoefende sporten. Er was meer sprake van de verspreiding van een sport dan van een uitbreiding. (van Bottenburg, 2002, 2003)

Darten

Naast het judo is een toename in leden van de sportbond na een sportsucces nog bij andere sporten vastgesteld. Voor het darts werd in Nederland een gelijkaardig effect vastgesteld na de kampioenschapszeges van Raymond van Barneveld. Het aantal beoefenaars van de dartsport in verenigingsverband nam toe nadat de sport op tv uitgezonden werd door SBS6. In het eerste jaar van deze uitzending werd het officiële wereldkampioenschap gewonnen door van Barneveld, een jaar later herhaalde hij dit. De dartsfederatie zag het aantal leden na deze titels sneller groeien dan voorheen.

Jammer genoeg ontbreken hier net als voor het judo de data om een goed vergelijk te maken met andere landen. Het effect wat zich bij het darts voordeed lijkt overeenkomsten te hebben met wat bij het judo gebeurde zo'n veertig jaar eerder. De media aandacht voor de dartssport heeft geleid tot een snellere verspreiding van de sport waardoor het aantal leden zowel absoluut als relatief enorm toenam. Het is aannemelijk dat veel mensen reeds darts beoefenden buiten clubverband en door het succes ontdekt hebben dat darts in clubverband beoefend kan worden. Ook in andere landen werd dit fenomeen wat door van Bottenburg (2002) het 'Anton Geesink' effect genoemd wordt vastgesteld. In Schotland stelden Donnelly en anderen (2011) vast dat bij het curling het aantal clubleden toenam na de olympische gouden medaille van de vrouwenploeg. (van den Heuvel, 2000; van Bottenburg, 2002)

Op basis van de hier besproken gevallen van sport ziet het er naar uit dat met name nieuwe en minder bekende sporten profiteren van sportsucces en het aantal beoefenaars vergroten. Jammer genoeg kunnen deze sporten niet getest worden op de derde voorwaarde opgesteld door van Bottenburg (2001) door het ontbreken van data. De sporten die profiteren van het succes kunnen geplaatst worden onder de noemer niche sport aangezien ze aanvankelijk weinig populariteit en aandacht in de media genieten. Door dit succes komt deze aandacht er wel en kan de sport mogelijk groeien tot een mainstream sport. De sporten waarbij geen positief effect optreedt van succes op het aantal leden zijn meer mainstream en reeds bij het grote publiek bekend. Er zijn echter enkele gevallen die het bekijken waard zijn waar bij een mainstream sport wel een toename in leden plaatsvindt. Deze gevallen worden in de volgende alinea besproken.

Hockey

De eerste sport waarbij wel een 'Boris Becker effect' optreedt is bij het hockey in Nederland. Van Bottenburg (2003) stelt vast dat de successen van de hockeyploegen te beginnen met de Olympische titel van de mannen in 1996 en dezelfde titel in 2000 een effect hadden. De successen en de bijhorende media aandacht zorgde voor een kentering met betrekking tot de ledenontwikkeling van de hockeybond. In 1997 werd de relatief dalende ledenontwikkeling omgezet in een opgaande lijn in zowel absolute als relatieve zin. Deze ommekeer trad niet op in buurland Duitsland waar minder succes te vieren was. Dit resultaat is in tegenspraak met de bevindingen bij de andere mainstream sporten in Nederland die we eerder besproken hebben. Mogelijke verklaringen waarom het hockey wel een toename in ledenaantal zag, zijn volgens van Bottenburg het toenemende aantal alloctonen in een aantal andere sporten en/of het beleid van de hockeybond, dat sterk gericht was op geborgenheid, veiligheid en kwaliteitsverhoging van de hockeyverenigingen. Een zekerheid dat de successen voor meer leden zorgen is er niet mede omdat ook de korfbalsport een vergelijkbare ledengroei had in dezelfde periode. In deze sport worden wel uitzonderlijke resultaten behaald door Nederland maar deze zijn niet aansprekend voor het grote publiek door de geringe media aandacht en prestige van de sport. (van Bottenburg, 2003)

Duits voetbal

Een ander onderzoek waarbij een positief effect gevonden werd is dat van Mutter en Pawlowski (2013). Ze toonden aan dat het succes van de Duitse mannen en vrouwen voetbalploeg in de afgelopen jaren de vraag naar amateurvoetbal deed toenemen. Er was echter enkel sprake van een kleine toename in de vraag. Het onderzoek kijkt naar de motivatie van mensen om te gaan voetballen. Uit het onderzoek blijkt dat slechts enkele personen door het succes gemotiveerd werden om te gaan voetballen. De overgrote meerderheid nam dit niet mee in hun beslissing om te voetballen in amateurverband. Van de groep mannen die sterk beïnvloed werden om te gaan voetballen deed 30% een andere sport voor ze aan voetbal deden. Er werd een groot effect gevonden op de motivatie van personen die al aan voetbal deden. De vraag naar amateurvoetbal nam met name toe in deze groep. Opvallend is tevens het verschil in beïnvloeding tussen mannen en vrouwen. Vrouwen werden significant sterker beïnvloed door de nationale vrouwenploeg dan mannen door de mannenploeg. Het onderzoek van Mutter en Pawlowski wijst uit dat reeds voetballende personen door het succes gemotiveerd worden om extra te gaan voetballen. Voor jonge mensen kan succes een motivatie zijn om sport te beginnen. Dit succes is slechts één factor in de keuze met een sport te beginnen. Andere factoren zoals de sportinfrastructuur of nationale en regionale campagnes hebben tevens een invloed op de beslissing. In dit onderzoek wordt gesteld dat er een motiverend effect uitgaat van de sportsuccessen van de Duitse voetbalploegen, of dit daadwerkelijk leidt tot meer leden voor de voetbalbond is niet onderzocht maar wordt wel verwacht.

5.4 Hypotheses

De twee laatste sporten die hier zijn besproken, en met name het hockey, tonen aan dat er wel degelijk een positief effect kan uitgaan van sportsucces. Voor het geval van het Duitse voetbal is het niet duidelijk te zeggen omdat dit met name gaat om de motivatie die uitgaat van topsport en de exacte toename in deelname niet meegenomen wordt. Uit dit onderzoek blijkt wel dat een deel van de voetballers eerst een andere sport deed voor ze voetbalden. Ze werden gemotiveerd door het succes om een overstap te maken. Er is dus sprake van één duidelijk geval waarin topsport motiveert en mensen aanzet om de sport te gaan beoefenen. In de meerderheid van de mainstream sporten is het effect echter niet positief aanwezig en in enkele gevallen zorgt succes voor een afname van beoefenaars. Voor de niche sporten die door het succes extra media aandacht krijgen wordt wel een positief effect op beoefening opgemerkt. Dit leidt ertoe dat op basis van deze literatuur twee hypothesen geformuleerd worden. Ten eerste sportsucces in mainstream sporten heeft geen positief effect op het aantal leden bij de respectievelijke sportbond. De tweede hypothese luidt bij een niche sport zorgt sportsucces voor een tijdelijke groei van het aantal leden van de desbetreffende sportbond.

Aangezien in de paper van Mutter en Pawlowski (2013) blijkt dat met name jongeren gemotiveerd worden door het behaalde succes kan het kan interessant zijn een onderscheid te maken tussen leeftijdsgroepen. Dit verschil in motivatie kan mogelijk verklaard worden door het feit dat jongeren mogelijk vatbaarder zijn voor een sporter als rolmodel dan volwassenen. Hierdoor beginnen jongeren wellicht eerder aan een sport waarin een succes behaald wordt door een sporter. Daarom kan ook de hypothese gesteld worden dat er meer jongeren in een sportbond actief worden dan volwassenen wanneer een sporter een uitzonderlijke prestatie neerzet binnen deze sport. (van Bottenburg, 2002)

Mogelijk is er ook een verschil tussen mannen en vrouwen als het gaat om de inspiratie die uitgaat van topsport. Van belang hiervoor is in hoeverre een man of vrouw zich identificeert met een sportheld. Uit onderzoek blijkt dat sporthelden over het algemeen mannelijk zijn voor zowel vrouwen en mannen (Biskup & Pfisterm 1991; van Bottenburg, e.a., 2012). Vrouwelijke sporthelden komen nagenoeg enkel voor bij vrouwen (Biskup & Pfisterm 1991; van Bottenburg, e.a., 2012). Te verwachten is dus dat sportsucces door mannen zowel mannen als vrouwen kan inspireren tot het beoefenen van een sport. Voor sportsucces door vrouwen wordt verwacht dat dit enkel een invloed heeft op de sportbeoefening van vrouwen. Als er sportsucces geboekt wordt door een vrouw is de verwachting dat dit enkel invloed heeft op het aantal vrouwen dat aan sport gaat doen en geen invloed heeft op het aantal mannen. Als beide geslachten sportsucces boeken zal het aantal vrouwen dat gaat sporten meer toenemen dan het aantal mannen. Dit aangezien Mutter en Pwalowski (2013) in hun onderzoek aantoonde dat vrouwen meer gemotiveerd worden door vrouwelijk sportsucces dan mannen door sportsucces van mannen. Voor deze stelling moet rekening gehouden worden met het eerder geformuleerde verwachte verschil tussen mainstream en niche sporten.

- **Hypothese 1:** Topsportsucces in een mainstream sport heeft geen positief effect op de ledengroei van de sportbond.
- **Hypothese 2:** Topsportsucces in een niche sport heeft een positief effect op de ledengroei van de sportbond.
- **Hypothese 3:** Topsportsucces heeft een grotere invloed op jongeren dan op volwassenen.
- **Hypothese 4:** Topsportsucces door vrouwen heeft enkel invloed op de groei van het aantal vrouwen binnen de sportbond.
- **Hypothese 5:** Bij topsportsucces van beide geslachten is de groei in het aantal vrouwen dat sport beoefend groter dan het aantal mannen.

6. Topsportorganisatie in Nederland

De overkoepelende sportorganisatie in Nederland is het NOC*NSF. Deze organisatie is ontstaan in 1993 door een fusie van het Nederlands olympisch comité (NOC) en de Nederlandse Sport Federatie (NSF). Het NOC is opgericht op 11 september 1912 in Amsterdam, in 1959 werd de organisatie gesplitst en werd het NSF opgericht om in 1993 weer samen te gaan. Het doel van het NOC*NSF is de (top)sport in Nederland te bevorderen. Op de website (www.nocnsf.nl/over-nocnsf/) van het NOC*NSF staat over dit doel het volgende te lezen 'Ons doel is te zorgen dat echt iedereen doet aan, geniet van, en wint door sport'. Het NOC*NSF treedt op als nationaal Olympisch comité en nationaal Paralympisch comité en is hierdoor verantwoordelijk voor de selectie van Nederlandse deelnemers aan de Olympische en Paralympische spelen. Het NOC*NSF is verantwoordelijk voor zowel de topsport als de breedtesport. Momenteel gaat de aandacht uit naar beide takken al kan er gezegd worden dat de topsport primeert. De gedachte hierachter is dat topsport inspireert tot breedtesport. Het NOC*NSF heeft om die reden vanaf 2010 ingezet op het behalen van de top tien op de medaillespiegel. Op basis van deze ambitie is de verdeling van middelen aangepast. In 2012 hebben er nog extra aanpassingen plaatsgevonden. In dit hoofdstuk bespreken we het ingezette beleid van het NOC*NSF. (NOC*NSF, 2010; NOC*NSF, 2014a)

Zoals vermeld is in 2010 door het NOC*NSF een plan opgezet om een positie in de top 10 van de medaillespiegel van het IOC te verkrijgen tegen 2016 en in de jaren daarop daar te blijven. Deze ambitie heeft voor grote veranderingen gezorgd in de verdeling van de aanwezige middelen over de sportbonden. Dit plan is opgesteld omdat Nederland na het grote succes op de spelen van Sydney (2000) waarbij plek acht op de medaillespiegel veroverd werd op de twee olympische spelen die volgden geen plek bij de eerste tien veroverde. Dit terwijl de ambitie van het NOC*NSF was om het succes van Sydney door te trekken. Om deze ambitie waar te maken is in 2010 een plan opgesteld waardoor Nederland op de zomerspelen van 2016 weer bij de eerste tien landen op de medaillespiegel zou moeten eindigen. Voor de afgelopen vier winterspelen is Nederland wel altijd in de top 10 te vinden, waarbij tijdens de laatste spelen in Sotsji zelfs de vijfde plaats werd gehaald op de medaillespiegel. Al moet daarbij opgemerkt worden dat de successen op de winterspelen met name van het schaatsen komen. (NOC*NSF, 2010; NOS, 2014)

Bij het NOC*NSF zijn op dit moment 74 bonden aangesloten. Voor de verdeling van de middelen was tot 2010 het aantal leden van een bond de leidende factor. In 2010 is hier een omslag in gekomen en werd de kans op sportsucces de factor op basis waarvan bijdragen aan een sportbond uit het NOC*NSF wordt bepaald. Deze overdrachten worden vaak de Lotto gelden genoemd omdat Lotto als hoofdsponsor van het NOC*NSF optreedt. De nieuwe verdeelsystematiek werd in het plan ook de Lotto-verdeelsystematiek genoemd. In deze Lotto-verdeelsystematiek vielen in 2010 25 sportbonden in de hoogste groep. Elk van deze 25 sportbonden had op zijn minst één

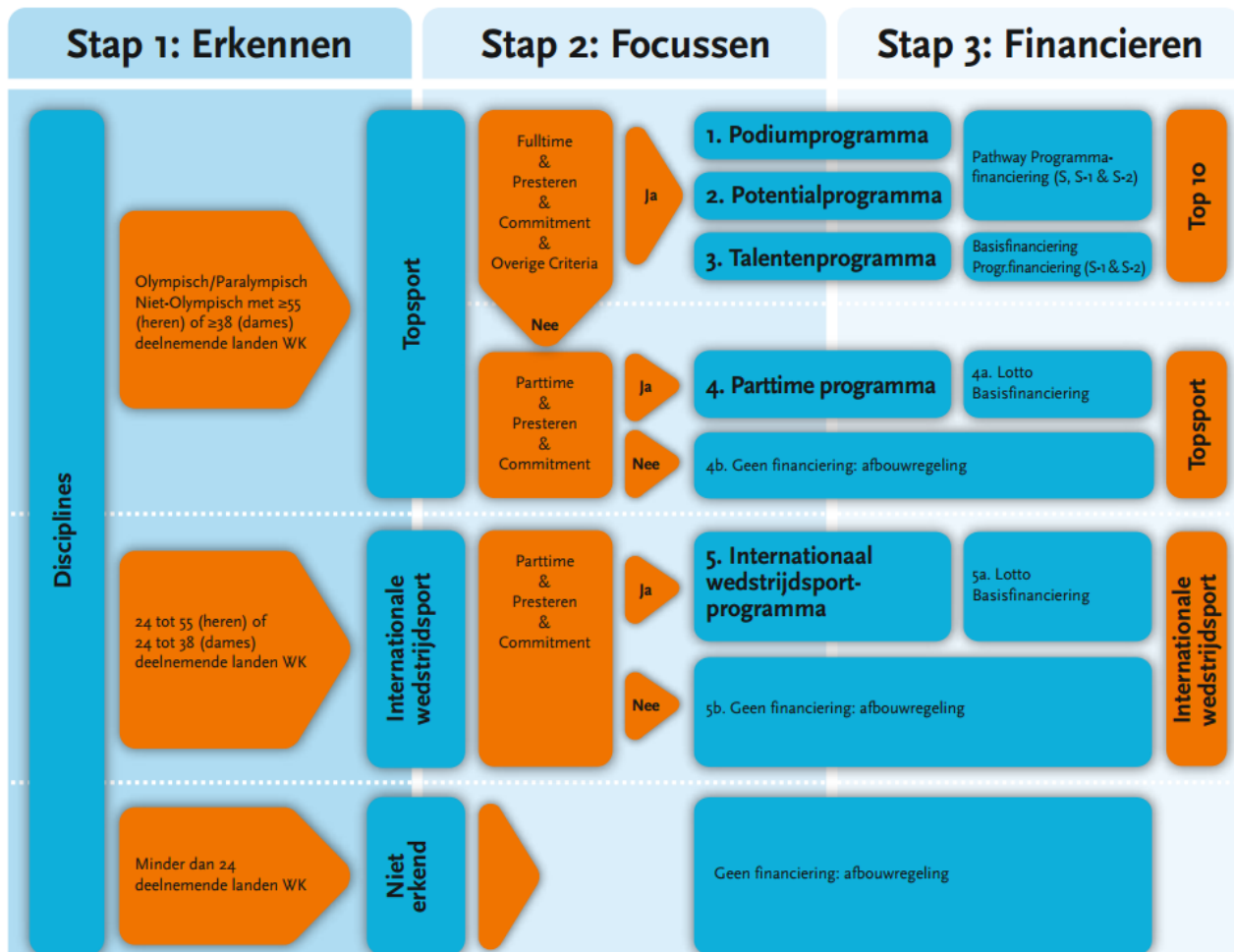
topsportprogramma waarbinnen de ambitie tot 2020 werd uiteengezet voor deze tak van sport. Hieronder vielen zowel Olympische, Paralympische en niet-olympische sporten. In 2012 is dit aantal sportprogramma's nog verder verlaagd zo vielen de niet-olympische programma's op korfbal na buiten de boot om de programma's met de meeste medaillekansen optimaal te ondersteunen. In Nederland waren in 2010 acht sportbonden te onderscheiden waaruit structureel Olympisch succes voortkwam. (NOC*NSF, 2010)

Succes uit deze acht sportbonden is niet voldoende om bij de top 10 op de medaillespiegel te komen. Hiervoor zijn ook medailles nodig van wat 'future potentials' genoemd worden. Hiermee worden sporten bedoeld die momenteel geen structureel succes behalen maar waar wel mogelijkheden op succes liggen door de aanwezigheid van grote talenten. Van belang is dat sporters in deze takken van sport de kans krijgen om successen te kunnen behalen. Daarvoor is het van belang dat het sportsysteem een open systeem blijft waarbij topsportprogramma's in de top kunnen komen. Een keerzijde hiervan is dat topsportprogramma's waarin succes uitblijft ook uit de hoogste categorie van financiering kunnen vallen wanneer de resultaten achterwege blijven. Kansen die zich voordoen door het opstaan van een uitzonderlijk talent moeten gepakt worden. (NOC*NSF, 2010)

Deze ontwikkeling is in 2010 ingezet en eind 2012 heeft het NOC*NSF de topsportprogramma's waarin geïnvesteerd wordt nog verder teruggeschroefd. Voor de periode na 2012 is het aantal topsportprogramma's teruggeschroefd tot 55 van 33 sportbonden. Deze verdere focus heeft ervoor gezorgd dat de 40 meest succesvolle topsportprogramma's in 2013 ongeveer 75% van de aanwezige middelen ontvangen. Voor deze verdere focus ontvingen deze 40 topsportprogramma's zo'n 57% van de aanwezige middelen. Het NOC*NSF wil met deze maatregel het top 10 plan verder versterken door programma's die wereldtop zijn daar te houden en programma's met potentieel aan de wereldtop te krijgen. (NOC*NSF, 2010; NOC*NSF, 2012; NOC*NSF, 2014b)

Voor deze verdere focus is een drie stappen plan gebruikt waarbij de volgende stappen zijn doorlopen Erkennen, Focussen en Financieren. Deze stappen volgen elkaar op volgens het afgebeelde schema.

Figuur 1: Stroomschema voor verdere focus sportprogramma's.

Bron: NOC*NSF. (2012). Sport inspireert! Sportagenda 2016 | topsport. Arnhem: NOC*NSF.

Om een beeld te schetsen van het huidige beleid in kader van topsport van het NOC*NSF zullen we deze drie stappen verder bespreken. In de eerste stap van het proces wordt bekeken of een sportdiscipline erkend wordt als topsport of internationale wedstrijd-sport. Deze erkenning is nodig om aanspraak te kunnen maken op subsidie afkomstig uit het NOC*NSF voor het topsportprogramma van deze discipline. Onder de categorie topsport vallen alle Olympische en Paralympische sporten daarnaast komen alle sporten in deze categorie met een bepaald aantal deelnemende landen op het wereldkampioenschap. De benodigde hoeveelheid deelnemende landen hangt af van het feit of het gaat om een zomer- of wintersport, daarnaast wordt voor zomersporten ook onderscheid gemaakt tussen de mannen en vrouwen variant. Een clausule opgesteld in 2010 om sporten op basis van nationaal belang of goede prestaties in een hogere categorie te plaatsen komt te vervallen. (NOC*NSF, 2012)

Voor de erkende sportdisciplines wordt vervolgens bepaald of ze in aanmerking komen voor financiering. Dit gebeurt in de stap focussen in het schema. Voor het aanleggen van deze focus zijn enkele objectieve criteria in het leven geworpen die in het schema aangegeven zijn. De criteria bepalen in welke financieringsgroep een sportdiscipline

terecht komt. Voor elke categorie zijn specifieke criteria waaraan voldaan moet worden door het topsportprogramma om aanspraak te maken op financiering. Voor topsport zijn vier financieringsprogramma's mogelijk terwijl internationale wedstrijdsport slechts in één financieringsprogramma kan vallen. (NOC*NSF, 2012)

De laatste stap is de financiering, deze gebeurt op basis van de criteria in de stap focussen. Deze criteria bepalen in welk programma een sportdiscipline terecht komt. Zo komt een topsportprogramma wat aan alle focuscriteria behorend bij de top 10 groep voldoet onder één van de drie volgende programma's Podiumprogramma, Potentialprogramma en Talentenprogramma. De verdeling van sportdisciplines over deze drie programma's gebeurt op basis van de termijn waarop verwacht wordt succes te boeken. In Podiumprogramma's vallen topsportprogramma's die structureel podiumplaatsen behalen tijdens wereldkampioenschappen en Olympische of Paralympische spelen. Topsportprogramma's die niet aan de top 10 criteria voldoen maar wel aan de algemene criteria vallen onder het Parttimeprogramma. De Internationale wedstrijdsport groep die voldoende deelnemers bevat aan wereldkampioenschappen verkrijgt gelden uit de internationale wedstrijdsportprogramma's. Topsportprogramma's die aan geen van de focuscriteria voldoen krijgen geen financiering waarbij een afbouwregeling voorzien is. (NOC*NSF, 2012)

Na het doorlopen van de stappen zijn voor 2014 elf programma's aangestipt als podiumprogramma. Van deze elf programma's zijn er tien die een olympische sport omvatten. Korfbal wat ook een podiumprogramma is wordt in deze masterproef buiten beschouwing gelaten aangezien hierbij geen aansprekend succes behaald kan worden door het feit dat deze sport niet olympisch is. De andere tien topsportprogramma's vallen onder acht sportbonden. Dit zijn de volgende bonden met de volgende sporten. (NOC*NSF, 2012)

1. **Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie:** Dressuur en springen
2. **Koninklijke Nederlandse Hockey bond:** Hockey mannen en vrouwen
3. **Judo Bond Nederland:** Judo mannen en vrouwen
4. **Koninklijke Nederlandse Roei Bond:** Roeien mannen en vrouwen
5. **Koninklijke Nederlandse Schaatsenrijders Bond:** Langebaan mannen en vrouwen
6. **Koninklijke Nederlandse Wielren Unie:** Wegwielrennen vrouwen
7. **Koninklijke Nederlands Watersport Verbond:** Zeilen mannen en vrouwen
8. **Koninklijke Nederlandse Zwembond:** Zwemmen mannen en vrouwen

Het nieuwe beleid van het NOC*NSF probeert een focus te leggen op sporten waarin successen behaald worden. Dit gebeurt door extra geld naar topsportprogramma's te laten stromen waaruit deze successen voorkomen ten kosten van topsportprogramma's

waar successen uitblijven of geen Olympisch succes mogelijk is. Door deze methode van herverdeling van de middelen wordt geprobeerd een top 10 positie op de medaillespiegel te veroveren. Deze focus op bepaalde sporten is nodig omdat Nederland een kleiner totale financiële input heeft in sport dan de landen waarmee geconcurrereerd wordt om deze positie. Nederland investeert gericht in bepaalde sporten, dit is een van de tien factoren van Oakley en Green (2001). Deze factor zegt namelijk dat voor een succesvol sportbeleid er toegespitst moet worden op een beperkt aantal sporten waar daadwerkelijk kans is op internationaal succes. Daarbij is een uitgebreid plan nodig voor elke sport waarin geïnvesteerd wordt.

7. Data en methode

Voor met de empirie begonnen kan worden zal de verzameling van de data in dit hoofdstuk besproken worden. Daarnaast worden de aanpassing op de data besproken. Als laatste wordt ook de methode besproken die gebruikt wordt om de hypotheses die zijn geformuleerd te testen.

7.1 Dataverzameling

Voor deze masterproef zijn de Olympische sporten geselecteerd die podiumprogramma financiering ontvangen van het NOC*NSF. Deze sporten behoren tot een bepaalde sportbond en de ledeninformatie van deze verschillende bonden is verzameld, waar mogelijk is een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten leden. Omdat er podiumprogramma's zijn geselecteerd is gaat het om de volgende sportbonden Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS), Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB), Judo Bond Nederland (JBN), Koninklijke Nederlandse Roei Bond (KNRB), Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond (KNSB), Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie (KNWU), Koninklijk Nederlands Watersport Verbond (Watersportverbond) en de Koninklijke Nederlandse Zwembond (KNZB).

De benodigde ledeninformatie werd verzameld via de jaarverslagen van de betrokken sportbonden. Elke sportbond stelt elk jaar een jaarverslag op, bij de meeste sportbonden zijn deze via de website te verkrijgen vanaf 2004. Voor de sportbonden waarvan de jaarverslagen niet vanaf 2004 beschikbaar waren werden de ledenaantallen zoals aangegeven in de ledental rapportages van het NOC*NSF gebruikt. Deze verslagen worden jaarlijks opgemaakt en bevatten de ledeninformatie van alle aangesloten sportbonden, deze rapportages zijn vrij beschikbaar vanaf 2004. Uit de rapportages van het ledental komt ook het totaal aantal leden van sportbonden in Nederland naar voren, dit getal geeft het totaal aantal sportende weer dat in deze masterproef wordt gebruikt. Bij het totaal aantal leden is er voor gekozen om de bijzondere leden van het NOC*NSF niet mee te nemen. Onder de bijzondere leden vallen beroepsgroepen die te maken hebben met sport zoals leraren lichamelijke opvoeding en fysiotherapeuten. Deze leden zijn buiten beschouwing gelaten om twee redenen, ten eerste om dubbeltelling te voorkomen, ze zijn vaak ook nog gewoon lid van een sportbond. Daarnaast is het lidmaatschap op basis van de beroepsgroepen geen bewijs van sportbeoefening.

Wanneer men wil vast stellen of er sprake is van een groei in leden als gevolg van sportsucces moet een vergelijking gemaakt worden met een vergelijkbaar buurland. Om deze vergelijking uit te voeren wordt gebruik gemaakt van de informatie uit Duitsland. De keuze voor Duitsland is gemaakt omdat de sportcultuur in Duitsland van de buurlanden de meeste overeenkomsten kent met Nederland. De benodigde data over de Duitse sport zijn afkomstig uit de Bestandserhebungen van het Duitse olympisch comité (DOSB). Deze bestanden komen overeen met de ledental rapportages die beschikbaar zijn voor Nederland en bevatten dezelfde informatie over leden.

Opvallend is dat in Nederland in enkele gevallen een verschil waarneembaar is tussen het aantal leden opgegeven in het jaarverslag van een sportbond en het aantal leden in de ledental rapportages. Als een verschil waargenomen wordt is gekozen de data te gebruiken zoals aangegeven in de jaarverslagen. Deze keuze is gemaakt omdat bij de sportbonden meer informatie beschikbaar is zoals informatie over wedstrijdlicenties. Door deze keuze zijn extra analyses mogelijk op basis van het onderscheid tussen leden en leden met een wedstrijdlicentie. Een voorbeeld hiervan is de KNWU waarbij het aantal leden een aanmerkelijk groter aantal is dan het aantal personen dat daadwerkelijk een wedstrijdlicentie bezit. Van belang is dat deze personen zonder wedstrijdlicentie mogelijk wel de sport beoefenen maar dit niet in wedstrijdverband doen. Voor de sporten waarbij dit onderscheid mogelijk is zal hier dus rekening mee gehouden moeten worden in de analyse. Voor de KNZB bestaat dit onderscheid ook. Enkel kan de informatie over dit onderscheid pas vanaf 2011 achterhaald worden, daarom is besloten deze sport uit de analyse te laten. Het verschil tussen leden en licentiehouders is voor de beschikbare jaren namelijk rond de 90000. Een uitspraak doen over sportgroei op basis van leden zou een vertekend beeld kunnen geven aangezien niet al deze andere leden daadwerkelijk de sport beoefenen.

Het NOC*NSF heeft in 2009 de definitie van lid van een sportbond aangepast. Door deze andere definitie ontstond bij negen sportbonden een daling in het aantal leden volgens het NOC*NSF. Twee van de negen sporten die een daling ondervinden vallen onder een podiumprogramma, dit zijn het Watersportverbond en de KNSB. Bij het Watersportverbond gaat het om een kleine percentuele daling en gezien het feit dat ook relatieve ledental van belang is wordt voor deze bond geen probleem voorzien. Voor de KNSB is dit anders, bij deze bond zouden 62% van de leden in 2008 wegvallen. De verandering gaat pas in vanaf 2009, een groot deel van de daling in ledenaantal van 2009 ten opzichte van het originele cijfer van 2008 is dus toe te schrijven aan deze definitie verandering. Om deze reden is besloten de schaatsport buiten de analyse te houden omdat een gegronde uitspraak door deze aanpassing niet mogelijk is.

Daarnaast wordt ook de JBN buiten de analyse gehouden aangezien binnen deze bond drie sporten vallen en geen onderscheid tussen de sporten in data te vinden is. Daarnaast heeft de judosport op de laatste Olympische spelen geen gouden medailles behaald. Er zijn wel verschillende zilveren en bronzen medailles behaald maar van echt succes wordt over het algemeen pas gesproken bij een gouden medaille. Bij slechts één van deze twee problemen had het opnemen nog mogelijk geweest, beide dingen samen kunnen mogelijk een vertekend beeld geven.

In 2011 heeft het NOC*NSF de gegevens van sportbonden op twee manieren verzameld. Naast de oude methode die gebruik maakt van de 'Ledenmodule' wordt een nieuwe methode gebruikt, dit met behulp van het "Kennis- en Informatiesysteem Sport" (KISS). In 2012 en 2013 is enkel nog gebruik gemaakt van het KISS systeem. De ledenaantallen die in deze masterproef worden gebruikt zijn tot en met 2011 gebaseerd op de ledenmodule, omdat dit een beter beeld geeft, en voor 2012 en 2013 op basis van KISS.

Het gaat hier niet om een andere soort telling maar enkel over een nieuwe manier van verzamelen van gegevens waardoor mogelijk een lichte afwijking optreedt. Het NOC*NSF biedt voor 2012 en 2013 enkel de waarden van het KISS systeem aan en geeft aan dat deze procedure volwassen is en voor deze jaren net zo goed als de ledenmodule voorheen.

Naast de data over het aantal leden van sportbonden zijn via het IOC de aantal medailles gewonnen door Nederland verzameld voor de Olympische zomerspelen vanaf 2004. Aangezien de podiumprogramma's op één na zomersporten zijn en de enige wintersport (schaatsen) buiten beschouwing wordt gelaten kan volstaan worden met de informatie van de zomerspelen. Aangezien Podiumprogramma's sporten zijn waarin prestaties verwacht worden door het NOC*NSF wordt in deze masterproef pas van succes gesproken als een gouden medaille werd behaald.

7.2 Voorbereiden data

Voor alle sportbonden is waar nodig het relatief aantal leden berekend door het aantal leden te delen door het totaal aantal leden van sportbonden in het bijhorende jaar. Dit is tevens gedaan voor de benodigde data uit Duitsland. Voor het verdere verloop van deze masterproef wordt gebruik gemaakt van drie variabelen per sport per jaar. Het gaat om het absoluut aantal leden in Nederland, het relatief aantal leden in Nederland en het relatief aantal leden in Duitsland. Op basis van één van deze of alle drie van deze variabelen over verschillende jaren zal geprobeerd worden een uitspraak te doen over de hypothesen.

De overige data met betrekking tot leden is waar deze beschikbaar was ook relatief gemaakt door te delen door totaal aantal leden van sportbonden. Op de verzamelde medailles is geen bewerking uitgeoefend aangezien deze enkel voor de jaren gesorteerd zijn.

7.3 Methode

In het empirisch deel van deze masterproef wordt geprobeerd op basis van hierboven besproken data een uitspraak te doen over de hypothesen. Er wordt onderzocht of topsportprestaties een extra groei in leden van een sportbond veroorzaken. Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van de drie criteria opgesteld door van Bottenburg (2001). Er wordt dus nagegaan of er sprake is van een extra absolute ledengroei, een extra relatieve groei en een duidelijk grotere groei dan in Duitsland.

Er wordt daarbij gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek. Van deze vorm van statistiek wordt gebruik gemaakt om fluctuaties in ledenaantallen waar te nemen, zowel in absolute als in relatieve zin. Op basis van het aantal leden per jaar wordt gekeken of sportsucces bijdraagt aan ledengroei of dat er, zoals verwacht op basis van de literatuur, geen effect is. Indien aan één van de voorwaarden niet voldaan is zullen de andere niet

bekeken worden aangezien voor een effect aan alle drie de voorwaarden voldaan moet zijn.

8. Empirie

In dit hoofdstuk worden de op basis van de literatuur geformuleerde hypothesen getest op basis van de verzamelde data. Op basis van de literatuur kan verwacht worden dat er een onderscheid bestaat tussen mainstream en niche sporten met betrekking tot de invloed van sportsucces op ledenaantallen. Verwacht wordt dat er geen positief verband bestaat tussen topsportprestaties en ledenaantallen voor mainstream sporten. Voor niche sporten wordt wel een positief effect verwacht van succes op het ledenaantal. In deze masterproef wordt dus geen 'Boris Becker effect' verwacht, maar wel een 'Anton Geesink effect'. Voor elke sport zal kort toegelicht worden of we dit als mainstream of niche zien, rekening houdend met de geraadpleegde literatuur over dit onderwerp. Om na te gaan of er invloed is van topsportprestaties op het aantal leden van een sportbond wordt gebruik gemaakt van de criteria opgesteld door van Bottenburg (2001).

Indien er een positief effect vastgesteld wordt kan er verder ingegaan worden op de andere hypothesen uit de literatuur. Als het positief effect zich voordoet kan er gekeken worden of de groei met name komt door jongeren zoals verwacht op basis van de paper van Mutter en Pawlowski (2013), aangezien jongeren vatbaarder zijn voor de sporter als rolmodel en mogelijk meer motivatie uit succes halen om te gaan sporten.

Ook de rol van een mannelijke en een vrouwelijke sportheld kan bij een totaal positief effect verder bekeken worden. Bij een mannelijke sportheld wordt verwacht dat het positieve effect zowel bij mannen als vrouwen optreedt. Sporthelden zijn namelijk voornamelijk mannen voor zowel vrouwen als mannen. Een vrouwelijke sportheld komt nagenoeg alleen voor bij vrouwen en dus kan verwacht worden dat deze enkel vrouwen inspireert met prestatie. Als sportsucces in een sport gelijktijdig door een man en vrouw geboekt wordt, wordt verwacht dat de groei onder vrouwen sterker is doordat vrouwen sterker gemotiveerd worden om te gaan sporten door een vrouw dan mannen door een man.

8.1 Analyse

In dit deel bekijken we de zeven sporten opgenomen in dit onderzoek individueel voor de opgestelde hypothesen. Er wordt begonnen met de hippische sport en als laatste komt het roeien aan bod.

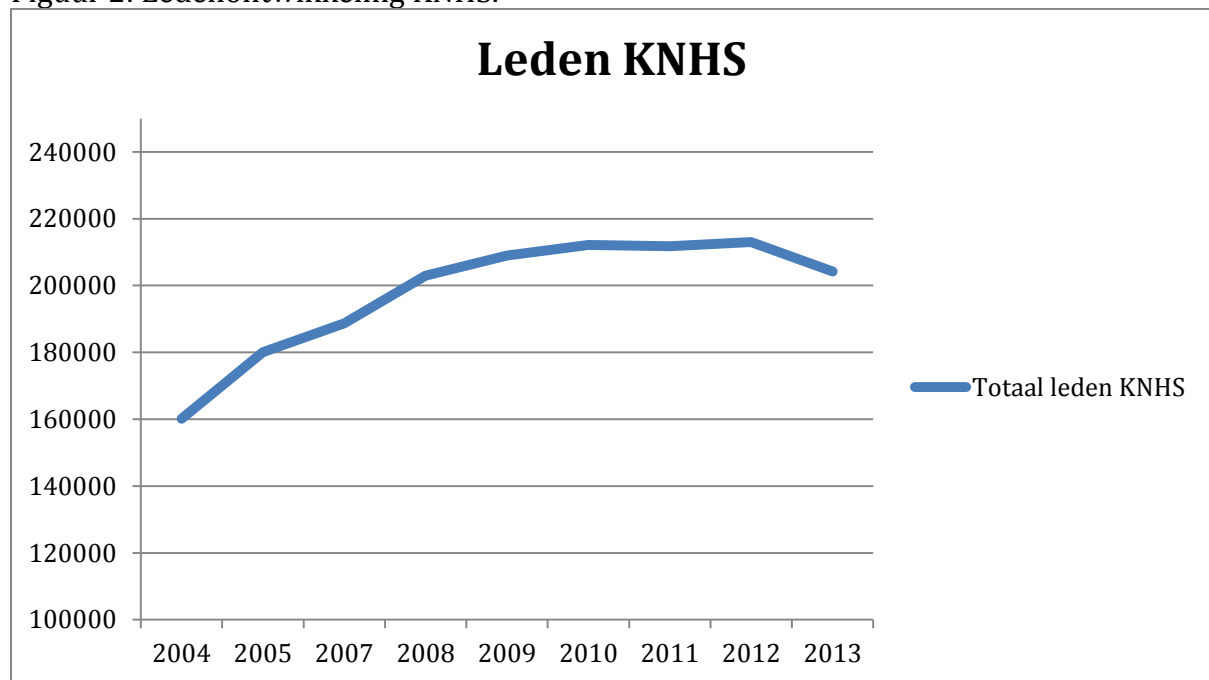
Hippische sport

De hippische sport valt in Nederland onder KNHS waaronder zowel dressuur als springen valt. Er wordt binnen de bond jammer genoeg geen onderscheid gemaakt tussen beiden in de beschikbare data. Daarom is enkel het totaal aantal leden bekend en kan niet naar beide takken van paardensport apart gekeken worden. Gezien de aandacht die deze sport ontvangt in de media bij grote kampioenschappen en het aantal leden

worden deze twee sporten samen als mainstream gezien. De KNHS zit namelijk bij de grootste tien bonden aangesloten bij het NOC*NSF.

In 2000 behaalde Anky van Grunsven haar eerste gouden medaille op de Olympische spelen op het onderdeel dressuur om dit daarna in 2004 en 2008 te herhalen. In 2012 werd door Adelinde Cornelissen zilver behaald. De successen van het dressuur begonnen dus al voor de periode opgenomen in deze masterproef. Bij de springsport werd in de bekeken periode op de Olympische spelen zilver gewonnen door Gerco Schröder in 2012. Daarnaast werden nog medailles gewonnen in teamverband bij beide disciplines.

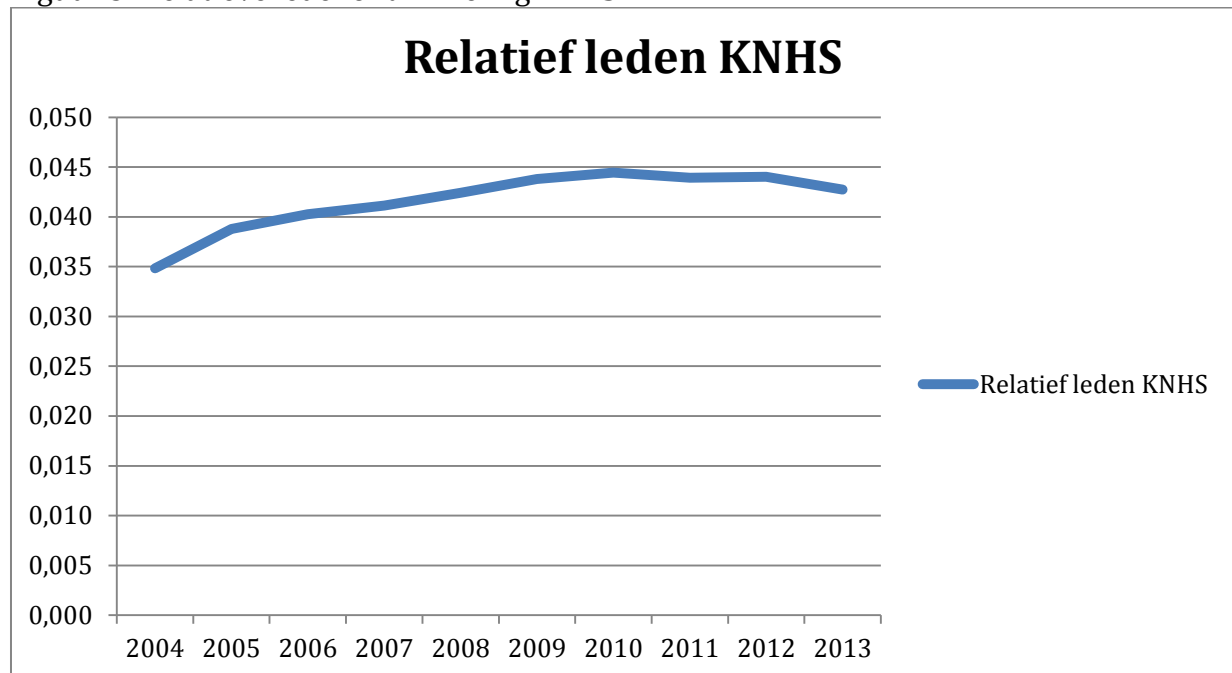
Figuur 2: Ledenontwikkeling KNHS.

Bron: Eigen verwerking op basis ledentalrapportages NOC*NSF.

Na 2004 is een sterke stijging zichtbaar van het aantal leden, deze stijging kan veroorzaakt worden door de successen van Anky van Grunsven bij de Olympische spelen. Voor een zekerheid daarover moet echter verder in het verleden gekeken worden wat niet mogelijk is omdat deze informatie niet voor handen is. Vanaf 2008 zwakt de groei sterk af en het aantal leden in 2013 is lager dan in 2012. De eerste successen in de hippische sport lijken een sterke stijging in leden te veroorzaken terwijl vanaf 2008 een ander beeld inzet. Vanaf dat jaar zwakt de groei af en ontstaat uiteindelijk een daling in het aantal leden.

Figuur 3: Relatieve ledenontwikkeling KNHS.

Bron: Eigen verwerking op basis ledentalrapportages NOC*NSF.

Relatief gezien is er een toename in leden vanaf 2004 zichtbaar die doorzet tot 2008. Vanaf 2008 blijft het relatief ledental redelijk constant totdat in 2012 een daling ingezet wordt. Voor de Hippische sport wordt mogelijk aan de eerste twee voorwaarden opgesteld door van Bottenburg (2001) voor een 'Boris Becker effect' voldaan tot 2008. Na 2008 is er duidelijk geen positieve invloed meer waar te nemen van sportsucces op de ledenontwikkeling.

Jammer genoeg kan voor deze sport geen vergelijking gemaakt worden met Duitsland. Deze vergelijking is onmogelijk omdat ook Duitsland verschillende successen heeft behaald in de sporten die vallen onder de noemer hippische sport. Zo won Duitsland bij het onderdeel eventing in teamverband goud op de twee laatste olympische spelen. Ook het Duitse dressuur team won in 2008 een gouden medaille en werden er Zilveren medailles gewonnen bij de individuele dressuur. Een vergelijking met België zou een verkeerd beeld geven door het verschil in sportcultuur tussen Nederland en België.

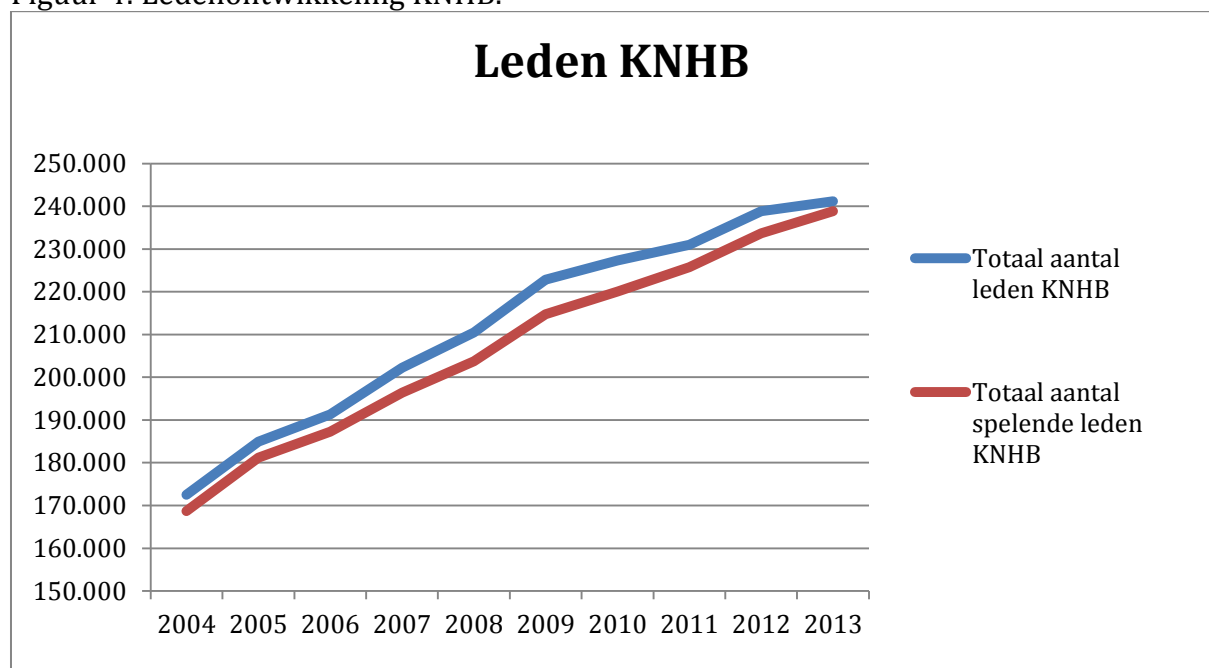
Een definitieve uitspraak over de aanwezigheid van een 'Boris Becker effect' in de hippische sport is dus niet volledig mogelijk. Op basis van de eerste twee criteria lijkt er sprake te zijn van een 'Boris Becker effect' na de spelen van 2004 maar niet na die van 2008. Al is voor een definitief oordeel een langere periode voorafgaand aan de successen nodig. Dit omdat de successen in het dressuur reeds voorkwamen voor 2004 en het effect normaal gesproken reeds eerder had moeten voorvallen.

Hockey

De hockeybond behoort in al de in deze masterproef opgenomen jaren tot de vijf bonden met het grootste ledenaantal. Dit in combinatie met de aandacht die hockey in de

Nederlandse media ontvanger maakt het aannemelijk om hockey als een mainstream sport te zien. Daarom is de verwachting dat het aantal leden niet extra toeneemt door behaalde successen. Hockey zien we als mainstream sport en gezien de resultaten in het verleden zien we in de bekeken periode enkel een gouden medaille op de olympische spelen als een succes waaruit motivatie uitgaat. Voor de spelen vanaf 2004 hebben de vrouwen twee maal goud gewonnen namelijk in 2008 en 2012. De mannenploeg behaalde de laatste gouden medaille in 2000, in de spelen binnen het onderzoek werd twee keer zilver behaald in 2004 en 2012. Op basis van deze successen kan gezegd worden dat als er sprake is van een 'Boris Becker effect' dit zal plaatsvinden na 2008 wanneer de hockeyvrouwen voor het eerst sinds 1984 weer goud wonnen op de olympische spelen.

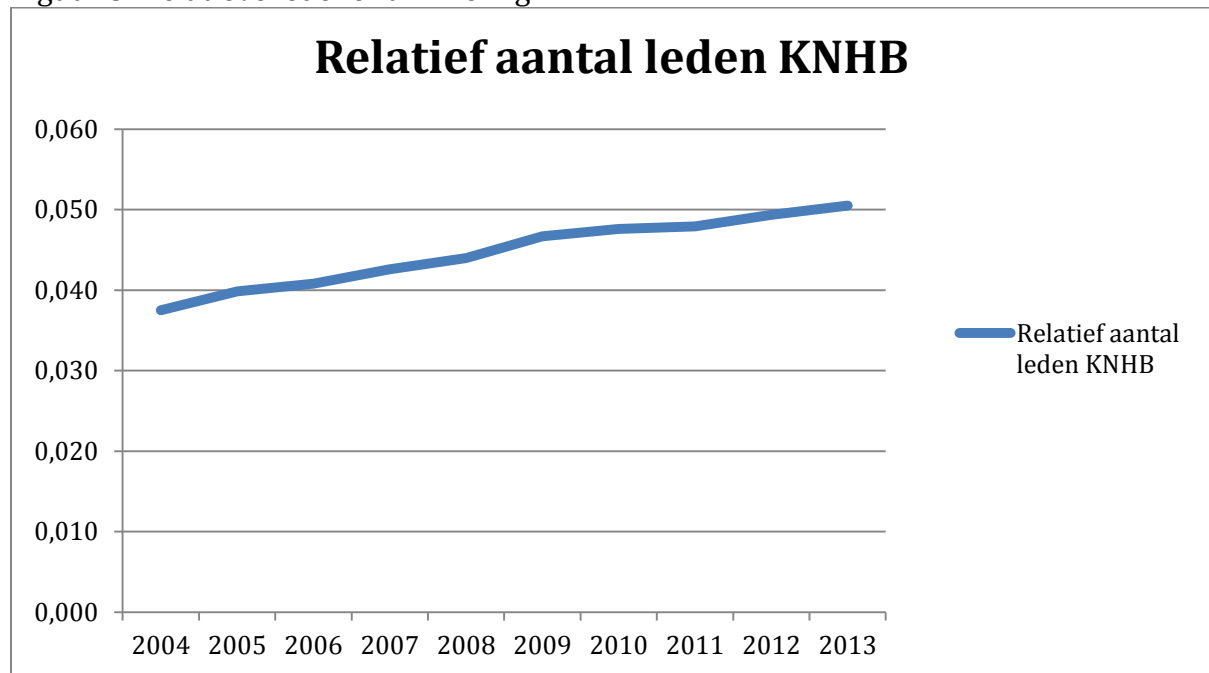
Figuur 4: Ledenontwikkeling KNHB.

Bron: eigen verwerking op basis van ledenstatistiek KNHB, 2013.

Voor het aantal leden van de hockeybond zien we in absolute aantallen een schijnbaar eenmalige minimale extra groei optreden tussen 2008 en 2009. Dit kan een effect zijn van het succes echter zwakt de groei na 2009 af tot een lager niveau dan voor 2008. De Olympische titel in 2012 lijkt daar geen invloed op te hebben aangezien de groei daarna nog verder afzwakt. Voor het aantal spelende leden is een vergelijkbaar patroon zichtbaar met een licht extra groei tussen 2008 en 2009, die zich niet verder doorzet. Voor de spelende leden blijft de groei daarna echter wel nagenoeg constant. In absolute aantallen ziet het er naar uit dat er geen extra groei optreedt door de olympische successen voor zowel het aantal leden als de daadwerkelijk spelende leden. Aan de eerste voorwaarde opgesteld door van Bottenburg wordt dus enkel na de titel van 2008 op de zeer korte termijn en met slechts een zwak effect voldaan. Voor de titel van 2012 treedt een negatief verband op en neemt de groei af in vergelijking met daarvoor. Om een definitief oordeel uit te spreken kijken we ook nog naar de relatieve groei.

Figuur 5: Relatieve ledenontwikkeling KNHB.

Bron: Eigen verwerking op basis van ledenstatistiek KNHB (2013) en ledentalrapportages NOC*NSF.

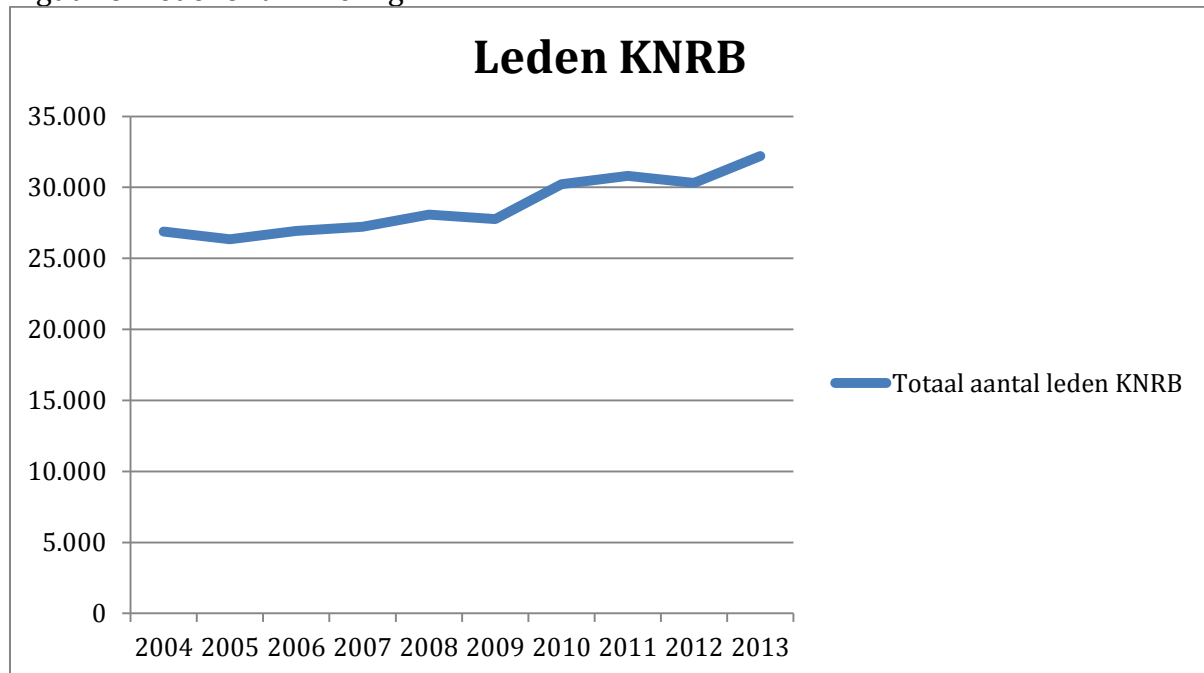
Het totaal aantal leden van de hockeybond was ook relatief al aan het stijgen voor de gouden medailles behaald werden. Na het succes van 2008 van de vrouwen ploeg nam het relatief aantal leden van de hockeybond wederom slechts 1 jaar relatief iets extra toe. Om daarna af te zwakken tot een lager relatief groei niveau dan voorheen. Na 2012 treedt relatief echter geen afzwakking plaats wat wel het geval was in absolute aantallen. Dit omdat het totaal aantal sportleden in 2013 lager was dan in 2012. Daardoor is de relatieve groei van de KNHB constant gebleven. De successen van het hockey hebben een eenmalig extra effect op de groei voor de titel in 2008. In het algemeen kan gesteld worden dat de hockeysuccessen niet voor een extra leden groei zorgen op de langere termijn. Ook op de korte termijn is er geen duidelijke extra groei te bespeuren. Voor het hockey kan onze hypothese met betrekking tot mainstream sporten worden bevestigd, er wordt geen extra groei vastgesteld door successen. Aangezien we geen extra groei vaststelden is het niet nodig te vergelijken met het buurland omdat dit enkel nodig is om te zien of de groei daar ook niet voordoet.

Roeien

Roeien gebeurt in Nederland in competitief verband onder de KNRB. De KNRB was in 2013 de achtentwintigste bond in grootte en ook de media-aandacht voor het roeien is afgezien van de olympische spelen gering. De roeisport is in Nederland dus een van de kleinere sporten. Daarom kan deze gezien worden als een niche sport. In de periode die in deze masterproef bekeken wordt werd door Nederlandse roeiers eenmaal goud gewonnen in 2008. In de andere twee jaren werden er zilveren en bronzen medailles gewonnen. Aangezien roeien wordt gezien als een niche sport en er in 2008 sprake was

van een topsportsucces wordt verwacht dat de groei van het aantal leden van de roeibond na dit succes toeneemt.

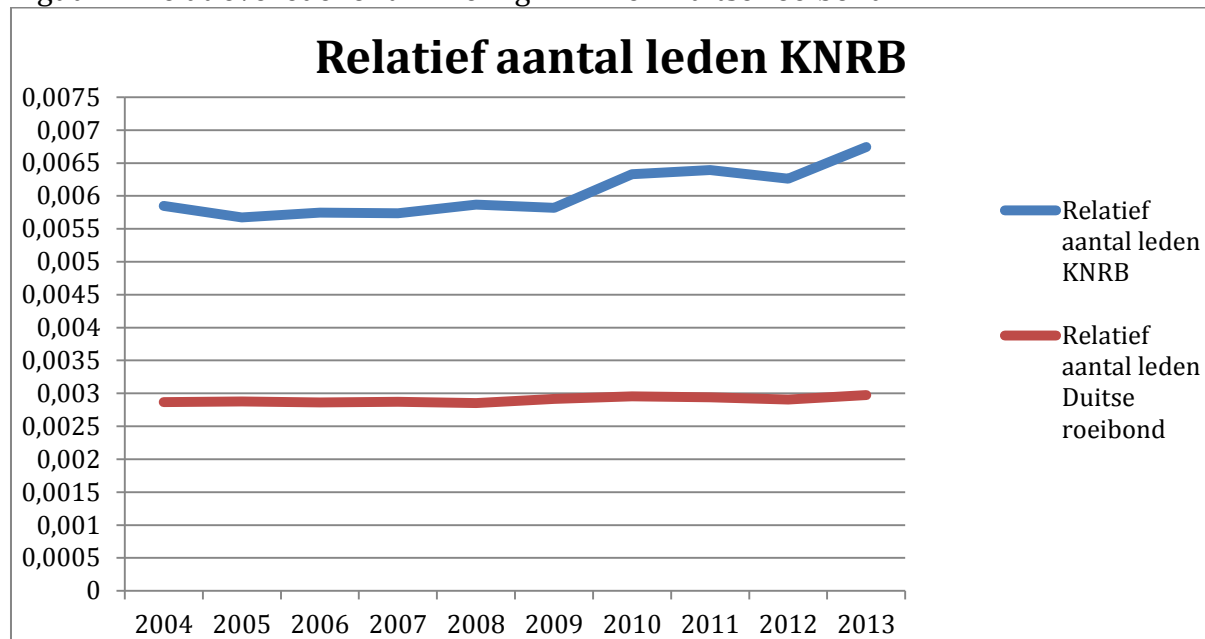
Figuur 6: Ledenontwikkeling KNRB.

Bron: Eigen verwerking op basis van ledentalrapportages NOC*NSF.

De ledenontwikkeling in absolute aantallen voor het succes van 2008 toont nadat het aantal leden in 2005 afnam ten opzichte van 2004 een gestage groei. De groei naar 2008 was groter dan daarvoor maar richting 2009 trad een daling van het aantal leden op. Dit is mogelijk te verklaren door de andere definitie van leden die het NOC*NSF hanteerde in dat jaar, hierdoor kan mogelijk een eenmalige daling plaatsvinden. Voor de jaren na 2009 treedt een sterke groei op in ledenaantallen, waarna een terugval optreedt na 2011. In absolute aantallen is het aannemelijk dat er een positief effect uitgaat van de successen van roeiers op de ledengroei voor de korte termijn. Dit aangezien er een grotere groei optreedt in de jaren na de gouden medaille, behalve dan in 2009 door de andere definitie van lidmaatschap door het NOC*NSF. Aangezien er in 2008 ook een extra groei optreedt kan deze toegeschreven worden aan het succes ondanks de neergang richting 2009 die verklaard kan worden door externe omstandigheden.

Figuur 7: Relatieve ledenontwikkeling KNRB en Duitse roeibond.

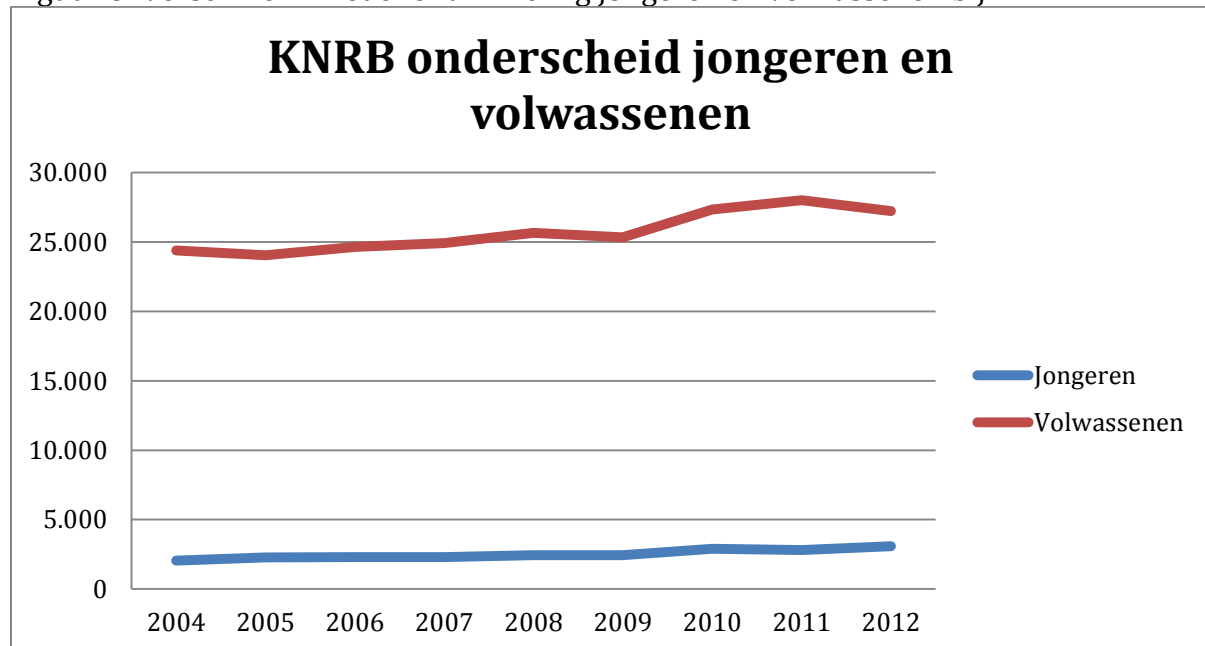
Bron: Eigen verwerking op basis van ledentalrapportages NOC*NSF en Bestandserhebung DOSB.

Relatief gesproken is een zelfde beeld zichtbaar als in de absolute cijfers. Er is een sterke stijging in het relatieve aantal leden in 2010 ten opzichte van 2009. Wederom is ook de daling van 2009 ten opzichte van 2008 zichtbaar al is deze afname minder doordat het totaal aantal leden van het NOC*NSF in 2009 ook afnam ten opzichte van 2008. De roeibond heeft een sterkere daling, mogelijk door een eenmalig verlies van leden. Aangezien daarna een sterke stijging optreedt is aan de tweede voorwaarde voldaan en is er op basis van de eerste twee voorwaarden een positief effect vast te stellen van sportsucces op ledengroei op de korte termijn. Als vergeleken wordt met Duitsland waar in deze jaren geen succes werd geboekt valt op dat er in Nederland wel een relatief toename in leden optrad en in Duitsland niet. Aangezien aan alle drie de voorwaarden opgesteld door van Bottenburg is voldaan kan gesteld worden dat het roeisucces in 2008 geleid heeft tot een extra groei in leden in de volgende jaren. Er treedt bij de niche sport roeien wel een effect op, namelijk het in de literatuur beschreven 'Anton Geesink effect'.

Aangezien bij de roeisport een positief effect van succes werd vastgesteld is het mogelijk de andere hypothese onder de loep te nemen. Het succes in het roeien was in 2008 afkomstig van vrouwen, het is dus mogelijk om hypothese drie en vier te testen. Te beginnen met hypothese drie dat de invloed op jongeren groter is dan op volwassenen, hiervoor kan enkel gebruik gemaakt worden van de absolute aantallen. Dit aangezien bepaalde sportbonden geen onderscheid aangeven tussen mannen en vrouwen of tussen leeftijdsgroepen. Een relatieve vergelijking zal niet kloppen aangezien de groep mannen en volwassenen in het totaal aantal leden overschat wordt. Dit omdat als er niets doorgegeven is door sportbonden de leden als man en volwassenen worden gezien. Er

kan tevens maar gekeken worden tot 2012 aangezien in de ledentalrapportage van 2013 enkel nog maar het totaal aantal leden wordt weergegeven.

Figuur 8: Verschillen in ledenontwikkeling jongeren en volwassenen bij KNRB.

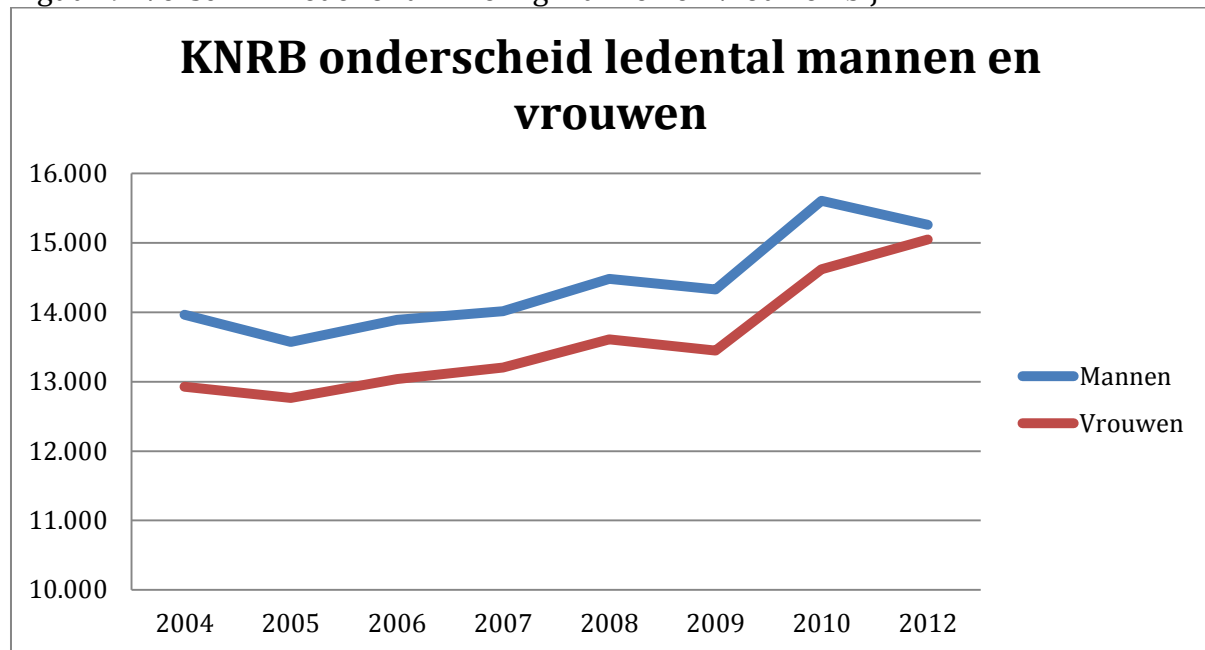

Bron: Eigen verwerking op basis van ledentalrapportages NOC*NSF.

In de grafiek is te zien dat de groei bij de volwassenen sterker is dan bij de jongeren na het succes behaald in 2008. De daling in leden na 2008 komt enkel voor bij de volwassenen, bij de jongeren is een kleine groei zichtbaar voor 2008, na 2008 neemt de groei iets sterker toen al is het verschil klein. Voor volwassenen is na de daling in leden in 2009 een stijging in leden te zien tot 2011, waarna deze weer afneemt. Voor 2013 zijn jammer genoeg geen data naar leeftijd beschikbaar en kan dus niet nagegaan worden of de oorzaak van de totale groei met name bij de jeugd of volwassenen lag. Hypothese drie kan op basis van de informatie van de roeibond verworpen worden aangezien de extra groei met name optreed bij de volwassenen na een eerste daling en slechts een kleine extra groei optreed bij de jongeren. Dit is precies omgekeerd van wat op basis van de literatuur verwacht wordt namelijk dat de extra groei groter is bij jongeren dan volwassenen. Bij de KNRB is de extra groei het grootst bij de volwassenen wat de opgestelde hypothese weerlegt.

Aangezien het succes in het roeien in 2008 behaald werd door vrouwen kan hypothese vier ook getest worden op de aanwezige data. De ledentalrapportages van het NOC*NSF geven voor de beschikbare jaren een onderscheid tussen mannen en vrouwen weer indien dit doorgegeven is door de bond. Voor de roeibond ontbreekt dit onderscheid voor het jaar 2011, hierdoor ontbreekt dit jaar in de grafiek op de volgende pagina.

Figuur 9: Verschil in ledenontwikkeling mannen en vrouwen bij KNRB.

Bron: Eigen verwerking op basis van ledentalrapportages NOC*NSF.

Na het succes behaald in 2008 trad zowel bij mannen als bij vrouwen eerst een daling op in het aantal leden daarna trad bij beide een stijging op. Bij de vrouwen blijft deze stijging zich doorzetten tot 2012 terwijl bij de mannen deze slechts één jaar duurde. Daarna trad een daling in het aantal mannelijke leden op naar 2012, of deze daling in leden al in 2011 ingezet werd is op basis van de aanwezig data niet te zeggen, aangezien voor 2011 de opdeling tussen mannen en vrouwen ontbreekt. De extra groei die optreedt richting 2010 kwam voor bij zowel mannen als vrouwen en niet enkel bij vrouwen zoals op basis van de literatuur werd verwacht. De groei bleef zich bij vrouwen wel langer doorzetten. Hypothese vier kan op basis van de data van de KNRB verworpen worden aangezien voor beide geslachten een extra groei optrad na de aanvankelijke daling in leden na het topsportsucces. De groei in vrouwelijke leden zet zich wel door terwijl die van de mannelijke leden verdwijnt. Echter aangezien verwacht wordt dat er voor mannen totaal geen extra groei optreedt bij sportsucces door vrouwen kan de hypothese verworpen worden.

Wielrennen

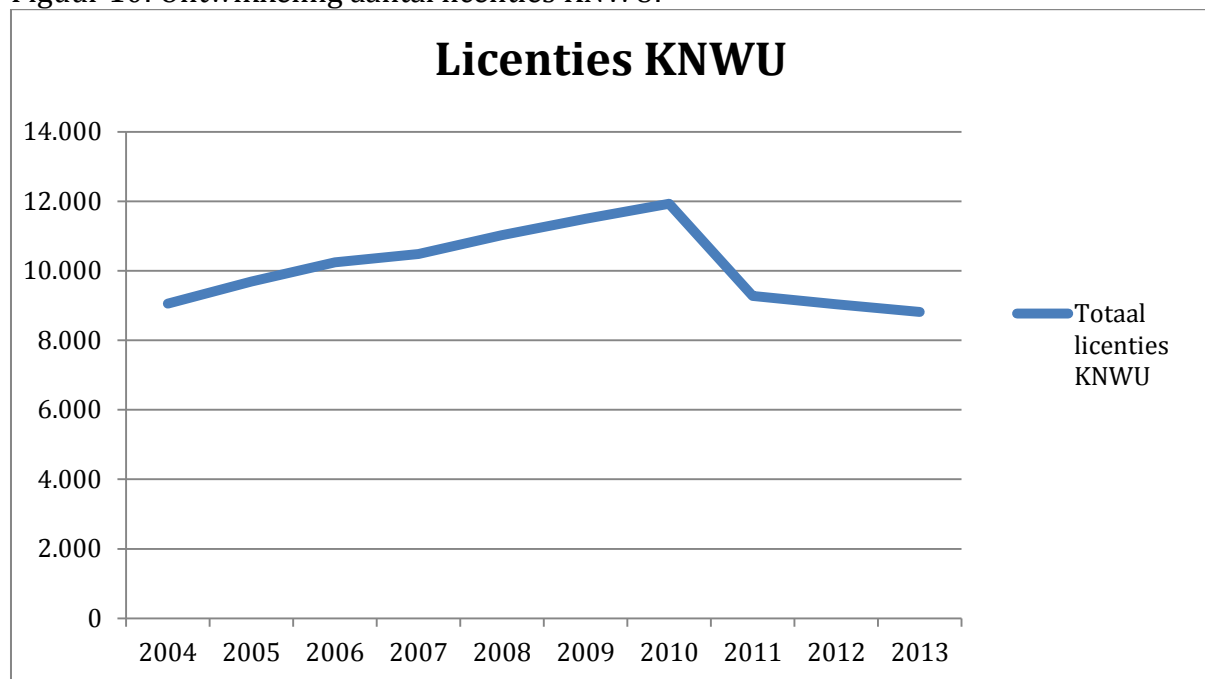
Voor de wielersport zijn er in Nederland twee bonden die aangesloten zijn bij het NOC*NSF. Dit zijn de KNWU en de NTFU (toerfietzers), voor dit deel wordt enkel gekeken naar de KNWU. Deze keuze is gemaakt omdat verwacht wordt dat er door sportprestaties invloed is op de wedstrijd sport en minder op de toerfietzers. Tevens is het mogelijk dat mensen van beide bonden lid zijn, om dubbeltelling te voorkomen wordt gefocust op één bond.

Zoals eerder aangehaald bezitten niet alle leden van de KNWU een wedstrijdlicentie. De personen zonder licentie wielrennen dus niet in competitief verband, echter er kan niet

gezegd worden dat deze personen niet fietsen. Het zijn mensen die verschillende functies bezitten binnen wielerverenigingen zoals bijvoorbeeld trainers. Bij de analyse naar deze sport wordt uitsluitend gebruik gemaakt van het aantal licentiehouders omdat er voor 2009 en 2010 geen ledenaantal beschikbaar is doordat in deze jaren geen centrale registratie plaatsvond.

De Nederlandse wielersuccessen op de olympische spelen komen in de geanalyseerde jaren enkel van vrouwen. Zo werd er in 2004 goud gewonnen in de tijdrit, in 2008 bij het baanwielrennen en in 2012 op de weg. In de hele periode werd dus succes geboekt waardoor een effect op prestatie mogelijk kan zijn. Wielrennen kan gezien de media-aandacht die ervoor bestaat en ook door de bekendheid van de sport gezien worden als een mainstreamsport.

Figuur 10: Ontwikkeling aantal licenties KNWU.

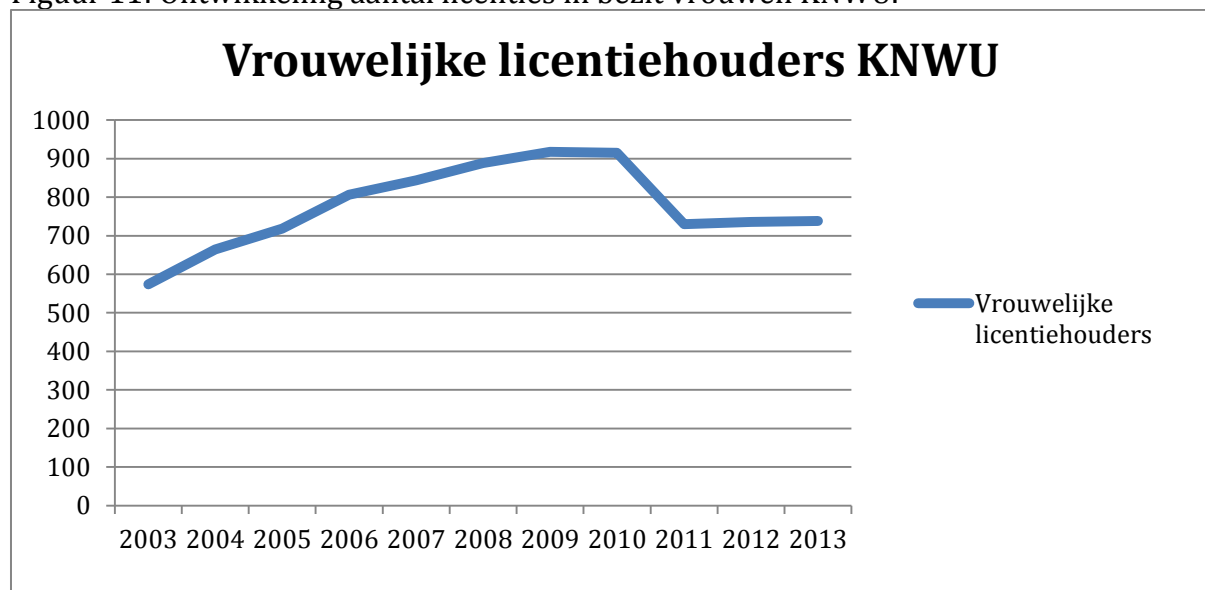

Bron: Eigen verwerking op basis jaarverslagen KNWU.

De ontwikkeling in licenties ziet een geleidelijke stijging na 2004 die doorgaat tot 2010 waarna een daling in leden optreedt. Aangezien geen data aanwezig zijn van voor 2004 kan geen uitspraak gedaan worden over de invloed van dat succes. Het succes in 2008 heeft blijkbaar geen effect gehad hebben op de ledengroei. Na 2010 waarin het aantal licentiehouders op een hoogtepunt was nam dit af in 2011, daarna volgde een verdere afname in de jaren daarop. Een verklaring daarvoor kan liggen in het feit dat in 2011 het aantal categorieën van amateurs teruggebracht wordt van drie naar twee waardoor een aantal licentiehouders mogelijk afgehaakt is. Gezien het feit dat de groei daarna nog verder afneemt is er geen reden aan te nemen dat er een positief effect uitgaat van deze successen op sportparticipatie.

Aangezien het succes in het wielrennen door vrouwen geboekt wordt is het mogelijk interessant te kijken naar het effect van het succes op het aantal licenties in handen van vrouwen en meisjes. Volgens Rosner en Shropshire (2004) kan vrouwensport een niche zijn, in kader van het wielrennen is het aannemelijk aangezien het feit dat hiervoor aanzienlijk minder media-aandacht is. Het vrouwenwielrennen kan daarom als niche sport gezien worden en succes kan daarom een positief effect hebben op de sportparticipatie van vrouwen. Een nadeel is dat voor de jeugdlicenties geen onderscheid gemaakt wordt tussen mannen en vrouwen, er wordt pas onderscheid gemaakt vanaf de groep nieuwelingen waarvan de minimum leeftijd vijftien is.

Figuur 11: Ontwikkeling aantal licenties in bezit vrouwen KNWU.

Bron: Eigen verwerking op basis jaarverslagen KNWU.

Ook bij vrouwelijke licentiehouders is in absolute cijfers geen duidelijke toename zichtbaar van het aantal na de successen. Na 2008 is er eerder sprake van een afzwakking van de groei, waarna een daling van het aantal leden zich inzet. Ook voor vrouwelijke licentiehouders kan niet gesproken worden van een effect van succes op sportbeoefening in de mate dat er een extra groei optreedt. Aangezien aan de eerste voorwaarde voor een positief effect niet voldaan is hoeven de andere voorwaarden niet onderzocht te worden, er moet aan alle voorwaarden voldaan worden voor een effect.

Voor het vrouwenwielrennen kan het mogelijk zo zijn dat het 'Anton Geesink effect' wel plaatsgevonden heeft, maar op een eerder tijdstip. Dit aangezien reeds in 2000 goud behaald werd op verschillende wielervedisciplines door Leontien van Moorsel. Mogelijk is door deze successen een extra groei ingezet zoals te verwachten bij een niche sport, toen deze successen zich voortzetten is de vrouwenwielersport mogelijk mainstream geworden. Een gevolg van het mainstream worden van de sport is dat reeds het merendeel van de bevolking ermee bekend is en zo de mogelijke extra positieve groei zich niet langer voortdoet. Iedereen is bekend met de sport en daardoor zijn er geen mensen meer die voor het eerst in contact met de sport komen en deze gaan proberen.

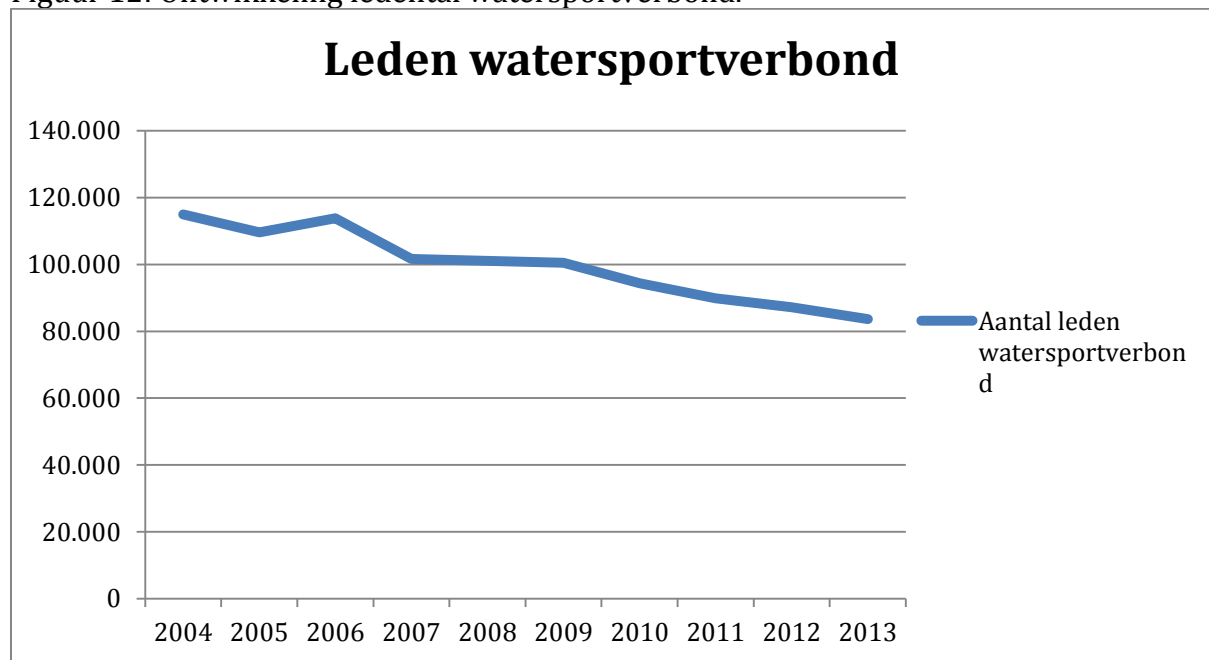
Hierdoor stagneert de groei. Uit de literatuur blijkt dat bij een niche sport een topprestatie tot een versterkte ledengroei kan leiden, terwijl dit bij een mainstream sport niet het geval is. In 2008 was de vrouwen wielersport mogelijk op een niveau van bekendheid dat deze mainstream wordt en het ontmoedigingseffect domineert over het trickle-down effect.

Zeilen

De zeilsport in Nederland valt onder het watersportverbond waaronder naast het zeilen ook de motorboot, kano en boardsport vallen. Aangezien er geen data beschikbaar zijn over het onderscheid tussen deze verschillende takken van sport zal hier het watersportverband in zijn geheel bekeken worden. Voor zeilsucces op de Olympische spelen is er in de eerste plaats de gouden medaille in 2012 en ook een zilveren medaille in dat jaar, daarvoor werd er in 2008 twee keer zilver gewonnen. In de periode daarvoor zijn er weinig successen behaald op de olympische spelen. De vorige gouden medaille stamt uit 1984.

Zeilen kan gezien worden als een niche sport aangezien de aandacht ervoor in de media buiten de olympische spelen gering is. Ook het aantal leden van het watersportverbond wijst erop dat deze sport slechts door een kleine groep mensen daadwerkelijk gevolgd wordt. Bij een niche sport is de verwachting dat er door succes meer mensen in contact komen met de sport en dus het ledenaantal extra toeneemt. Na 2012 en mogelijk al na 2008 kan verwacht worden dat er een extra ledengroei ontstaat bij het watersportverbond.

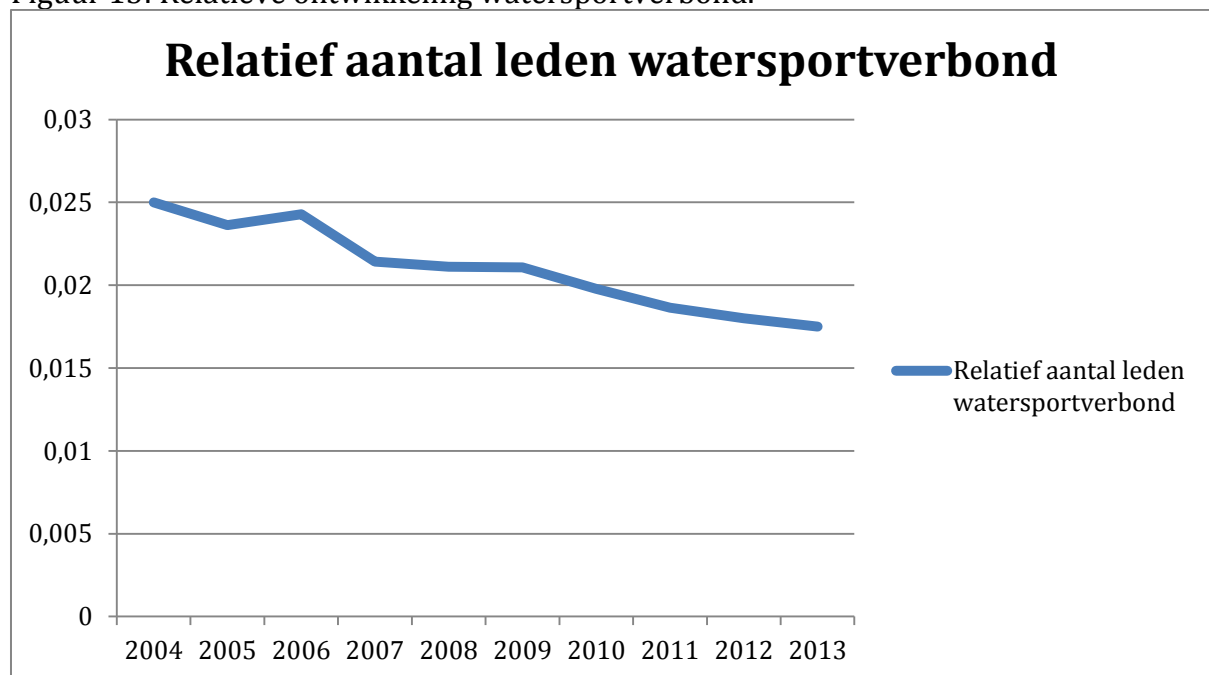
Figuur 12: Ontwikkeling ledental watersportverbond.

Bron: Eigen verwerking op basis van ledentalrapportages NOC*NSF.

In absolute aantallen is er van de successen in 2012 geen effect te zien op de ledenontwikkeling. Er was in 2007 een dalende tendens ingezet en deze heeft zich door gezet in de verdere jaren. Er treedt een lichte afzwakking van de daling op na de medailles behaald in 2008, dit kan erop wijzen dat er hier toch een lichte impact is van het succes op de sportbeoefenaars maar dat dit effect niet voldoende was om de tendens van daling om te zetten. Omdat de daling zich daarna weer sterker voordoet en ook na 2012 waarin betere prestaties geleverd werden ziet het er naar uit dat aan de eerste voorwaarde niet voldaan is. Om de onduidelijkheid uit 2008 te bekijken wordt ook nog naar de relatieve groei gekeken.

Figuur 13: Relatieve ontwikkeling watersportverbond.

Bron: Eigen verwerking op basis van ledentalrapportages NOC*NSF.

Relatief zet de daling zich in hetzelfde jaar in, deze daling zet zich ook door tot het heden. Na de eerste roeisuccessen zien we voor één jaar een afzwakking van de daling. De relatieve daling blijft echter aanwezig. Aangezien het totaal aantal sportende ook daalde zou het succes geleid kunnen hebben tot een relatieve stijging. Hiervan was echter geen sprake, het ledenaantal van het watersportverbond daalde relatief sneller dan het totaal aantal sportbeoefenaars. Zo is aan de eerste en de tweede voorwaarde voor een positief effect niet voldaan. Wel kan in dit geval de vraag opgeworpen worden of het totale ledenaantal van het watersportverbond een goed beeld geeft van de zeilsport aangezien onder deze sportbond ook andere sporten vallen. Een verbetering zou zijn als het mogelijk was een onderscheid te maken tussen de sporten. Jammer genoeg wordt dit niet gedaan in de aanwezige data van het NOC*NSF en is dit ook niet mogelijk op basis van informatie afkomstig van het watersportverbond.

8.2 Bespreking

Tabel 2: Overzicht resultaten empirie.

Sportbond	Effect
KNHS	Geen 'Boris Becker effect'
KNHB	Geen 'Boris Becker effect'
KNRB	'Anton Geesink effect'
Verschil jongeren en volwassenen	Geen verschil
Verschil vrouwen en mannen	Geen verschil
KNWU	Geen 'Boris Becker effect'
Vrouwen	Geen 'Anton Geesink effect'
Watersportverbond	Geen 'Anton Geesink effect'

Hypothese één in verband met mainstream sporten is naar aanleiding van de onderzochte sporten bevestigd. Zo werd er zoals verwacht geen positief verband vastgesteld bij de mainstream sporten in dit onderzoek. De groei nam bij deze sporten niet extra toe door successen en bij de hippische sport en het wielrennen trad een daling op in het aantal leden na een periode van successen. Voor de hippische sport is dit mogelijk te verklaren door de economische crisis aangezien de paardensport een dure bezigheid is en een deel van de leden afhaakt door deze kosten in economisch moeilijkere tijden. Ook bij de wielersport kan de afname verklaard worden, de grote afname in leden in 2011 ten opzichte van 2010 komt daar mogelijk door het verdwijnen van een amateur categorie bij de mannen. Voor de hockeybond was reeds voor de successen sprake van een groei en deze werd eerder afgezwakt dan versterkt door de successen. Voor mainstream sporten vinden we dus terug wat we verwachten op basis van de literatuur van onder andere van Bottenburg (2002).

Voor niche sporten werden gemixte resultaten teruggevonden, zo werd bij het roeien hypothese twee bevestigd. Er was namelijk sprake van een extra groei na de successen, alhoewel ook hier een eenmalige terugval in leden optrad. Deze terugval kan verklaard worden door de andere definitie van het begrip lid aangehouden door het NOC*NSF. Aangezien de groei daarna sterk optrad wordt ervanuit gegaan dat de prestaties ervoor gezorgd hebben dat het aantal leden van de roeibond toenam. Dit wordt bevestigd door de vergelijking met Duitsland waar in 2008 geen medaille werd gewonnen en geen stijging in het aantal leden van de roeibond plaatsvond.

Voor het zeilen en dameswielrennen die ook beide als niche beschouwd werden vindt geen vergelijkbaar positief effect plaats en werd hypothese twee dus ontkracht. Het watersportverbond waartoe het zeilen behoort zag geen omkering in de dalende tendens na de successen op de spelen van 2008 en 2012. In 2008 was er nog sprake van een afzwakking van de daling maar een volledige omslag naar stijging kon ook hier niet gemaakt worden. Een definitieve uitspraak op basis van het watersportverbond blijft desondanks twijfelachtig omdat tot deze bond vier sporten behoren die in de aanwezig data niet uit elkaar te houden zijn.

Voor het dameswielrennen en dan specifiek gericht op de licentiehouders zien we na 2010 een daling ontstaan net zoals bij het totaal licentiehouders te zien is. Om zeker te zijn of er sprake is van extra groei door succes moet in dit geval de onderzochte periode verlengd worden aangezien de eerste successen reeds in 2000 plaatsvonden. Het is dus mogelijk dat het positief effect op groei zich dan heeft voorgedaan en rond 2008 iedereen al bekend is met de sport. Zo kan het zijn dat de dameswielersport door de successen van niche naar mainstream is gegaan in deze periode en hierdoor, nadat het trickle-down effect domineerde over het ontmoedigingseffect, de rollen zijn omgedraaid. Vrouwen worden niet langer voornamelijk gemotiveerd door de prestaties maar voornamelijk ontmoedigd omdat ze denken nooit aan het niveau van de toppers te kunnen komen en daarom geen heil meer zien in het beoefenen van de wielersport in competitief verband.

De hypothesen drie en vier konden enkel in verband met het roeien onderzocht worden aangezien enkel bij deze sport een positief effect gevonden werd na een sportsucces. Deze twee hypothesen werden op basis van de data van de KNRB weerlegd. Het aantal jongeren nam minder toe dan het aantal volwassenen na het succes in 2008, dit is het tegenovergestelde van hetgene wat op basis van de literatuur verwacht werd. Er trad een effect op tegengesteld aan hetgene wat in hypothese drie verwoord werd. Ook hypothese vier wordt op basis van de data van de KNRB verworpen. Dit omdat er ook een sterkere groei te vinden was bij mannen. Dit werd op basis van de literatuur niet verwacht aangezien het succes in het roeien geboekt werd door vrouwen en op basis van de literatuur verwacht werd dat dit enkel vrouwen inspireert tot sportbeoefening. Deze twee hypothesen kunnen op basis van de ledentallen van de KNRB verworpen worden. Echter is een conclusie vormen over een hypothese op basis van één sport mogelijk te kort door de bocht en zijn aanvullende onderzoeken bij andere sporten noodzakelijk om een definitief oordeel te vellen.

Van de opgestelde hypothesen wordt de eerste met betrekking tot mainstream sporten bevestigd. Bij hypothese twee in verband met de niche sport vinden we gemixte resultaten en er kan dus geen definitief oordeel over gegeven worden. Hypothese drie en vier worden op basis van het ledental van de KNRB verworpen al is het aangewezen voor deze hypothesen verder onderzoek te doen. Al is voor de vierde hypothese het resultaat van de KNWU ook aanvullend. Daar zien we voor de vrouwelijke licentiehouders en licentiehouders in het algemeen een zelfde ontwikkeling waardoor

het aannemelijk is dat er weinig verschil zit tussen mannen en vrouwen in de mate waarin ze geïnspireerd worden door vrouwelijk sportsucces. Over de vijfde hypothese is op basis de gekozen sporten geen uitspraak te doen aangezien er geen sport voorkwam waarbij zowel door mannen als vrouwen succes werd geboekt en een algeheel positief effect optrad.

9. Conclusie

Op basis van de literatuur kon verwacht worden dat er bij mainstream sporten geen positieve invloed uitgaat van topsportprestaties op de sportbeoefening. Dit werd in de uitgevoerde analyse bevestigd, aangezien er geen duidelijke extra ledengroei ontstond na de sportsuccessen bij zowel de hippische sport als bij het hockey. Er werd dus voor de mainstream sporten een resultaat gevonden dat in de lijn ligt met de literatuur van Feddersen, Jacobsen en Maenng (2009) en van Bottenburg (2002). Voor de mainstream sporten opgenomen in dit onderzoek lijkt dus dat het trickle-down effect van de 'double pyramid' theorie niet optreedt of kleiner is dan het ontmoedigingseffect.

Dit ontmoedigingseffect werd door Feddersen en collega's (2009) opgeworpen als een theoretisch concept. De resultaten van de hier uitgevoerde empirie duiden erop dat een dergelijk effect ontstaat aangezien bij sporten waar over langere termijn successen geboekt worden zoals in de wielersport en hippische sport, er op een zeker moment een daling in het aantal leden optreedt na een periode van successen. Dit kan erop wijzen dat kijkers door de opeenvolging van successen ontmoedigd raken de sport zelf te proberen. Voor een definitief oordeel over het ontmoedigingseffect is een uitgebreidere studie noodzakelijk waarbij gekeken wordt naar de redenen waarom sportbeoefenaars stoppen met het beoefenen van een sport. Als hierin naar voren komt dat dit door de opeenvolging van successen komt, kan er sprake zijn van een ontmoedigingseffect. Deze masterproef biedt bewijs dat dit mogelijk het geval kan zijn.

Voor mainstream sporten ziet het er dus naar uit dat het 'Boris Becker effect' een niet bestaand fenomeen is. De andere vraag van deze masterthesis was hoe zit het dan met het 'Anton Geesink effect'. Dit effect werd meer gevonden bij kleinere sporten die nog niet bekend zijn bij het grote publiek. In deze masterproef zijn de sporten niche sporten genoemd. Voor de sporten die we op basis van de literatuur voor Nederland als niche zien werden verschillende resultaten gevonden. Op basis van de literatuur werd verwacht dat hier een positief effect zou plaatsvinden, dit werd enkel gevonden bij het roeien, maar ook daar pas nadat een initiële daling zich had voortgedaan na het succes. Aangezien het ledental het jaar na de daling hoger lag dan ervoor gaan we ervan uit dat deze daling mogelijk komt door de andere definitie van lid van het NOC*NSF.

Voor de andere sporten die we als niche opnamen in het onderzoek namelijk het zeilen en het dameswielrennen zien we geen vergelijkbaar effect. Bij deze sporten is geen duidelijke sterkere groei aanwezig wat dus in tegenstelling is met wat op basis van de literatuur verwacht kon worden. Zo vonden Donnelly en anderen (2011) dat de curling sport in Schotland een boost kreeg na de successen van de Olympische ploeg. Dit is een voorbeeld van een niche sport die profiteert van sportsucces. Bij de twee bonden zijn echter omstandigheden die het afwijkende resultaat kunnen verklaren waarmee rekening gehouden moet worden bij de interpretatie van het resultaat. Zoals het feit dat de periode van succes in het dameswielrennen al begon voor de eerste data van dit onderzoek.

Op basis van de data afkomstig van de roeibond neemt het aantal volwassenen dat gaat sporten sneller toe na sportsucces dan het aantal jongeren. Dit resultaat is tegengesteld met wat op basis van de literatuur van onder andere Mutter en Pawlowski (2013) en Søbrik Petersen (2010) verwacht werd. Aangezien het roeisucces afkomstig was van vrouwen kan ook getest worden of daadwerkelijk enkel het aantal vrouwen dat aan roeien doet toenam. Ook dit bleek niet het geval te zijn en zowel mannen als vrouwen lijken in het geval van het roeien gemotiveerd te worden door vrouwelijk sportsucces. Ook dit is in tegenstrijd met wat op basis van de literatuur van onder andere Mutter en Pawlowski (2013) verwacht werd. De derde en vierde hypothese kunnen op basis van de aanwezige data in deze masterproef worden weerlegd. Het is echter de vraag of het effect bij andere sporten hetzelfde is of dat bij andere sporten zich bij deze hypothesen een ander beeld voordoet. Dit kan mogelijk zo zijn aangezien roeien een sport is die mensen over het algemeen pas op latere leeftijd gaan beoefenen. Voor de vijfde hypothese was in deze masterproef geen analyse mogelijk aangezien geen enkele sport aan de vereiste voldeed om deze te kunnen testen. Bij geen sport trad een positief effect op de ledengroei op gepaard met topsportsucces door mannen en vrouwen.

Verder onderzoek naar de invloed van topsport op sportbeoefening is noodzakelijk, met name omdat steeds meer mensen sport beoefenen zonder lid te zijn van een sportvereniging. Om de inspiratiekracht van topsport op deze groep te meten zullen andere methodes van dataverzameling gebruikt moeten worden, aangezien deze mensen niet geregistreerd zijn bij een sportclub. Daarnaast is ook de kans op dubbeltelling aanwezig in het hier uitgevoerde onderzoek aangezien het mogelijk is dat personen lid zijn van verschillende sportclubs en dus in het totale ledental meerdere keren voorkomen. Als laatste kon er in deze masterproef ook niet onderzocht worden waar extra leden voor sportclubs vandaan kwamen als er een ledengroei optrad. Het is namelijk goed mogelijk dat deze leden eerst een andere sport beoefenden en door het succes van een sporter in contact kwamen met de andere sport en deze gingen proberen. Hierdoor neemt de totale sportparticipatie van een land niet toe maar van een specifieke bond wel. Met al deze zaken zal in vervolg onderzoek rekening gehouden moeten worden.

Op basis van de resultaten van deze masterproef kan gesteld worden dat investeringen van de overheid in topsport geen goede methode zijn om de bevolking aan het sporten te krijgen. Dit betekent niet dat investeringen in topsport van de overheid geen doel hebben, zo ziet het er op basis van de literatuur naar uit dat er wel een effect is op de saamhorigheid en sociale binding. Het argument dat topsport een positief effect heeft op breedtesport is op enkele uitzonderingen na niet aan te tonen en er is eerder sprake van het omgekeerde. Investeringen in topsport zijn voor de overheid dus niet de beste manier om de bevolking aan het sporten te krijgen. Om de bevolking aan het sporten te krijgen zijn gerichte investeringen in de breedtesport meer wenselijk zoals dit gebeurt in Finland. In Finland is het sportbeleid op sportprogramma's gericht die de participatie willen vergroten (Green & Collins, 2008). Het idee daarachter is dat voor de gezondheid

van de bevolking mensen die niet sporten aangezet moeten worden tot sporten (Green & Collins, 2008). Door de investeringen in participatie ging het aantal sportbeoefenaars daadwerkelijk omhoog dit in tegenstelling met wat gebeurde in landen die veel investeerden in de topsport (Green & Collins, 2008). Deze masterproef draagt bij aan de discussie of investeringen in topsport daadwerkelijk de beste methode is om de bevolking aan het sporten te krijgen of dat investeringen in de breedtesport een betere methode zijn.

10. Bibliografie

- Antonissen, A. (2000). Professionalization: sport clubs and the reinforcement of the pyramid structure. In A. Knoppers (ed.) *The construction of Meaning in Sports Organizations: Management of Diversity* (pp.59-74). Maastricht: Shaker Publishing.
- Aquilina, D. (2009). *Degrees of Success: Negotiating Dual Career Paths in Elite Sport and University Education in Finland, France and the UK*. Loughborough: Loughborough University.
- Aveni, A.F. (1977). The not-so-lonely crowd: Friendship groups in collective behavior. *Sociometry*, 40, 96-99.
- Bairner, A. (2001). *Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives*. Albany: State University of New York Press.
- Bernache-Assollant, I., Lacassagne, M.-F., & Braddock, J. H. (2007). Basking in reflected glory and blasting: Differences in identity-management strategies between two groups of highly identified soccer fans. *Journal of Language and Social Psychology*, 26, 381-388.
- Bernard, A. B., & Busse, M. R. (2000). *Who wins the Olympic Games: Economic development and medal totals*. Retrieved October 13, 2014 from http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=246937
- Biskup, C. & Pfister, G. (1999). I would like to be her/him: Are athletes role models for boys and girls? *European Physical Education Review*, 5(3), 199-218.
- Bouchet, P., Bodet, G., Bernache-Assollant, I., & Kada, F. (2011). Segmenting sport spectators: Construction and preliminary validation of Sporting Event Experience Search (SEES) scale. *Sport Management Review*, 14, 42-53.
- Bourgeon, D., & Bouchet, P. (2001). La recherche d'expériences dans la consommation de spectacle sportif. *Revue Européenne de management du Sport*, 6, 1-47.
- Brittain, I. (2004). Perceptions of Disability and their Impact upon Involvement in Sport for People with Disabilities at all Levels. *Journal of Sport and Social Issues*, 28(4), 429-452.
- Broom, E. F. (1991). Lifestyles of aspiring high performance athletes: A comparison of national models. *Journal of Comparative Physical Education and Sport*, 8(2), 24-54.
- Bryant, J. (1989). Viewers' enjoyment of televised sport violence. In L.A. Wenner (Ed.), *Media, sports, and society* (pp. 270-289). Newbury Park, CA: Sage.
- Bryant, J., Comisky, P. W., & Zillmann, d. (1981). The appeal of rough-and-tumble play in televised professional football. *Communication Quarterly*, 29, 256-262.

Buggel, E. (1986). The development of sport in the German Democratic Republic: 1950-1985. *Proceedings of the 3rd international seminar on comparative physical education and sport* (pp.37-53). Champaign, IL: Human Kinetics.

Clumpner, R. A. (1994). 21st century success in international competition. In R. Wilcox (Ed.), *Sport in the global village* (pp. 298-303). Morgantown, WV: FIT.

Coakley, J.J. (1998). *Sport in Society: Issues and Controversies*. Boston: McGraw-Hill (6th ed.).

Cowell, C. (1960). 'The contributions of physical activity to social development', in: *Research Quarterly*, 31, 2, pp.286-306.

De Bosscher, V., & de Croock, S. (2010). *De effectiviteit van de topsportscholen in Vlaanderen: een vergelijking van het loopbaantraject van topsporters al dan niet in een context van een topsportschool*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.

De Bosscher, V., de Knop, P., van Bottenburg, M., & Shibli, S. (2006). A Conceptual Framework for Analysing Sports policy Factors Leading to international Sporting Success. *European Sport Management Quarterly*, 6, 185-215.

De Bosscher, V., Knop, P. de, van Bottenburg, M., Shibli, S., & Bingham, J. (2009). Explaining international sporting success: An international comparison of elite sport systems and policies in six countries. *Sport Management Review*, 12, 113-136.

Donnelly, P., Nakamura, Y., Kidd, B., MacNeill, M., Harvey, J., Houlihan, B., Toohey, K. & Kim, K-Y. (2011). *Sport participation in Canada. Evaluating measurements and testing determinants of increased participation*. Toronto: University of Toronto.

Elferink-Gemser, M.T., Visscher, C. & Lemmink, K.A.P.M. (2007). Multidimensional performance characteristics and performance level in talented youth field hockey players. A longitudinal study. *Journal of Sports Sciences*, 25(4), 481-490.

Eastman, S.T., & Land, A.M. (1997). The best of both worlds: Sport fans find good seats at the bar. *Journal of sports & Social Issues*, 21, 157-178.

Elias, N. & Dunning, E. (2007). *Sport en spanning: De zoektocht naar sensatie in de vrije tijd* [Quest for excitement. Sport and leisure in the civilizing process] (Bart Jonker Trans.). Amsterdam: Bert Bakker.

Elling, A. (2009). Afscheid nemen van topsport. In: M. van Bottenburg, *Op jacht naar goud. Het topsportklimaat in Nederland, 1998-2008* (pp. 101-108). Nieuwegein: Arko Sports Media.

Feddersen, A., Jacobsen, S. & Maennig, W. (2009). Sports heroes and mass sport

participation: The (double) paradox of the German tennis boom. *Hamburg Comtemporary Economic Discussions*, 29.

Forrest, D., Sanz, I., & Tena, J.D. (2010) Forecasting national team medals totals at the Summer Olympic Games. *International Journal of Forecasting*, 26, 576-588.

Gantz, W. (1981). An exploration of viewing motives and behavior associated with television sports. *Journal of Broadcasting*, 25, 263-275.

Gantz, W., & Wenner, L. A. (1995). Fanship and the television sports viewing experience. *Sociology of Sport Journal*, 12, 56-74.

Green, M., & Collins, S. (2008). Policy, Politics and Path Dependency: Sport Development in Australia and Finland. *Sport Management Review*, 11, 225-251.

Greenhalgh, G. P., Simmons, J. M, Hambrick, M. E., & Greenwell, T. C. (2011) . Spectators Support: Examining the Attributes That Differentiate Niche from mainstream Sport. *Sport Marketing Quaterly*, 20, 41-52.

Giulianotti, R. and Armstrong, G., (1999), (eds), *Football Cultures and Identities*, Basingstoke: Palgrave.

Hanstad, D.V. & Skille, E.A. (2010). Does elite sport develop mass sport? A Norwegian case study. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 1, 51-68.

Haynes, J. (2001). *Socio-economic impact of the Sydney 2000 Olympic Games*. Lucerne, Switzerland: Olympic Studies Centre/Universitat Autònoma de Barcelona.

Heinilä, K. (1982). The totalisation process in international sport. Toward a theory of the totalization of competition in top-level sport. *Sportwissenschaft*, 3, 235-253.

Hogan, K. & Norton, K. (2000). The 'price' of Olympic gold. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 3(2), 203-218.

Holbrook, M., & Hirschman, E. (1982). The experiential aspects of consumption. *Journal of Consumer Research*, 9, 132-140.

Holt, D. B. (1995). How consumers consume: A typology of consumption practices. *Journal of Consumer Research*, 22, 1-16.

Houlihan, B. (1997). *Sport, policy and politics. A comparative analysis*. London and New York: Routledge.

Hunt, K. A., Bristol, T., & Bashaw, R. E. (1999). A conceptual approach to classifying sport fans. *Journal of Services Marketing*, 13, 439-452.

Iso-Ahola, E.S. en B. Hatfield (eds.) (1986), *Psychology of sports: a social psychological*

perspective, Dubuque: Brown.

Jonker, L., Elferink-Gemser, M.T. & Visscher, C. (2010). Differences in self-regulatory skills among talented athletes: The significance of competitive level and type of sport. *Journal of Sport Sciences*, 28, 901-908.

Lamprecht, M. & Stamm, H. (2000). Sport Schweiz 2000. Sportaktivität und Sportkonsum der Schweizer Bevölkerung. Basel/Bern/Zürich: STG/SOV/LSSFB.

Lenk, H. (1974). *Leistungssport: Ideologie oder Mythos?* Stuttgart: Kohlhammer.

Levermore, R., & Millward, P. (2007). Official policies and informal transversal networks: Creating 'pan-European identifications' through sport? *The Sociological Review*, 55(1), 144-164.

Mann, L. (1969). Queue culture: the waiting line as a social system. *American Journal of Sociology*, 75, 340-354.

Mehus, I. (2005). Sociability and excitement motives of spectators attending entertainment sport events: Spectators of soccer and ski-jumping. *Journal of Sport Behavior*, 28(4), 333-350.

Miloch, K., & Lambrecht, K. W. (2006). Consumer Awareness of sponsorship at grassroots sport events. *Sport Marketing Quarterly*, 15(3), 147-154.

Morton, R. H. (2002). Who won the Sydney 2000 Olympics? An allometric approach. *The Statistician*, 51, 147-155.

Mutter, F., & Pawlowski, T. (2013). Role models in sports – Can success in professional sports increase the demand for amateur sport participation? *Sport Management Review*. doi: 10.1016/j.smr.2013.07.003.

Myers Hardin, M. & Hardin, B. (2004). The 'Supercrip' in sport media: Wheelchair athletes discuss hegemony's disabled hero. *Sociology of Sport Online*, 7(1).

NOC*NSF. (2009). *Expertrapport Nederlandse sport naar Olympisch niveau, een nadere uitwerking van het sportgedeelte van het Olympisch Plan 2028*. Arnhem: NOC*NSF.

NOC*NSF. (2010). *Nederland in de top 10*. Arnhem: NOC*NSF.

NOC*NSF. (2012). *Sport inspireert! Sportagenda 2016*. Arnhem: NOC*NSF.

NOC*NSF. (2014b). *TOP 10*. Retrieved from: <http://www.nocnsf.nl/nederlandindetop10>

NOC*NSF. (2014a). In *Wikipedia*. Geraadpleegd op 30/10/2014 uit http://nl.wikipedia.org/wiki/NOC*NSF

NOS. (2014). *Uitslagen per land*. Retrieved from <http://nos.nl/os2014/uitslagen/medailles/per-land/>

Oakley, B., & Green, M. (2001). The production of Olympic champions: international perspectives on elite sport development system. *European Journal for Sport Management*, 8, 83-105.

Pfetsch, F.R. (1975). *Leistungssport und Gesellschaftssystem. Sozio-politische faktoren im Leistungssport. De Bundesrepublik Deutschland im internationalen Vergleich*. Schorndorf: Krl Hofmann.

Policy Research Corporation (2008). *De economische betekenis van sport in Nederland*. Den Haag: PRC.

Pons, F., Mourali, M., & Nyeck, S. (2006). Consumer orientation towards sporting events: Scale development and validation. *Journal of Service Research*, 8, 276-287.

Rehberg, R.A. en W.E. Schafer (1968), 'Participation in interscholastic athletics and college expectations', in: *American Journal of Sociology*, 73: pp. 732-740.

Robidoux, M.A. (2002). Imagining a Canadian Identity through Sport: A Historical Interpretation of Lacrosse and Hockey. *The Journal of American Folklore*, 115. 209-225.

Robinson, M. J., Trial, G. T., & Kwon, H. (2004) . Motives and points of attachment of professional sport spectators. *Sport Management Review*, 7, 167-192.

Rooms, A., & Praet, van, L., (2005). *Sport en topsportcultuur: een exploratieve studie van Vlaanderen en Nederland*. Retrieved from <http://tilburguniversity.worldcat.org>

Rosner, S. R., & Shropshire, K. L. (2004). Start-up leagues and niche sports. In S. Rosner & K. Shropshire (Eds.), *the business of sports* (pp. 323-330). Sudbury, MA: Jones & Bartlett Publishers.

Richelieu, A., & Pons, F. (2005). Reconciling managers' strategic vision with fans' expectations. *International Journal of Sports Marketing & sponsorship*, 6, 150-163.

Sargent, S. L., Zillmann, D., & Weaver, J. B. III. (1998). The gender gap in the enjoyment of televised sports. *Journal of sport & Social Issues*, 22, 46-64.

Scully, D. & J. Clarke (1997). Gender issues in sport participation. Kremer, J., Trew, K. & Ogle, S., *Young People's Involvement in Sport*, London: Routledge, 25-56.

Sloan, L.R. (1989). The motives of sport fans. In J.D. Goldstein (Ed.), *Sports, games and play: Social and psychosocial viewwpoint* (2nd ed.) (pp175-240). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Smith, G.J. (1988). The noble sports fan. *Journal of Sports & Social Issues*, 12, 53-64.

- Smith, A. & Porter, D. (Eds.) (2004). *Sport and national identity in the post-war world*. London: Routledge.
- Søbirk Petersen, T. (2010). Good athlete bad athlete? On the “role-model argument” for banning performance-enhancing drugs. *Sport, Ethics and Philosophy*, 4(3), 332-340.
- Sotiriadou, K. (2005). *The sport development processes in Australia*. Sydney: University of Technology.
- Spaaij, R. (2006). *Understanding Football Hooliganism. A comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University press.
- Su-Lin, G., Tuggle, C. A., Mitrook, M.A., Coussement, S.H., & Zillmann, D. (1997). The trill of a close game: who enjoys it and who doesn't? *Journal of Sport & Social Issues*, 21, 53-64.
- Tajfel, H. (1981). *Human Groups and social categories*, UK: Cambridge university Press.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austins (Eds.), *The psychology of intergroup relations* (pp. 7-24). Chicago, MI: Nelson Hall.
- Torregrosa, M., Boixados, M., Valiente, L. & Cruz, J. (2004). Elite athlete's image of retirement: The way to relocation in sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 5, 35-43.
- Trial, G.T., Fink, J.S., & Anderson, D.F. (2003) Sport spectator consumption behavior. *Sport Marketing Quarterly*, 12(1), 8-17.
- Vagenas, G., & Vlachokyriakou, E. (2012). Olympic medals and demo-economic factors: Novel predictors, the ex-host effect, the exact role of team size, and the “population-GDP” model revisited. *Sport Management Review*, 15, 211-217.
- Van Bottenburg, M. (2001). *Global Games*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press.
- Van Bottenburg, M. (2002). *Sport for all and elite sport. Do they benefit one another?* Paper for the IX World Sport for All Congress, Papendal, The Netherlands.
- Van Bottenburg, M. (2003). Top- en breedtesport: een siamese tweeling? In: Breedveld (Ed.), *Rapportage Sport 2003* (pp. 285-312). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Bottenburg, M., & Schuyt, K. (1996) *De maatschappelijke betekenis van sport*. Arnhem: NOC*NSF.
- Van Bottenburg, M., Elling, A., Hover, P., Brinkhof, S. & Romijn, D. (2012). *De maatschappelijke betekenis van topsport*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Van den Heuvel, M. (2000). Fascinerende beelden. De ontwikkeling van de televisiesport in Nederland. 's-Hertogenbosch: Diopter.

VWS (2011). *Sport en Bewegen in Olympisch perspectief*. Beleidsbrief Sport. Den Haag: Ministerie van VWS.

Wann, D.L. (1995). Preliminary validation of sport fan motivation scale. *Journal of Sport & Social Issues*, 19(4), 377-396.

Wann, D. L. (2001). *Sport Fans. The Psychology and Social Impact of Spectators*. New York (etc.): Routledge.

Wann, D. L., & Branscombe, N. R. (1993). Sport fans: Measuring degree of identification with the team. *International Journal of sport Psychology*, 24, 1-17.

Wann, D. L., & Ensor, C. L. (2001). Family motivation and a more accurate classification of preferences for aggressive sports. *Perceptual and Motor Skills*, 92, 603-605.

Wann, D.L., Grieve, F.G., Zapalac, R.K., & Pease, D.G. (2008). Motivational profiles of sport fans of different sports. *Sport Marketing Quarterly*, 17(1), 6-19.

Wann, D. L., Lane, T. M., Duncan, L. E., & Goodson, S. L. (1998). Family status, preference for sport aggressiveness, and sport fan motivation. *Perceptual and Motor Skills*, 86, 1419-1422.

Wann, D. L., Melnick, M.J., Russel, G.W., & Pease, D.G. (2001). *Sport fans: the psychology and social impact of spectators*. New York (NY): Routledge.

Wann, D. L. Schrader, M. P., & Wilson, A. M. (1999). Sport fan motivation: Questionnaire validation, comparisons by sport, and relationship to athletic motivation. *Journal of Sport Behavior*, 22, 114-139.